

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Šimon Vochozka

**HISTORIE MAJETKU HLUBOCKÉ
VĚTVE SCHWARZENBERGŮ
V OBDOBÍ 1938-1950**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

Katedra právních dějin

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 8. 4. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 8.4.2016

.....
Šimon Vochozka

Poděkování

Děkuji vedoucímu své diplomové práce prof. JUDr. Janu Kuklíkovi, DrSc., za cenné a podnětné připomínky při zpracování této práce.

Obsah

Úvod	1
1. Dějiny rodu Schwarzenbergů	3
1.1 Dějiny rodu od středověku do konce 18. století	3
1.2 Dějiny rodu od počátku 19. století do rozpadu Rakouska-Uherska	7
1.3 Období první republiky	10
2. Období 1938-1945	19
2.1 Období mnichovské krize a vypuknutí 2. světové války	19
2.2 Období druhé světové války (nucené správy)	24
3. Období 1945-1950	31
3.1 Národní správa.....	32
3.2 Konfiskace podle dekretu č. 12/1945 Sb.	34
3.3 Znárodnění podle dekretu č. 100/1945 Sb.....	39
3.4 Pokračování pozemkové reformy	41
3.5 Odnětí majetku pro vojenské účely	42
3.6 Lex Schwarzenberg	44
3.6.1 Jednání o dobrovolném převodu schwarzenberského majetku.....	44
3.6.2 Boj o čtyři miliardy.....	47
3.6.3 Poslanecký návrh poslance Vilíma	49
3.6.4 Poslanecká rozprava na půdě Ústavodárného Národního shromáždění	53
3.6.5 Druhé šetření státní příslušnosti JUDr. Adolfa Schwarzenberga	56
3.7 Další osud nyní již zemského majetku po účinnosti zák. č. 143/1947 Sb.....	58
Závěr	61
Seznam pramenů a literatury	62
Seznam příloh.....	67
Přílohy.....	68
Klíčová slova.....	88

Abstrakt 89

Abstract..... 89

Úvod

Období první poloviny dvacátého století bylo dobou turbulentních změn, ať už se jednalo o změny celospolečenské či změny v uspořádání států a nelze opominout ani odchýlení se od tradičního nazírání na úlohu a funkci státu jako takového. Pomyslným lakmusovým papírkem, dobře dokumentujícím zmíněný historický vývoj, je největší soukromá majetková država v Čechách, představovaná majetkovým souborem hlubocké větve rodu Schwarzenbergů a její historie. Ač je zájmové období této práce vymezeno lety 1938-1953, nelze k popisu událostí tohoto údobí přistoupit izolovaně a bez znalosti souvisejícího vývoje v předcházejícím období. Proto je v první části zařazen přehled dějin rodu Schwarzenbergů a původu jejich majetkového souboru. Dále pak práce pokračuje stručným popisem událostí v čase první republiky, zejména první pozemkovou reformou počínaje a tragickou Mnichovskou dohodou konče. Další vývoj je po přehlednost rozčleněn na dva časové úseky, tj. léta druhé světové války a období poválečné. V prvním úseku je pojednáváno především o formě správy celého majetku hlubocké větve Schwarzenbergů a jejím fungování během válečných let, jakož i o škodách, které válka na tomto majetku napáchala. V navazujícím období je již věnována větší pozornost zejména právním souvislostem celého vývoje, u kterých začíná být čím dál tím více patrné směřování obnoveného Československa k událostem února roku 1948. Popis událostí spojených se schwarzenberským majetkem končí rokem 1950, kdy se tento definitivně stal ve své naprosto převládající části majetkem státním. Cílem této práce naopak není rozbor událostí následujících po roce 1989, charakterizovaných úsilím o restituci celého majetku.

Při zpracování této práce byly využity jakožto primární prameny zejména obsáhlé fondy Státního oblastního archivu v Třeboni, pobočka Český Krumlov, konkrétně fond *Rodinný archiv Schwarzenberků, Hluboká nad Vltavou*, fond *Schwarzenberské ústřední ředitelství Hluboká nad Vltavou* a fond *Schwarzenberská ústřední správa České Budějovice*, ve kterých je zařazeno značné množství dokumentů jak úřední povahy, reprezentovaných rozhodnutími státních orgánů či úředními pokyny, tak také charakteru soukromého, zastoupených osobními dopisy a přípisy. Se znalostí těchto pramenů bylo přistupováno i k pramenům odvozeným,

reprezentovaných především články autorů spjatých s Historickým spolkem Schwarzenberg a jím vydávaným časopisem *Obnovená Tradice*. Z těchto autorů je na předním místě třeba uvést jméno prom. hist. Jiřího Zálohy, bývalého pracovníka českokrumlovské pobočky Státního oblastního archivu v Třeboni, který má nezpochybnitelnou zásluhu na uspořádání zmíněných archivních fondů, kdy určitá limitace počtu autorů relevantních publikací imanentně vyplývá ze značné specifčnosti zvoleného tématu.

1. Dějiny rodu Schwarzenbergů

1.1 Dějiny rodu od středověku do konce 18. století

Jak už je z názvu rodu patrné, rod Schwarzenbergů není svým původem český.¹ Pochází z oblasti Dolních Frank, dnešního Bavorska, kdy nejstarší zmínka o tomto rodu se datuje k roku 1155 a prvním sídlem rodu byla tvrz Seinsheim. Původně tedy nesl rod jméno páni ze Seinsheimu. K přejmenování došlo za života nejznámějšího z rodu pánů ze Seinsheimu, kterým byl Erkinger. Ten na počátku 15. století zakoupil hrad a panství Schwarzenberg a poté se začal psát ze Seinsheimu a na Schwarzenbergu. Následným vynecháním původního rodového jména zbylo jen druhé, které užívají potomci Erkingera dodnes. Erkinger byl prvním členem rodu, který zasáhl do českých dějin. Stalo se tak jeho účastí v boji a finanční pomocí králi Zikmundovi v boji proti husitům, kdy Erkinger byl osobním účastníkem bitev u Domažlic a Tachova (1431). Za tuto pomoc od krále Zikmunda získal k dočasnému užívání několik statků v Čechách, jako byly např. hrady a města Točnick, Žebrák, Kadaň a Žatec, nicméně k usazení rodu v Čechách v této době ještě nedošlo.

V následujících stoletích pak členové rodu Schwarzenbergů vynikali jako úředníci či vojevůdci. Z těchto stojí za zmínku polní maršál Adolf von Schwarzenberg (1551-1600), který proslul dobytím pevnosti Raab v bojích proti Turkům dne 29. března 1598. Na paměť tohoto vítězství byl jeho erb rozmnožen o useknutou hlavu Turka, do které klove krkavec. Použití tohoto zvířete zavdala příčinu podobnost názvu pevnosti s německým výrazem právě pro krkavce. Současně s tímto rozmnožením erbu propůjčil císař Rudolf II. jako výraz díků Adolfovi a jeho potomkům hodnost říšských hrabat. Sám Adolf umírá o rok později po dobytí pevnosti Raab, kdy byl zastřelen vzbouřenými císařskými žoldnéři.

K nerozlučnému spojení jména rodu Schwarzenbergů s dějinami českých zemí dochází v 2. polovině 17. století za života hraběte Jana Adolfa I (1615-1683).

¹ Rodokmen rodu Schwarzenbergů do jeho rozdělení na počátku 19. století tvoří přílohu č. 1 této práce.

Ten dosáhl vysokých hodností jak ve službách císaře Ferdinanda III., tak také ve službách císařova bratra arcivévody Leopolda Viléma. V roce 1654 dostává Jan Adolf I. od císaře Ferdinanda, jakožto českého krále, český inkolát, který byl právním předpokladem pro nabývání statků v Čechách. Služba u císařského dvora se samozřejmě neobešla bez půjček velkých finančních hotovostí ze strany hraběte Schwarzenberga, na jejichž splacení však již arcivévoda Leopold Vilém neměl dost prostředků. Proto roku 1660 přenechává arcivévoda Janu Adolfovi I. své panství Třeboň jako úhradu svých značných dluhů. Panství Třeboň se tak stává prvním majetkem, jenž Schwarzenbergové v Čechách natrvalo získali a který měli ve vlastnictví až do 20. století.

K dalšímu majetku, nabytému za života Jana Adolfa I., patřilo např. panství Hluboká nad Vltavou a další statky ve středních a jižních Čechách. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že Schwarzenbergové získávali své majetky těmito nákupy, dědictvím, či jak již zmíněno výše, jako úhradu za své pohledávky. Nedochovalo tedy k rozšiřování jejich majetku o konfiskace, které probíhaly po potlačení stavovského povstání.

Na pomyslný vrchol své politické kariéry se Jan Adolf I. dostává v roce 1670, kdy byl císařem Leopoldem I. povýšen do stavu říšských knížat, nicméně nárok na tento titul měli nadále mít pouze prvorození synové rodu. Hrabství Schwarzenberg bylo zároveň prohlášeno za okněžněné hrabství. Císař Leopold I. následně dne 20. října 1671 udělil Janu Adolfovi I. také titul velkého palatina, na jehož základě požíval Jan Adolf I. řady práv a výsad. Mezi ně patřilo například právo povyšovat druhé osoby do nižšího šlechtického stavu, razit vlastní mince a také tento titul sebou přinášel osvobození od placení mýta na vlastních cestách.

Sám Jan Adolf I. byl osobou mnoha zájmů, jakož i osobou všestranně vzdělanou, o čemž svědčí i jeho obsáhlá písemná pozůstalost a korespondence,

kteřou vedl celkem v pětii jazycích- němčině, francouzštině, italštině, španělštině a latině.²

K značnému rozmnožení rodového majetku dochází za vlády Adama Františka (1680-1732), který byl vnučkem Jana Adolfa I. Ten v roce 1719 přebírá dědictví po své tetě Marii Arnoštce z Eggenbergu, rozené ze Schwarzenbergu, manželce posledního z Eggenbergů Jana Kristiána. Součástí tohoto rozsáhlého dědictví bylo mezi jinými i panství Český Krumlov. A právě Český Krumlov se stává novým sídlem Adama Františka a po období určité stagnace, které započalo odprodejem panství Český Krumlov Petrem Vokem z Rožmberka v roce 1602 císaři Rudolfu II., se znovu stává kulturním a hospodářským centrem celého regionu. Tento rozmach je stvrzen v roce 1723, ve kterém bylo panství Český Krumlov spolu s několika dalšími schwarzenberskými panstvími povýšeno u příležitosti korunovace Karla VI. českým králem na knížectví s titulem vévodství a vlastníci českokrumlovského panství tak od té doby nesli titul vévodů krumlovských. Tento titul dříve nesl rod Eggenbergů, který jej získal v roce 1622. Rozsahem celého majetku se tak rod Schwarzenbergů řadil mezi nejzámožnější šlechtické rody v zemi.

Chotí knížete Adama Františka se stala roku 1701 Eleonora Amálie Lobkowiczová (1682-1741), dcera vévody Ferdinanda Augusta knížete z Lobkowicz, vévody Zaháňského. Mezi manželii však došlo po narození dcery Marie Anny v roce 1706 k roztržce, po které žili bez mužského dědice celkem 15 let ve vzájemné odluce, čili zde existovala reálná hrozba vymření rodu Schwarzenbergů. Ke smíření obou manželů došlo po jejich náhodném setkání u hrobu sv. Jana Nepomuckého ve svatovítské katedrále na Pražském hradě, po kterém se do roka narodil syn a dědic, Josef Adam. Po této události se právě sv. Jan Nepomucký stal patronem rodiny Schwarzenbergů.³ Za zmínku stojí i smrt Adama

² MARKUS, Antonín. *Rod knížat ze Schwarzenberku*. Třeboň, 1936, s. 15 (dále citováno jako Rod knížat ze Schwarzenberku).

³ Tamtéž, s. 22-23.

Františka ze Schwarzenbergu, který byl nešťastnou náhodou zastřelen na lovu v Brandýse nad Labem právě výše zmíněným císařem Karlem VI. v roce 1732.

Po tragické smrti Adama Františka ze Schwarzenbergu převzal vládu nad rodovým majetkem jeho teprve devítiletý syn, kníže Josef Adam (1722-1782), kterému císař Karel VI., zřejmě tížen vinou za tragickou smrt jeho otce, udělil roku 1732 Řád zlatého rouna. Kníže Josef Adam dosáhl vysokých hodností u dvora císařovny Marie Terezie a jejího syna, císaře Josefa II, kde zastával úřad nejvyššího hofmistra. Za života tohoto vládnoucího knížete také dochází k rozsáhlé stavební činnosti na zámku v Českém Krumlově, když v období jeho vlády bylo postaveno zámecké divadlo, jakož i zámecká jízdárna a taktéž došlo k stavebním úpravám a výmalbě známého Maškarního sálu.

Za vlády tohoto knížete byl roku 1746 císařovnou Marií Terezií také rozšířen knížecí titul na všechny členy schwarzenberského rodu, kteří byli nadále, kromě vládnoucího knížete a kněžny, nazýváni princí a princeznami.

Důvody a příčiny všeobecného rozmachu a vzestup vlivu schwarzenberského rodu v průběhu 18. a 19. století je tedy možno spatřovat ve dvou základních oblastech. První z nich je přízeň, které se Schwarzenbergům dostávalo ze strany příslušníků vládnoucího habsburského rodu. Druhou oblast pak představuje samotná činnost vládnoucích členů rodu při správě svého majetku, která se vyznačuje soustavným soustředěným zájmem co se hospodářského vývoje rodového majetku a jeho prosperity týče při současné aplikaci tehdy moderních vědeckých poznatků a postupů v řízení velkostatků. Mezi uvedené lze tak řadit například založení lesnické školy ve Zlaté Koruně, hospodářského ústavu v Českém Krumlově v prvních letech 19. století, které sloužili k odbornému vzdělávání budoucích schwarzenberských úředníků, či dokončení stavby Schwarzenberského plavebního kanálu na Šumavě, jehož výstavba byla započata na popud syna knížete Josefa Adama, knížete Jana ze Schwarzenbergu (1742-1789). Tento plavební kanál spoji Vltavu s Dunajem a díky němu tak mohlo být plaveno dříví ze šumavských lesů až do Vídně. O vztahu členů rodu k rodovému majetku a zvláště k jejich lesům, dobře svědčí slova tragicky zemřelého knížete Adama Františka ze

Schwarzenbergu, který své lesy pokládal „za bezesporu nejkrásnější poklad celého království Českého, který musí být udržován a pěstován.“⁴

1.2 Dějiny rodu od počátku 19. století do rozpadu Rakouska-Uherska

Z manželského svazku knížete Jana a jeho manželky hraběnky Marie Eleonory z Oettingen- Wallersteinu (1747-1797) vzešlo celkem pět dcer a osm synů. Tím se takřka po sto letech naplnilo ustanovení rodového zákona, kterým byla závěť knížete Ferdinanda ze Schwarzenbergu z roku 1703, podle kterého mělo dojít k vyčlenění majorátu pro mladšího syna, kdy k narození dvou mužských potomků ve schwarzenberském rodě dochází až po 99 letech. V roce 1802 tak došlo k rozdělení rodu na dvě větve: starší hlubocko-krumlovskou primogenituru a mladší orlicko-zvíkovskou sekundogenituru.

Zakladatelem orlické větve byl maršál Karel I. Filip ze Schwarzenbergu (1771-1820), který se věnoval kariéře diplomatické, jako velvyslanec v Petrohradě a Paříži, a také kariéře vojenské. Jak už název této větve rodu Schwarzenbergů napovídá, základem držav této majetkově mnohem slabší sekundogenitury se stává panství Orlicko, ke kterým Karel I. Filip postupně přikoupil několik menších statků. Karel I. Filip byl také přímým účastníkem mnoha bitev a vrcholem jeho vojenské kariéry se stalo velení spojeným armádám Rakouska, Pruska a Ruska ve vítězné bitvě proti Napoleonovi u Lipska v říjnu 1813 a jeho jezdecká socha tvoří dodnes dominantu vídeňského Schwarzenberského náměstí. „Na jeho paměť všechna

⁴ ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku*. Hluboká nad Vltavou, 1991, nestránkováno.

vládnoucí knížata této rodové větve nesla a doposud nesou první křestní jméno Karel.^{5,6}

I vzhledem ke geografickému umístění majetkového souboru orlické větve schwarzenberského rodu, který byl ponejvíce situován ve středních Čechách, a jeho menšímu rozsahu, byla účast členů této větve na veřejném a politickém životě daleko intenzivnější, než tomu bylo u členů větve hlubocko- krumlovské. Typickým příkladem byl například Karel III. (1824-1904), který jako představitel tzv. zemsky cítící šlechty prosazoval a zasazoval se o historická práva Českého království. „*Proslul odmítavými postoji k husitství (na zemském sněmu roku 1889 je nazval k velkému pobouření české veřejnosti „bandou lupičů a žhářů“).*“⁷ Nemůže být opomenut ani PhDr. Karel VI. ze Schwarzenbergu (1911-1986), známý heraldik a historik, „... *kteřý zastoupil svůj rod jako signatář a autor „Prohlášení příslušníků historické šlechty, předané dne 17. září 1938 prezidentu Benešovi. „Pane prezidente, věrnost k českému státu, kteří naši předkové pomáhali budovat a po tisíc let udržet, je pro nás povinností tak samozřejmou, že jsme se rozmyšleli ji výslovně zdůraznit. Považujeme za svou povinnost chovat dědictví svých otců. Země Koruny české byly pohromadě po tolik věků a přetrvaly tolik bouří, že doufáme v přežití těchto časů nepokoje a násilí. Vyslovujeme víru v lepší budoucnost, ujišťujeme, že jsme si vědomi svých zděděných povinností k vlasti a ke státu, který byl domovem našich předků a jehož stará práva jsme vždy chtěli a i dnes chceme hájit.*““⁸

⁵ ZÁLOHA, Jiří. Lex Schwarzenberg: O slávě a rozpadu jednoho majetku v Čechách. *Dějiny a současnost*. 1994, roč. 16, č. 2, s. 47 (dále citováno jako Lex Schwarzenberg: O slávě a rozpadu jednoho majetku v Čechách).

⁶ Dokladem uvedeného je i osoba ministra zahraničních věcí ČR v letech 2007-2009, 2010-2013, vlastním jménem Karel Jan Josef Norbert Bedřich Antonín Vratislav Menas Nepomuk Schwarzenberg.

⁷ Lex Schwarzenberg: O slávě a rozpadu jednoho majetku v Čechách, s. 47.

⁸ HULÍK, Martin. S německým jménem a českým osudem. *Obnovená tradice*. 2003 (orig. in Český zahraniční časopis POLYGON, číslo 5, říjen 2002, s. 46-53), roč. 14, č. 28, s. 36 (dále citováno jako S německým jménem a českým osudem).

Vlády nad majetkově silnější větví, tj. větve hlubocko- krumlovské⁹, se ujmul druhorozený syn manželského páru knížete Jana ze Schwarzenbergu a Marie Eleonory z Oettingen- Wallersteinu, kníže Josef ze Schwarzenbergu (1769-1833). Je-li tedy dále v této práci zmiňován schwarzenberský rod a jeho majetek, je tím myšlena právě hlubocká větev tohoto rodu a její majetkové državy. Vládnoucí představitelé hlubocké větve věnovali většinu své energie především správě a péči o rodový majetek. Z popudu knížete Josefa tak dochází ke zdokonalení administrativy a administrativního aparátu na majetcích hlubocké větve. Zmapováním hranic všech schwarzenberských objektů byl získán přehled o celém majetkovém souboru a byly uspořádány právní poměry na těchto majetcích. Za jeho vlády je také dokončeno několik desetiletí trvajících uspořádání schwarzenberských archivů, které neušlo ani samotnému Napoleonovi.¹⁰

I tohoto představitele schwarzenberského však postihla dne 1. července 1810 tragická událost, která významně zasáhla do jeho soukromého života. Toho dne se se svojí chotí Paulínou rozenou z Arenbergu a z Aerschotu (1774-1810) účastnil plesu v Paříži, který byl pořádán jeho mladším bratrem Karlem I. Filipem u příležitosti svatby císaře Napoleona s rakouskou arcivévodkyní Marií Luisou. V průběhu tohoto plesu však došlo ke vzniku požáru, který vzápětí zachvátil celý sál, jenž byl zhotoven speciálně pro konání tohoto plesu a to převážně ze dřeva. Jedinou obětí tohoto požáru se stala právě choť knížete Josefa ze Schwarzenbergu, toho času očekávající narození v pořadí již desátého společného potomka.¹¹

Veřejně činní, ať už jako politici či také duchovní, byli především ostatní, tj. nevládnoucí členové hlubocké větve. Z těchto lze jmenovat například nejúspěšnějšího politika rodu, Felixe ze Schwarzenbergu (1800-1852), rakouského ministerského předsedy v letech 1848 až 1852, který, jakožto zastánce zachování Rakouska za všech okolností, rázně zasáhl proti revolučním událostem roku 1848.

⁹ Rodokmen hlubocké větve rodu Schwarzenbergů tvoří přílohu č. 2 této práce.

¹⁰ Rod knížat ze Schwarzenberku, s. 16.

¹¹ LENDEROVÁ, Milena. *Tragický bál: život a smrt Pavlíny ze Schwarzenbergu*. Praha, 2004, s. 27- 59.

„S touto revolucí souvisela jedna tragická událost ve schwarzenberském rodu- první obětí revolučních bouří v Praze se stala kněžna Windischgrätzová, roz. Schwarzenberková, kterou neznámý střelec trefil do hlavy, když se vyklonila z okna, aby svému muži hodila jeho generálskou čepici, kterou ve spěchu nechal na věšáku v jídelně, utíkaje na výzvu od oběda. Bylo to druhé okno zleva v prostřední řadě oken od Celetné ulice v budově dnešního Obvodního soudu pro Prahu I. Dnes je za ním jedna z mnoha kanceláří soudu.“¹²

Z dalších významných členů schwarzenberského rodu tohoto období je nutno zmínit i bratra Felixe ze Schwarzenbergu, kardinála a salzburského a pražského arcibiskupa Bedřicha ze Schwarzenbergu (1809- 1885), který proslul mj. svým vystoupením na vatikánském koncilu v roce 1862, kde vystoupil proti dogmatu o papežské neomylnosti. Byl také hybatelem dostavby pražské katedrály svatého Víta, Václava a Vojtěcha, která byla jeho přičiněním v roce tisícího jubilea pražského biskupství (1873) obnovena a ve které byl po své smrti i pohřben.¹³

V této době tedy byla moc světská a moc církevní v rukou dvou sourozenců, kdy jak ze shora uvedeného je patrné, moc světskou v tomto případě třímal ve svých rukou starší z bratrů a předseda rakouské vlády Felix ze Schwarzenbergu a moc církevní byla v tomto období představována osobou Bedřicha ze Schwarzenbergu, kardinála a arcibiskupa pražského.

1.3 Období první republiky

Schwarzenberský majetek v Čechách se po první světové válce značně zmenšil¹⁴, ačkoli ještě v období První republiky rod Schwarzenbergů vlastnil rozsáhlé majetky, z nichž většina se nacházela na území dnešní republiky, některé

¹² S německým jménem a českým osudem, s. 34.

¹³ zu SCHWARZENBERG, Karl. *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg*. Neustadt an der Aisch: Verlag Degener & Co., 1963, s. 116.

¹⁴ FIEREDER, Helmut. Schwarzenbergische Güter in der Zeit der NS-Gewaltherrschaft. In *Jihočeský sborník historický 71*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 2002, s. 269 (dále citováno jako Schwarzenbergische Güter).

tehdejší majetky rodu však ležely v dnešním Rakousku a Německu. Tehdy se jednalo o největší majetek tohoto druhu v Čechách, jehož výměra před první pozemkovou reformou činila 176.146 ha a který tvořilo celkem dvanáct velkostatků, nacházejících se větším dílem v jižních Čechách, menším na severozápadě Čech.^{15,16} Rozsah této majetkové državy zvláště vynikne při přihlédnutí ke skutečnosti, že rozsah majetku, náležejícího rakouskému císaři před první světovou válkou, činil v Čechách pouze necelých 35.000 ha půdy.¹⁷ O celkovém významu rodiny Schwarzenbergů dále svědčí i fakt, že do jejich vlastnictví náležel i Hradčanský palác v Praze a statek Jinonice. Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, k rozšiřování majetku rodu docházelo prostřednictvím nákupů, podstatnou měrou byl majetek rozšířen dědictvím po rodu Eggenbergů roku 1719.

Značným zásahem do schwarzenberského majetku se stává první pozemková reforma, kdy podklady k jejímu provedení byly dány zákony č. 32/1918 Sb., o obstavení velkostatků, č. 215/1919 Sb., tzv. záborový zákon, č. 330/1919 Sb., o Pozemkovém úřadu, č. 81/1920 Sb., tzv. přidělový zákon a č. 329/1920 Sb., tzv. náhradový zákon. Znamky toho, že po první světové válce bude přistoupeno

¹⁵ ZÁLOHA, Jiří. Hospodaření na někdejším schwarzenberském majetku v Čechách v letech 1938 až 1945. In *Jihočeský sborník historický 35*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1966, s. 59 (dále citováno jako Hospodaření na někdejším schwarzenberském majetku).

¹⁶ „Před první pozemkovou reformou (1919) bylo na majetku celkem 150 dvorů, 96 lesních revírů, zahrady, lihovary, mlékárny, mlýny, pily, dva cukrovary, deset pivovarů, sladovna, tuhové a uhelné doły, vápenky, cihelny, hostince, lékárny, nájemní domy apod. Počet hospodářského zvířectva ve dvorech činil na 1.300 koní, 9.000 kusů hovězího dobytka, 14.000 ovcí, 2.000 vepřů. V lesích se ročně těžilo cca 600.000 plm dřeva, v pivovarech se vařilo cca 450.000 hektolitrů piva, do mnoha zemí na kontinentu se ročně dodávalo na 800 vagonů tuhy. Zaměstnanců v tzv. vyšších službách bylo na majetku 1.600, dělníků téměř 30.000.“ Hospodaření na někdejším schwarzenberském majetku, s. 59.

¹⁷ KOBLASA, Pavel. Glosa k pozemkové reformě na majetku primogenitury. *Obnovená Tradice*. 2000, roč. 11, č. 22, s. 64 (dále citováno jako Glosa k pozemkové reformě na majetku primogenitury).

k novému uspořádání vlastnických práv co se hlavně velkostatků týče, lze najít již ve Washingtonské deklaraci z 18. října 1918, ve které se vůdčí osobnosti právě vznikajícího československého státu přihlásili jak ke zrušení šlechtických výsad, tak hlavně k ideje vyvlastnění velkostatků.¹⁸ Nutno dodat, že k pozemkovým reformám, prováděným zejména formou vyvlastnění, přikročilo po první světové válce vícero evropských států, kdy jejich důvodem byly ponejvíce důvody ideologické a hospodářské, pramenící z rozvratu národních ekonomik těchto států v důsledku událostí první světové války.¹⁹

K provedení pozemkové reformy dle těchto zákonů na tomto majetku bylo přistoupeno roku 1922. Po jejím skončení v roce 1930 zůstávají v majetku rodu z předreformních dvanácti velkostatků již pouze čtyři, a to Český Krumlov, Hluboká nad Vltavou, Vimperk a Chýnov.²⁰ I přes takto rozsáhlý zásah do struktury a složení schwarzenberského majetku, kdy k prováděné pozemkové reformě přistoupily v průběhu třicátých let ještě události všeobecné hospodářské krize, zůstala i nadále zachována schopnost dalšího rozvoje a vývoje tohoto majetkového konglomerátu, kterýžto se mohl opírat o provázanost jednotlivých hospodářských celků a výrobních odvětví a věrnost zaměstnanců, která pramenila mimo jiné také z jejich dobrého hmotného zabezpečení. Ve vlastnictví rodu Schwarzenbergů nadále i po provedení pozemkové reformy zůstaly jak rozsáhlé polnosti a lesní majetky, tak také hrady a zámky, jako Český Krumlov a Hluboká nad Vltavou. K převzetí takto rozsáhlého majetku nebylo ze strany československého státu pragmaticky přistoupeno proto, že stát neměl na údržbu, správu či popřípadě další rozvoj tohoto majetku ani zdroje finanční, tak ani zdroje lidské.²¹ „*Stát nechtěl převzít hrady a zámky propadlé za reformy záboru, neboť jen jejich údržba a platy personálu šly ročně do miliónů korun.*“²² I tak se však již jedná o pouhou devítinu

¹⁸ Glosa k pozemkové reformě na majetku primogenitury, s. 64.

¹⁹ K tomu blíže např. KUKLÍK, Jan. *Znárodně Československo*. Praha: Auditorium, 2010, 444 s.

²⁰ Hospodaření na někdejší schwarzenberském majetku, s. 59.

²¹ S německým jménem a českým osudem, s. 37.

²² Lex Schwarzenberg: O slávě a rozpadu jednoho majetku v Čechách, s. 48.

původního schwarzenberského majetkového souboru, myšleno při porovnání s rozsahem tohoto majetku na počátku 19. století.²³

Samotný postoj nejstaršího člena schwarzenberské primogenitury a hlavy této rodové větve v době první republiky Jana Nepomuka Schwarzenberga (1860-1950) ke vzniku Československé republiky byl od počátku odmítavý, avšak ohledně této otázky nebyla rodina jako celek nikterak jednotná. Například syn Jana Nepomuka, JUDr. Adolf Schwarzenberg (1890-1950), absolvent práv na české části pražské Karlo-Ferdinandovy univerzity, od roku 1919 generální zplnomocněnec rodinného majetku, který byl ke správě tohoto majetku zplnomocněn svým otcem, výše zmíněným Jan Nepomukem Schwarzenbergem²⁴, a ústřední postava dalších osudů schwarzenberského majetku až do jeho konečné likvidace, zastával názor zcela opačný. V jeho osobě, mimo továrníka, statkáře či lesohospodáře, je možno spatřit také přesvědčeného antinacistu, jak ostatně uvádí i Helmut Fiereder „*majitel velkostatků dr. Adolf ze Schwarzenbergu byl ve veřejnosti znám jako člověk s krajně vyhraněným negativním postojem k nacistickému režimu.*“²⁵ Fiereder jej označuje dokonce za čechofila.²⁶ O jeho antinacistickém smýšlení také výmluvně svědčí fakt, že JUDr. Adolf ze Schwarzenbergu „*byl již ve třicátých letech sledován německou bezpečnostní službou (Sicherheitsdienst) říšského vedoucího SS.*“²⁷

K dokreslení obrazu osobnosti JUDr. Adolfa Schwarzenberga a jeho pozitivního vztahu k mladému československému státu je nutno také zmínit návštěvu, ke které došlo v roce 1937 na zámku v Českém Krumlově. Toho roku, kdy ohrožení Československé republiky ze strany hitlerovského Německa bylo již

²³ „*Poprvé byl redukován v revolučním roce 1848, když jeho dvě třetiny byly rozděleny mezi sedláky. Další část rovněž dvě třetiny z této zbylé třetiny byly vyvlastněny pozemkovou reformou ve dvacátých letech.*“ S německým jménem a českým osudem, s. 37.

²⁴ Fotokopie jedné z udělených plných mocí tvoří přílohu č. 3 této práce.

²⁵ Schwarzenbergische Gütter, s. 269.

²⁶ Tamtéž, s. 270.

²⁷ Tamtéž, s. 270.

jasně patrné, navštívil JUDr. Adolfa Schwarzenberga na jeho krumlovském sídle prezident republiky Edvard Beneš s chotí Hanou Benešovou. V průběhu této návštěvy JUDr. Adolf ze Schwarzenbergu věnoval prezidentu republiky milion korun, které byly určeny na podporu budování pohraničního opevnění, kdy nutnost jeho výstavby vyvstala v časové souslednosti s nástupem nacistů k moci v sousedním Německu.²⁸

V kontextu všeho shora uvedeného o to paradoxněji vyznívá poválečné obviňování JUDr. Adolfa Schwarzenberga z kolaborace a spolupráce s osobami nepřátelskými republice, neboť, jak již uvedeno shora, byl JUDr. Adolf Schwarzenberg znám svými antipatiemi k myšlenkám národního socialismu, jak byly prezentovány NSDAP, kdy v tomto postoji lze spatřovat vedle vlasteneckých starostí o osud státu, na jehož území byl rod majetkově zakotven již stovky let, i důvody ryze pragmatické. Je tím míněna především starost o majetek schwarzenberského rodu, který byl již v období první republiky těžce, ale nikoliv fatálně, poznamenán změnami ve vlastnickém uspořádání, a dalo se předpokládat, že vzhledem k územním nárokům hitlerovského Německa a jeho, nakonec i úspěšné, snaze o revizi průběhu hranic mezi ním a československým státem, by opět došlo k závažnému štěpení již tak těžce zkoušeného rodového majetkového souboru.

Asi nejvíce vypovídajícím případem, na kterém lze dobře dokumentovat, že poválečné obviňování a nařčení JUDr. Adolfa Schwarzenberga z kolaborace v průběhu druhé světové války stálo spíše než na racionálních argumentech, opírajících se o znalost jednání a chování JUDr. Adolfa Schwarzenberga v pohnutých dobách druhé světové války, na stanoviscích a základech spíše hlediska třídního, je známá předválečná mise lorda Runcimana of Doxford, která byla vyslána do Československa dne 3. srpna 1938.

²⁸ KALKUŠOVÁ, Slávka. Historie jedné státní návštěvy na panství hlubockých Schwarzenbergů v předvečer II. světové války. *Obnovená tradice*. 2001, roč. 12, č. 23, s. 45 (dále citováno jako Historie jedné státní návštěvy).

„Cílem Runcimanovy mise, jež začala 3. srpna, mělo být zabránění definitivní roztržce mezi československou vládou a SdP (v jejíž umírněnost stále ještě většina britských vládních kruhů věřila), a tedy likvidace případné záminky k Hitlerovu útoku proti Československu.“²⁹ Tato mise tedy byla reakcí na evropskou politickou situaci v druhé polovině třicátých let dvacátého století, tedy v období, v němž zaznamenávají značný rozmach myšlenky fašismu a nacismu a hrozba válečného konfliktu se stává stále patrnější. Stranou mezinárodních událostí nezůstává samozřejmě ani Československo, kdy jejich otisk lze spatřit zejména v činnosti právě Konráda Henleina a jeho následovníků. Jejich programem bylo připojení pohraničních území Československa, která byla v nadpoloviční většině osídlena Němci, k nacistické Třetí říši. Tento program vyjadřovali henleinovci heslem „Heim ins Reich“.³⁰ Zmíněné požadavky henleinovců byly následně převzaty samotným Hitlerem a představovaly součást jeho územních nároků vůči Československu, kterým se dostávalo mezinárodní pozornosti.

Především Francie a Velká Británie byly toho názoru, že odstoupením československých pohraničních území s převažujícím německým obyvatelstvem Německu, dojde k plnému uspokojení Hitlerových územních nároků a další již z jeho strany vzneseny nebudou a vyvíjely v tomto směru na Československo značný diplomatický nátlak. Tragický rozměr omylu elit těchto států pak ukázal až čas. Smyslem celé mise, vyslané do Československa, tedy bylo, aby se lord Runciman of Doxford chopil úlohy prostředníka během jednání mezi Konrádem Henleinem a československou vládou. Lze konstatovat, že celé této mise bylo jak ze strany henleinovců, tak ale i ze strany Československa, využito spíše k propagandistickým účelům, jejichž obsah se vždy odvíjel od toho, která z těchto dvou stran se zrovna o využití mise a osoby lorda Runcimana of Doxford pokoušel. Henleinovci tak pro britské diplomaty, kteří byli součástí mise, pořádali společenská setkání a návštěvy různých oblastí Československa, kteréžto akce měly tyto diplomaty, a tudíž následně i světovou veřejnost, přesvědčit o tom, jak

²⁹ KUKLÍK, Jan; NĚMEČEK, Jan; ŠEBEK, Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova*. Praha: Auditorium, 2011, s. 34.

³⁰ Historie jedné státní návštěvy, s. 43.

nerovnoprávné postavení je v Československu Němcům přiznáváno a že německá menšina čelí útlaku a tedy v důsledku všech těchto skutečností jsou vznesené německé územní nároky zcela oprávněné. Československé orgány se organizováním víkendových setkávání členů mise s představiteli české šlechty, na jejichž organizaci měl převážný podíl příslušník orlické větve schwarzenberského rodu František ze Schwarzenbergu, zcela logicky pokoušely o pravý opak. „*Takto přijal Runcimanovu misi Max Lobkowitz, Karel Schwarzenberg, Adolf Schwarzenberg, Schoenborn, Larisch, Ledebourg, Czernín, z církevních hodnostářů kardinál Kašpar a další.*“³¹

Jak je tedy ze shora uvedeného patrné, JUDr. Adolf Schwarzenberg rozhodně nebyl jediný z příslušníků šlechty, orientované pročesky, který lorda Runcimana of Doxford v průběhu jeho mise na svých majetcích přijal. Je však skutečností, že byl zřejmě jediným, u něhož bylo v poválečných letech následně toto přijetí považováno za okolnost značně přitěžující a stalo se po druhé světové válce předmětem vyšetřování ze strany ministerstva vnitra, v jehož čele tehdy již stál člen KSČ Václav Nosek, kdy s okolnostmi a průběhem této návštěvy se lze seznámit z přípisu Referátu národní bezpečnosti, okresní pobočky státní bezpečnosti v Českém Krumlově ze dne 12. srpna 1946.³² Z tohoto přípisu se podává, že JUDr. Adolf Schwarzenberg původně nechtěl k návštěvě lorda Runcimana na některém ze svých majetků svolit, nicméně svůj názor posléze zřejmě na nátlak vládních kruhů změnil. Je třeba uvést, že popis průběhu této návštěvy, proběhnuvší ve dnech 20.-21. srpna 1938, nesvědčí zrovna o tom, že by byl lord Runciman na statech knížete Schwarzenberga považován za vítaného a ctěného hosta. O tom svědčí už jenom výběr místa, na kterém k setkání došlo, kdy se tak nestalo ani v Českém Krumlově, ani v Hluboké nad Vltavou, kde kníže Schwarzenberg zpravidla oficiální návštěvy přijímal, ale v myslivně v Černém lese a ve Stožci, kterážto místa rozhodně nelze považovat za honosná. O názoru JUDr.

³¹ Historie jedné státní návštěvy, s. 43.

³² Dopis referátu národní bezpečnosti, okresní pobočky státní bezpečnosti v Českém Krumlově ze dne 12. srpna 1946, č.j. R/1154/46 Estb., Ministerstvu vnitra v Praze. Archiv Ministerstva vnitra ČR. In Historie jedné státní návštěvy, s. 45-47.

Adolfa Schwarzenberga na tuto návštěvu a do značné míry i na osobu samotného lorda Runcimana asi nejlépe vypovídají slova samotného JUDr. Adolfa Schwarzenberga, pronesená před příjezdem a po odjezdu lorda Runcimana, která pro jejich svéráznost nelze než ocitovat v plném znění. Schwarzenberg se vyjádřil takto: „*Dejte mu něco nažrat a napít, ať mám pokoj*“, kdy následně odjezd lorda Runcimana a jeho osobu zhodnotil následovně: „*To je divný chlap, nejlí, nepije a nemluví.*“³³ Je příhodné znovu zdůraznit, že takto zmíněnou návštěvu popsal Referát národní bezpečnosti v Českém Krumlově.

Tato výše popisovaná návštěva, či vůbec kontakty JUDr. Adolfa Schwarzenberga, které měly prokazovat jeho kolaboraci a proněmecké smýšlení, byly zmíněny v článku Rudého práva ze dne 25. dubna 1946 s názvem *Odstranit smetiště němectví*, kde je ovšem průběh návštěvy vyličen zcela jinak: „*My nechceme, aby mezi námi byli lidé, kteří v době ohrožení republiky spolčovali se s nepřáteli našeho státu jako pan Schwarzenberg, který v té době hostil na svém sídle v Českém Krumlově kuplíře s naší republikou Runcimana a německého zrádce Henleina a které vozil na hony po Šumavě [...]*“³⁴ Na tomto místě je nutno uvést, že samotná zpráva Referátu národní bezpečnosti v Českém Krumlově, co se kontaktů knížete Schwarzenberga s Konrádem Henleinem týče, uvádí, že „*nikdy hostem knížete nebyl.*“³⁵ JUDr. Adolf Schwarzenberg se setkáním či stykům s představiteli a příslušníky sudetského národně socialistického hnutí vyhýbal, kdy k tomu samému nabádal i ty své zaměstnance, kteří byli německé národnosti.

Dalším historickým pramenem z období po druhé světové válce, který se věnoval průběhu zmíněné návštěvy, je zpráva Ministerstva zemědělství ze dne 12. října 1946 o konfiskaci velkostatků JUDr. Adolfa Schwarzenberga. V této zprávě je totiž také mj. poukazováno na protokol s J.M., obsahující jeho tvrzení o tom, že při uvítání lorda Runcimana of Doxford knížetem Schwarzenbergem a jejich příjezdu do Českého Krumlova, stáli podél cesty němečtí mrzáci v zástupu, aby tak

³³ Historie jedné státní návštěvy, s. 46.

³⁴ Tamtéž, s. 44.

³⁵ Tamtéž, s. 46.

bylo patrné, jak je s těmito ze strany československého státu nedobře zacházeno.^{36,37}

Na výše uvedeném příkladu a zejména na příkrém rozporu mezi skutečností a tím, jak byla celá záležitost prezentována veřejnosti, lze seznat, že v případě poválečné obviňování knížete Schwarzenberga z kolaborace a neloajálního chování vůči republice, bylo spíše než povědomí o historických faktech otcem této myšlenky ono pověstné přání. Článek v Rudém právu je také výmluvnou předzvěstí příštích událostí, týkajících se jak rodu a majetku schwarzenberského, tak hlavně dotýkajících se společnosti jako celku.

³⁶ Zpráva Ministerstva zemědělství ze dne 12. října 1946 o konfiskaci velkostatků JUDr. Adolfa Schwarzenberga. Archiv Ministerstva zemědělství ČR. In Historie jedné státní návštěvy, s. 44.

³⁷ „...Podotýkám ještě, že podél silnice tzv. Chvalšinské, kudy měli přijet a také skutečně přijeli (JUDr. Adolf ze Schwarzenbergu a lord Runciman of Doxford, pozn. aut.), byli již dávno před příjezdem rozestaveni z řad německého obyvatelstva mrzáci, kteří měli utvrditi v Runcimanovi, jak s nimi republika špatně zachází... Jedná se o mladého Schwarzenberka, posledního majitele až do zabavení jeho majetku, kterého dobře znám.“ Protokol sepsaný dne 28. ledna 1946 s panem J. M. z Českého Krumlova. Státní oblastní archiv v Třeboni, fond KNV. In Historie jedné státní návštěvy, s. 44-45.

2. Období 1938-1945

2.1 Období mnichovské krize a vypuknutí 2. světové války

Události roku 1938, jejichž důsledky ponejprv neblaze pocítilo pouze Československo, ale jejich dopad měla zanedlouho pocítit i celá Evropa a následně i velká většina světa, se nemohly už jenom kvůli geografickému situování nedotknout majetkového konglomerátu schwarzenberského rodu. Anšlus Rakouska, ale především následky Mnichovské dohody, v jejichž důsledku byly nastoleny nové poměry a vytýčeny nové hranice států, byly další z mnoha ran, které dopadly na již tolikrát zkoušený schwarzenberský majetek, nicméně tentokrát už šlo o zásahy natolik závažné, jenž „*odtrhly od sebe hospodářské celky, které spolu po staletí bezprostředně souvisely a navzájem se doplňovaly.*“³⁸ V souvislosti s rokem 1938 tak lze hovořit o počátku postupného zániku tohoto majetkového souboru, který, jak už bylo uvedeno, byl svého času největším soukromým majetkem u nás.

Reálně se události roku 1938 mimo jiné projeví na hospodářském výsledku schwarzenberského majetku tak, že ryzí jmění schwarzenberského majetku v Čechách dle roční hospodářské bilance zaznamenalo umenšení o částku, která přesahovala dva a půl milionu korun, kdy nejvýnosnějšími odvětvími schwarzenberského podnikání za rok 1938 byly pivovary a velkostatky, jejichž podnikání bylo ponejvíce založeno na lesním hospodaření, tj. v Českém Krumlově, Horní Plané či Vimperku.³⁹ „*Hospodaření schwarzenberských závodů na zabraném území Čech během prvních tří měsíců bylo nepříznivě ovlivňováno průběhem politických událostí, přerušení dosavadních obchodních styků, změnou měny a nutností rychlého přizpůsobování poměrům v Německu. K tomu se připojily těžkosti s personálem, neboť větší část českých sil s patřičnou kvalifikací, které odešly*

³⁸ Hospodaření na někdejší schwarzenberském majetku, s. 59

³⁹ Tamtéž, s. 60

*z pohraničí, musela být nahrazena novými nezpracovanými lidmi. Teprve v únoru 1939 bylo možno konstatovat určitou konsolidaci a nastalo uklidnění.*⁴⁰

Je hříčkou osudu, že dne 1. října 1938, kdy na základě ustanovení Mnichovské dohody začíná obsazování pohraničních území Československa Wehrmachtem, umírá ve Vídni otec JUDr. Adolfa Schwarzenberga, kníže Jan. Tím se stal JUDr. Adolf Schwarzenberg v souladu s poslední vůlí zemřelého knížete, s výjimkou dědických nároků jeho pěti sester, universálním právním nástupcem svého otce a dědicem všech bývalých fideikomisních panství, jež zůstala po pozemkové reformě zachována.⁴¹ Vzhledem k jeho již uváděnému a rozebíranému protinacistickému postoji je možno uzavřít, že JUDr. Adolf Schwarzenberg se stal hlavou hluboké větve schwarzenberského rodu v ne zrovna vhodný okamžik.

K zmíněnému odtržení souvisejících a navzájem se doplňujících hospodářských celků následně dochází na základě říšského nařízení z 20. ledna 1939. Toto nařízení stanovovalo pro podniky a závody, k provozování jejichž činnosti docházelo na území obsazených Sudet, ale sídlo těchto podniků a závodů se nacházelo v zahraničí, kdy zahraničím byly míněny i Čechy, povinnost v rámci určité doby přeměnit své provozovny, nacházející se v Sudetech, v samostatné podniky. Nařízení dále pamatovalo i případy, kdy některý z podniků nechtěl povinnost tímto nařízením uloženou splnit. V takovém případě mohl být zmíněný podnik donucen, aby svou provozovnu, nacházející se v oblasti Sudet, během pevně stanovené krátké doby prodal.⁴² Z tohoto důvodu tak došlo k oddělení schwarzenberského majetku na území Sudet od zbývajících majetku a jeho přetvoření v „*samostatně bilancující jednotku*“⁴³, kterou již, krom několika interních účtů, se zbývajícím schwarzenberským majetkem na území nic nespojovalo. K účetnímu oddělení obou majetkových souborů dochází zpětně právě

⁴⁰ Hospodaření na někdejší schwarzenberském majetku, s. 59.

⁴¹ KOBLASA, Pavel. Projednání pozůstalosti Jana knížete ze Schwarzenbergu. *Obnovená Tradice*. 2000, roč. 11, č. 22, s. 49.

⁴² Hospodaření na někdejší schwarzenberském majetku, s. 60.

⁴³ Tamtéž, s. 60.

k datu počátku obsazování pohraničních území Československa, tj. k 1. říjnu 1938, který spočíval ve vedení zvláštních účtů pro jednotlivé majetkové soubory, tedy zvláštní účet pro majetek ve vnitřních Čechách a zvláštní účet pro majetek v Sudetech, Německu a Rakousku.

Události kolem 15. března 1939, kdy dochází k zabrání zbývající části Československa německými vojsky a vzniku Protektorátu Čechy a Morava, již zůstaly bez přímého vlivu na hospodaření majetku rodu Schwarzenbergů. I nadále tak majetek zůstal rozdělen na část sudetskou a část vnitřní, „...*zcela samostatně se hospodařilo na majetku ve vnitřním Německu i v zabraném Rakousku. Nedošlo také k žádným změnám v dosavadní správě majetku, rovněž tak personální obsazení v závodech a úřadech zůstalo až na malé výjimky stejné.*“⁴⁴

Bylo-li obsazení Československa na jaře roku 1939 již prakticky bez vlivu na hospodářský život schwarzenberského majetku, pak vypuknutí druhé světové války přineslo tomuto majetkovému konglomerátu a celé společnosti obecně již změny hlubší a znatelné: „...*v okupovaných Čechách byl zaveden nový přepočítávací kurs z korun na marky v neprospěch koruny. Zavedlo se řízení hospodářství. Okupační správa začala vytvářet novou organizaci hospodářského života v zemi podle nacistického vzoru, vznikly centrály pro zemědělství, průmysl, obchod a živnosti. Určováním a kontrolou cen zboží, jakož i výše odměn za práci byl pověřen Nejvyšší úřad cenový, zprostředkování práce převzaly nově zřízené pracovní úřady.*“⁴⁵

Jak již bylo uvedeno, JUDr. Adolf Schwarzenberg nebyl zastáncem nacistické myšlenky. Jeho poměr k okupačním silám v Protektorátu označuje Jiří Zálaha na základě dokumentů za „zdrženlivý“.⁴⁶ Proto tak bylo zřejmé, že dříve či později dojde z německé strany k nějaké formě perzekuce osoby knížete

⁴⁴ Hospodaření na někdejším schwarzenberském majetku, s. 61.

⁴⁵ Tamtéž, s. 61.

⁴⁶ ZÁLOHA, Jiří. Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách. In *Jihočeský sborník historický* 35, roč. 1966, České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1966, s. 174 (dále citováno jako Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách).

Schwarzenberga. K tomuto mělo zřejmě dojít v létě roku 1939, kdy se JUDr. Adolf Schwarzenberg pravděpodobně od svých přátel dozvěděl, že má dojít k jeho zatčení. Následně tedy ihned odjíždí společně se svou manželkou Hildou do své vily na Bordigheře v Itálii, kdy jako oficiální důvod této cesty byla uváděna zotavená. Před samotnou cestou do Itálie musela být samozřejmě vyřešena otázka správy majetku v Čechách a v Německu po dobu nepřítomnosti vládnoucího člena schwarzenberského rodu. Tím, komu byla svěřena správa tohoto majetku, se stává bratranec JUDr. Adolfa Schwarzenberga, JUDr. Jindřich Schwarzenberg, který byl k této správě majetku schwarzenberské primogenitury oprávněn na základě zvláštní plné moci, udělené mu zmocnitelem JUDr. Adolfem Schwarzenbergem dne 6. září 1939.

Následná komunikace mezi zmocnitelem JUDr. Adolfem Schwarzenbergem, usazeným na italské Rivieře, a jeho bratrancem a generálním zmocněncem JUDr. Jindřichem Schwarzenbergem, který bydlel v Hluboké nad Vltavou, se stávala čím dál tím těžší a také bylo zřejmé, že všechny druhy komunikací jsou v hledáčku gestapa.⁴⁷ Také útočiště JUDr. Adolfa Schwarzenberga v Itálii, se s ohledem na tamní politický vývoj a spojení fašistické Itálie s nacistickým Německem, stávalo čím dál tím více nejisté a manželé Schwarzenbergovi si již nemohli být stoprocentně jisti ani vlastním životem. Proto se počátkem roku 1940 rozhodli pro adopci generálního zplnomocněnce JUDr. Jindřicha Schwarzenberga za vlastního. Za tímto účelem jmenoval každý z manželů svého zplnomocněnce, kdy JUDr. Adolfem Schwarzenbergem byl pověřen JUDr. František Blaschko, Hildou pak Ing. Dr. Štěpán Dushek, kdy následně se tyto zplnomocněnci dostavili společně s JUDr. Jindřichem Schwarzenbergem dne 29. března 1940 k českobudějovickému notáři JUDr. Theodoru Jankowitzovi za účelem projednání adopce JUDr. Jindřicha Schwarzenberga manželi Hildou a JUDr. Adolfem Schwarzenbergovými.

⁴⁷ NIKEDNEY, Antonín. JUDr. Jindřich Schwarzenberg (1903-1965). *Obnovená tradice*. 1994, roč. 4, č. 9, s. 1 (dále citováno jako JUDr. Jindřich Schwarzenberg (1903-1965)).

„Návrh na adopci zněl takto: Manželé Hilda a JUDr. Adolf Schwarzenbergovi přijímají JUDr. Jindřicha Schwarzenberga za vlastního s tím, že tento bude mít všechna práva vlastního syna adoptujících a zvláště získá také zákonná dědická práva a povinnosti jako budoucí dědic svého adoptivního otce. JUDr. Jindřich ze Schwarzenbergu prohlašuje, že návrh adopce přijímá a slibuje dodržovat svědomitě všechny povinnosti adoptivního syna. Paní Hilda Schwarzenbergová prohlašuje jako manželka adoptujícího svůj výslovný souhlas s nastávající adopcí. Následují podpisy všech zúčastněných.“⁴⁸ K podpisu této smlouvy o adopci dochází dne 7. srpna 1940 na půdě švýcarského velvyslanectví v Římě a samotná adopce je následně zapsána do registru rodinného práva vedeného Okresním soudem v Českých Budějovicích za rok 1940 pod číslem 145.

Další osud JUDr. Jindřicha ze Schwarzenbergu začal nabírat dramatických aspektů v momentě, kdy odjel za svými adoptivními rodiči do jejich tehdejšího sídla v italské Bordigheře, aby jim podal zprávu o situaci a poměrech na schwarzenberských panstvích, ležících v území ovládaném Němci. Při jeho následné cestě zpět mu byl sdělen obsah rozhodnutí gestapa v Linci, podle kterého mu nebude jeho návrat dovolen a to formou nepřiznání vstupního víza do Říše. JUDr. Jindřich ze Schwarzenbergu tak nuceně zůstal v italské Bordigheře, kde nadále pracoval jako zahradnický pomocník až do roku 1943, kdy došlo k anexi severní Itálie německou armádou. Toho roku byl JUDr. Jindřich ze Schwarzenbergu na rozkaz říšského vůdce SS Heinricha Himmlera zatčen gestapem. Následně byl vězněn ve věznicích v Janově, Miláně, Veroně a Innsbrucku a poté byl prakticky osm měsíců držen v policejním vězení v Linci, aby byl nakonec v červenci roku 1940 převezen do koncentračního tábora Buchenwald. Je ironií osudu, že do koncentračního tábora jel v dobytčím vagonu právě kolem Hluboké nad Vltavou. V srpnu roku 1940 došlo k jeho propuštění z Buchenwaldu, kdy následně mu bylo gestapem určeno jako jeho další působiště místo dělníka ve zbrojním průmyslu, konkrétně v Linci u firmy Vogt u. Haefner. *„Mezi ostatními*

⁴⁸ JUDr. Jindřich Schwarzenberg (1903-1965), s. 2.

*zaměstnanci si získal takovou oblibu, že byl ke konci války zvolen dočasným ředitelem podniku.*⁴⁹

Sám JUDr. Adolf Schwarzenberg odjel po vstupu Itálie do války do Švýcarska, odtud zřejmě do Anglie či na svou farmu do Keni a následně do Spojených států amerických, kde setrval až do konce druhé světové války.

2.2 Období druhé světové války (nucené správy)

Tím samým rozhodnutím ze dne 17. srpna 1940, na základě kterého nebylo umožněno JUDr. Jindřichovi ze Schwarzenbergu vrátit se zpět z návštěvy svých adoptivních rodičů z italské Bordighery, začalo další dějství osudu majetkového souboru schwarzenberské primogenitury, neboť právě tímto rozhodnutím došlo ze strany gestapa k zabavení veškerého majetku, náležející této větvi rodu Schwarzenbergů a ležící v území, které ovládalo nacistické Německo a zároveň došlo k uvalení nucené správy na tento zabavený majetek. „*Vrchní ředitelství (schwarzenberského panství, pozn. aut.) v Českém Krumlově se o zabavení majetku dozvědělo 19. srpna 1940 telefonicky z Lince. Je zajímavé, že ještě téhož dne v noci muselo být toto rozhodnutí gestapa zapsáno v pozemkových knihách a v zemských deskách. Někteří soudní úředníci v Českém Krumlově byli doslova vytaženi z postele a přivedeni do soudní budovy, kde byly pozemkové knihy uloženy.*“⁵⁰

Proti tomuto rozhodnutí lineckého gestapa podal poslední srpnový den roku 1940 JUDr. Jindřich ze Schwarzenbergu jako generální plnomocník odvolání jak jménem JUDr. Adolfa Schwarzenberga, tak i jménem svým. V tomto odvolání mimo jiné uvedl, že jeho bratranec JUDr. Adolf Schwarzenberg mu zamýšlel předat celý majetek již v průběhu roku 1939. Uskutečnění tohoto předání však bylo zdrženo řešením a projednáváním otázek s tím spojených a k jejich završení mělo dojít právě v průběhu jejich setkání v italské Bordigheře, kdy po návratu JUDr. Jindřicha Schwarzenberga z Itálie mělo následně dojít k uzavření darovací smlouvy. Jak již bylo uvedeno, tento návrat následně už nebyl ze strany linecké

⁴⁹ JUDr. Jindřich Schwarzenberg (1903-1965), s. 2.

⁵⁰ Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách, s. 174.

expozitory gestapa JUDr. Jindřichovi Schwarzenbergovi umožněn. „*Zda se gestapo k tomuto odvolání vyjádřilo, není známo- alespoň se o tom nedochoval v českokrumlovském oblastním archívu žádný spis a ani z jiných dostupných spisů o tom nevychází nic najevo.*“⁵¹

Celková rozloha zabavených a do nucené správy daných pozemků činila 90.536 hektarů⁵², kdy čtvrtina z této výměry se nacházela na území protektorátu Čechy a Morava a zbylé tři čtvrtiny byly na území Třetí Říše. Hodnota zabavené hotovosti, šperků a cenných papírů byla rovna asi 8 milionům říšských marek. Společně s tímto majetkem byl gestapem zabaven i majetek vdovy po knížeti Jana ze Schwarzenbergu, kněžny Terezie, neboť dědické řízení po Janovi ze Schwarzenbergu nebylo ke dni zabavení majetku schwarzenberské primogenitury stále ukončeno, a zabaven byl též majetek jejich pěti dcer. „*Rodina oceňovala své dědictví na 32 milionů marek, gestapo je cenilo na 88 milionů marek.*“⁵³

„*Ať již byly důvody k tomuto zásahu jakékoliv, nelze se zbavit dojmu, že držba tak rozsáhlého majetku, jako byl schwarzenberský, v rukách jednotlivce nacistům nevyhovovala a že jej zabavili proto, aby mohl být lépe využit pro vedení totální války.*“⁵⁴ Jakousi záminku k zabavení majetku schwarzenberské primogenitury je také možno najít v jedné zdánlivě bezvýznamné jízdě JUDr. Adolfa Schwarzenberga vlakem v lednu roku 1940. Tehdy se kníže Schwarzenberg vypravil vlakem do Curychu a v tomto vlaku se potkal se svým známým, bankéřem Hölzerem, tehdy ředitelem České eskomptní banky v Praze. JUDr. Adolf Schwarzenberg ovšem netušil, že jeho známý je členem nacistické strany a důvěřoval mu. Hölzer využil možnosti, která se před ním naskýkala a začal se Schwarzenberga ptát na důvody, které ho vedly k tomu, že opustil Říši. Jak už bylo zevrubně rozebíráno výše, JUDr. Adolf Schwarzenberg nebyl příznivcem nacismu

⁵¹ ZÁLOHA Jiří, Co zavál čas: Zabavení schwarzenberského majetku gestapem, *Obnovená tradice*. 1990, roč. 1, č. 2, nestránkováno.

⁵² Schwarzenbergische Güter, s. 270.

⁵³ Tamtéž, s. 270.

⁵⁴ Hospodaření na někdejším schwarzenberském majetku, s. 58.

a tak i jeho důvody z tohoto vycházely. Sdělil tedy bankéři Hölzerovi, že může žít toliko jen ve svobodných zemích a další setrvání v nacistickým hnutím ovládaném Rakousku a Protektorátu by pro něj bylo „nedůstojné a nemožné“ a zároveň při tomto rozhovoru věštecky odušil, že „*Říše válku proti Anglii prohraje*“⁵⁵ a teprve až po válce vymizí okouzlení nacismem, bude se moci vrátit na své statky. V srpnu roku 1940 následně Schwarzenbergovo spolucestující z vlaku Hölzer sděluje obsah tohoto rozhovoru německé bezpečnostní službě Sicherheitsdienst v Praze. „*Zpráva pražského bankovního ředitele přišla lineckému gestapu velmi vhod, neboť se již dávno předtím pídilo po důkazu, jak by mohlo udeřit proti Schwarzenbergům.*“⁵⁶

Další důvod, pro který bylo přistoupeno k uvalení nucené správy na majetek jak schwarzenberský, tak i majetek dalších českých šlechtických rodů, uvádí zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich ve svém dopisu ze dne 18. května 1942 říšskému vedoucímu Martinu Bormannovi již v této práci zmíněné připojení podpisů členů těchto rodů pod *Prohlášení o věrnosti českému státu*.⁵⁷

Nucenou, nebo jak se také v dobových a starších pramenech uvádí, vnucenou správou gestapem zabaveného schwarzenberského majetku byl pověřen člen nacistické strany Fritz Hesse. Tento nucený správce- Treuhänder- pocházel z prostředí mimo dosavadní správu a nakládání se schwarzenberským majetkem a až do svého ustanovení nuceným správcem nepřišel se správou schwarzenberského

⁵⁵ Schwarzenbergische Gütter, s. 270.

⁵⁶ Tamtéž, s. 270.

⁵⁷ „*Milý stranický kolego Bormanne, v souladu se svým minulým hlášením, jsem se rozhodl zavést vnucenou správu na zabavených majetcích deseti hlavních exponentů české šlechty, jmenovitě: Kinského, Belcrediho, Sternberka, Schwarzenberka, Lobkowizce, Czernina, Kolowrata, Strachwitze atd. Výše uvedené pánové patří k oněm intelektuálním štváčům, kteří v Říši a Ostmarce využívají svých německých jmen a šlechtických vztahů k podvratným činnostem, především ke špionáži. Důvod, proč jsem se rozhodl k tomuto opatření, je „Prohlášení o věrnosti českému státu“, které tito aristokraté zaslali jménem české šlechty Benešovi dne 17.9.1938. Zůstávám s německým pozdravem Heil Hitler. Váš Reinhard Heydrich, SS-Obergruppenführer, Praha 18. května 1942.*“ Dopis zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha říšskému vedoucímu Martinu Bormannovi ze dne 18. května 1942. In S německým jménem a českým osudem, s. 36.

majetku do styku. Velikost i odhadovaná cena zabaveného schwarzenberského majetku byla známa i kancléři Adolfu Hitlerovi, který se o něj bezprostředně po jeho zabavení začal zajímat a detailně informovat. Župní vedoucí župy Oberdonau a místodržitel August Eigruber tak byl Hitlerem pověřen vypracováním zprávy o zabaveném majetku. Hitler následně poté, co mu tato písemná zpráva byla po jejím zpracování předložena, rozhodl tak, že správa zabaveného majetku byla od 4. prosince 1940 svěřena právě župnímu vedoucímu Augustu Eigruberovi a čistý užitek z něj měl být odváděn říšské župě Oberdonau na její kulturní účely. *„Zda ovšem tyto částky, jdoucí do miliónů, byly skutečně na kulturní účely věnovány, nelze dnes prakticky zjistit.“*⁵⁸

S tímto uspořádáním a ponecháním celého majetku v rukou jedné župy poté souhlasil i říšský maršál Hermann Göring, který byl s Hitlerovým nařízením, jakožto zmocněnec pro čtyřletý plán, seznámen. *„Eigruber se tak stal jediným správcem velkého majetku, který neměl v říši obdoby.“*⁵⁹ Nucený správce Hesse byl i nadále župním vedoucím Eigruberem ponechán ve své funkci a nadále se ze své činnosti zodpovídal jak jemu, tak také i lineckému úřadu gestapa, když tento stav přetrval celou válku, na jejímž konci si nucený správce Fritz Hesse sáhl ve svém sídle v Českém Krumlově úspěšně na život. Ty ze zabavených schwarzenberských statků, které se nacházely ve Štýrsku a Francích, byly Eigruberem na jaře roku 1941 předány územně příslušným župním vedoucím, nicméně tyto statky byly i nadále součástí celého schwarzenberského majetku.

Co se částek, které přibyly do pokladny župy Oberdonau v průběhu druhé světové války do roku 1944 z výnosů zabaveného schwarzenberského majetku ležícího v Horním Rakousku a Protektorátu a které byly i největšími příjmy samosprávy, týče, je uváděna částka 4.266.000 říšských marek.⁶⁰ Prom. hist. Jiří Zálaha dokonce na základě jím uváděných částek za jednotlivé roky; tj. za rok 1940 částka 1.499.685, 03 říšských marek, za rok 1941 částka 978.022,32 říšských

⁵⁸ Hospodaření na někdejší schwarzenberském majetku, s. 63.

⁵⁹ Schwarzenbergische Gütter, s. 271.

⁶⁰ Tamtéž, s. 271.

marek, za rok 1942 částka 1.251.750,63, za rok 1943 částka 857.172,52 říšských marek a za rok 1944 částka 500.000,00 říšských marek, dospěl k závěru, že celková částka za toto sledované období činila celkem 5.086.630,50 říšských marek, což představuje 50.866.305,00 tehdejších Korun.⁶¹ Správa zabavených schwarzenberských majetků přišla nacistickým orgánům vhod jak z výše nastíněné stránky finanční, tak též ji bylo možno využít i ke zpětné germanizaci jižních Čech prostřednictvím zaměstnanecké politiky.

V rámci samotné správy majetku je brzy po zabavení přistoupeno k jeho reorganizaci. V rámci ní dochází k reorganizování ústředních úřadů a ke dni 1. září 1940 vzniká ústřední úřad nový, a sice Ústřední správa statků se dvěma odvětvími: pro lesy a polní hospodářství a pro průmysl a všeobecnou správu. *„Úkolem prvního odvětví bylo řízení a kontrola lesního, polního a rybníčního hospodářství na celém majetku včetně průmyslových závodů, pokud byly organizačně přiřčeny k lesům nebo k zemědělství. Druhému odvětví- pro průmysl a všeobecnou správu- byly podřízeny všechny schwarzenberské průmyslové závody s výjimkou závodů výše uvedených, dále administrativní správy velkostatků, zeměměřičské kanceláře, stavební správy, správy důchodů, domovní majetek kromě závodních budov lesů a zemědělství, a v personálních záležitostech ústřední archiv v Českém Krumlově a archiv v Třeboni.“*⁶²

Následující léta druhé světové války již nepřinesla žádné změny v uspořádání majetkových práv k schwarzenberskému majetkovému souboru, znárodněnému gestapem. Problémy a těžkosti dalších let tak vyplývaly především z okolností, které přinášely válečné události a také stále zřejmější totální charakter způsobu vedení této války. Jednotlivé provozy schwarzenberského majetku vstupovaly do třetího válečného roku 1941 již zcela v režimu válečného hospodářství, které se vyznačovalo zejména dvěma typickými charakteristikami. První z nich byl stále se více projevující nedostatek pracovních sil, zapříčiněný jak totálním nasazením českých zaměstnanců v Německu, tak odchodem zaměstnanců

⁶¹ Hospodaření na někdejší schwarzenberském majetku, s. 63.

⁶² Tamtéž, s. 63.

německých na jednotlivé válečné fronty. Druhý problém představovalo přidělové řízení surovin pro jednotlivá odvětví i jejich postupně se objevující obecný nedostatek. Naproti tomu odbyt veškerých produktů schwarzenberských provozů byl plynulý a minimálně zpočátku války z něj plynuly do pokladen značné částky, pro které však již byly omezené způsoby dalšího využití, „*hromadily se a ležely ladem.*“⁶³ Finančně prosperujícím bylo například lesní hospodářství, což bylo dáno postupně se zvyšujícími objemy těžby dřeva pro válečné účely, které však probíhaly za současného omezování investic do lesních porostů, provádění jejich probírek a omezení umělé obnovy lesa. „*Očekávalo se však, že toto zvýšení těžby se bude muset v budoucnosti vyrovnat zmenšenou těžbou. Tyto úmysly nemohly být ale během okupace realizovány.*“⁶⁴ Mezi další prosperující provozy patřily, i navzdory omezeným přidělům potřebných surovin, pivovary. V průběhu let 1942 a 1943 již bylo pro přetrvávající potíže se zabezpečováním pracovních sil a surovinového hospodářství přistoupeno k ukončení činnosti některých provozů, jako byla vápenka v Českém Krumlově, či lovosické a hlubocké cihelny. V průběhu válečného roku 1944 již byly zřejmé příznaky nastávajícího konce války. Jedním z nich bylo i postupující všeobecné hospodářské zhroucení, pramenící z již zmíněného naprostého nedostatku surovin a pracovních sil. V srpnu 1944 je v návaznosti na totální nasazení všech pracovních sil nařazena na zabraném území šedesátihodinová týdenní pracovní doba pro nevýrobní sektory. „*Všechna režijní odvětví na majetku byla krajně vyčerpána, vše bylo jako před konečným zhroucením.*“⁶⁵

Vyčíslení celkové výše všech škod, způsobených na zabaveném schwarzenberském majetku válečnými událostmi, není jednoduché. Lze konstatovat, že schwarzenberské provozy v Čechách samotnou válkou

⁶³ Hospodaření na někdejší schwarzenberském majetku, s. 62.

⁶⁴ Tamtéž, s. 62.

⁶⁵ Tamtéž, s. 66.

bezprostředně dotčeny nebyly⁶⁶, nicméně jejich stav po šesti letech nucené nacistické správy měl k ideálnímu stavu daleko. Jak již bylo zmíněno, mnohé z provozů byly v průběhu války uzavřeny či došlo k silnému omezení jejich provozu, nebylo do nich nikterak výrazně investováno a nedocházelo k modernizacím či obměnám jejich vybavení. Nejlépe kvantifikovatelnou škodu představují pravidelné každoroční odvody peněz župě Oberdonau, o kterých již bylo v této práci pojednáno, a také přímé škody, které způsobily různé německé vojenské organizace. *„Pokud se týkalo škod, napáchaných vojenskými organizacemi, byly to nezaplacené náhrady za poskytnuté různé hmoty, potraviny, služby, nájmy četných objektů apod. Za zmínku stojí, že vnucená správa majetku pronajala 24. června 1941 chatu na Staré Oboře u Hluboké nad Vltavou se vším vnitřním zařízením veliteli bezpečnosti a SD v Praze na ozdravovnu příslušníků SS. Velká část zařízení byla ke konci války zavlčena SS-many na různá místa a všelijak zasanročena.“*⁶⁷ Naopak nejobtížněji vyčíslitelnými škodami byly následky na samotných podstatách zemědělské, rybníční a lesní půdy. Prom. hist. Jiří Zálaha tak na základě jak přesně vyčíslených škod, tak i odhadem těch hůře vyčíslitelných, dochází k celkové částce 100.000.000,- Korun.⁶⁸

⁶⁶ „[...] s výjimkou pivovaru v Černé v Pošumaví, který byl při bojovém střetnutí americké armády s německou zasažen dělovými projektily.“ Hospodaření na někdejším schwarzenberském majetku, s. 66.

⁶⁷ Tamtéž, s. 67.

⁶⁸ Tamtéž, s. 67.

3. Období 1945-1950

Na začátek této kapitoly je pro úplnost nutno uvést, že rozsah schwarzenberského majetku, situovaného na území Čech a Moravy, činil v poválečné době 55.051 ha.⁶⁹ „*Styk s majetkem v zahraničí byl přerušen a více se již neobnovil.*“⁷⁰ Všeobecně se povědomí o další osudech a vývoji tohoto majetkového souboru zpravidla nese v duchu přesvědčení, že tento byl kompletně odňat jeho vlastníku zpětně ke dni 9. května 1945 ve prospěch země České⁷¹ zák. č. 143/1947 Sb., o převodu vlastnictví majetku hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Českou, pro který se všeobecně vžilo označení *Lex Schwarzenberg* a o kterém bude ještě podrobně v této práci pojednáno, a to dnem jeho účinnosti 13. srpna 1947. Tomuto názoru svědčí zcela jistě i znění samotného zákona, kde je hovořeno právě o převodu veškerého majetku schwarzenberské primogenitury na zemi Českou, nicméně je faktem, že vedle této právní normy došlo i již za doby její účinnosti k aplikaci dalších právních předpisů s vyvlastňovací povahou. „*Na základě těchto právních norem pak mnohé nemovitosti zcela oficiálně přecházely do vlastnictví nejrůznějších jiných subjektů, takže se nikdy nestaly majetkem samosprávného územního celku země České.*“⁷²

Z dalších způsobů a forem odnětí tohoto majetku z rukou jejich vlastníka je nutno v první řadě uvést zejména znárodnování a konfiskace podle dekretů prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb. a na ně navazující konfiskační řízení. Základní rozdíl mezi znárodněním a konfiskací je možno spatřit v rozdílné povaze těchto dvou institutů. Znárodnění je vyvlastnění určitého majetku, a to zásadně za náhradu, jehož definitivním vlastníkem má být stát. Naproti tomu

⁶⁹ Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách, s. 175.

⁷⁰ Tamtéž, s. 175.

⁷¹ Ve smyslu zák. č. 125/1927 Sb., byly země omezeně samosprávnými územními jednotkami mezi okresem a republikou jakožto celkem.

⁷² KALKUŠOVÁ, Slávka. Otazníky kolem vyvlastnění hlubocké větve Schwarzenberků v letech 1945-1950. *Obnovená tradice*. 2001, roč. 12, č. 24, s. 22 (dále citováno jako Otazníky kolem vyvlastnění hlubocké větve Schwarzenberků).

konfiskaci lze chápat jako sankční postih a jí postižený majetek měl být v dále distribuován mezi soukromé osoby. „*V pojetí československého práva roku 1945 se pojem konfiskace použil i pro plošná, nucená vyvlastnění bez náhrady na základě zákona (deketu prezidenta republiky) v dekretch prezidenta republiky definovaných kategorií osob.*“⁷³

Dále bylo na majetku také pokračováno v provádění první pozemkové reformy dle zákonů z období první republiky, jejichž aplikace i za účinnosti zák. č. 143/1947 Sb. je vzhledem k poměru speciality tohoto zákona k prvorepublikovým zákonům o pozemkové reformě vedle dalších obdobných případů poměrně markantním porušením základních právních zásad a též právního státu jako takového. V menší míře také docházelo k prodeji schwarzenberského majetku do soukromých rukou, jakož i k jeho převodu a začlenění do tehdy vznikajících nových vojenských prostorů.

3.1 Národní správa

K ustanovení národní správy nad rodovým majetkem schwarzenberské primogenitury dochází de facto již 8. května 1945, a to rozhodnutím Národního výboru v Českých Budějovicích, kterým došlo k pověření JUDr. Jana Adamce a Ing. Václava Zumra vedením správy veškerého schwarzenberského majetku. Oba jmenovaní byli dlouholetými zaměstnanci schwarzenberské režie. JUDr. Jan Adamec byl jako absolvent právnické fakulty v Praze a Vysoké obchodní školy ve schwarzenberských službách od roku 1934 a před nacistickou okupací zastával funkci ředitele ústřední schwarzenberské správy v Českých Budějovicích. Ing. Václav Zumr patřil ke schwarzenberským zaměstnancům od roku 1924 a před druhou světovou válkou byl jako lesní inženýr přednostou schwarzenberské lesní zařizovací kanceláře. V souladu se svým vzděláním a odborným zaměřením se JUDr. Adamec stal odpovědným za všeobecnou správu a průmysl a Ing. Zumr pak zodpovídal za správu schwarzenberského majetku v oblasti zemědělského a lesního hospodářství. „*V ustanovovacím dekretu pro národní správce bylo řečeno, že budou*

⁷³ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo*. Praha: Auditorium 2010, s. 13.

*vykonávat rukou společnou a nerozdílnou funkci dosavadního vnuceného správce do té doby, dokud se nevrátí majitel nebo dokud nebude československými úřady jinak stanoveno.*⁷⁴ Z uvedeného se tedy podává, že toto pověření JUDr. Adamce a Ing. Zumra vedením schwarzenberského majetku ze strany Národního výboru v Českých Budějovicích bylo pouze dočasné a k jeho potvrzení dochází záhy rozhodnutím Zemského národního výboru v Praze ze dne 26. června 1945, kterým byla podle ust. § 2 až 7 dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. ze dne 19. května 1945 nad majetkem JUDr. Adolfa Schwarzenberga ustanovena národní správa. Podle tohoto rozhodnutí byli národními správci k jejich vlastní žádosti opět jmenováni a potvrzeni JUDr. Adamec a Ing. Zumr, k nimž však byl jmenován ještě národní správce třetí, a sice Dr. Hájek, jenž byl zástupcem, který reprezentoval Zemský národní výbor. *„Povinností všech tří národních správců bylo spravovat majetek „péčí řádného hospodáře v souladu s hospodářskými, národními a jinými veřejnými zájmy“. Tato správa, za níž byly národní správci plně zodpovědni, podléhala kontrole Zemského národního výboru, případně ministerstva zemědělství.*⁷⁵

V důsledku poválečné situace bylo spojení Čech s Rakouskem, kde se nacházela správa zahraničního majetku, velmi problematické a obtížné tedy bylo i předávání jakýchkoliv zpráv o dění a nakládání se schwarzenberským majetkem do ciziny ať už jejich vlastníkově JUDr. Adolfu Schwarzenbergovi či jeho zplnomocněnci. První zprávou, kterou Schwarzenbergové zasílají do Čech po skončení druhé světové války a vlastně i první zprávou od doby zabavení majetku schwarzenberské primogenitury lineckým gestapem, tak zřejmě je telegram plnomocného správce veškerého majetku JUDr. Jindřicha Schwarzenberga ze dne 1. července 1945 ze Švýcarska.⁷⁶ Už samotné znění tohoto telegramu je vypovídajícím dokladem o tom, co si oba Schwarzenbergové, jakožto absolventi právnické fakulty, o povaze zavedené národní správy mysleli. V předmětném

⁷⁴ Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách, s. 175.

⁷⁵ Tamtéž, s. 175.

⁷⁶ Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond *Schwarzenberská ústřední správa České Budějovice*.

telegramu nejdříve odesílatel poblahopřál národním správcům k jejich osvobození z nacistických vězení a dále ze své strany stvrzuje ustanovení JUDr. Adamce a Ing. Zumra za národní správce, kdy k tomuto výslovně dodává, že tak má být pouze po dobu nepřítomnosti odesílatele či JUDr. Adolfa Schwarzenberga v Čechách. „*Jak je z pozdější korespondence patrné, pokoušeli se oba jmenovaní získat povolení k vjezdu do ČSR a doufali, že budou moci během čtyř pěti týdnů přijeti. Pokládali tedy oba národní správu svého majetku za přechodné opatření.*“⁷⁷ Schwarzenbergové se tedy i nadále považovali za vlastníky gestapem zabaveného a následně do národní správy daného majetku, s jehož správci vyjádřili toliko dočasný souhlas. Tento, v dané chvíli zcela logický závěr, zřejmě vyplýval z neinformovanosti o vývoji v Čechách, dekretální tvorbě prezidenta republiky a konec konců i o výměru Zemského národního výboru ze dne 26. června 1945, k němuž vedle jeho konstitutivního charakteru nebylo souhlasu vlastníka či jeho zplnomocněnce zapotřebí.

Pro úplnost je třeba uvést, že ze zaměstnanců navštívil JUDr. Adolfa Schwarzenberga ve Švýcarsku, kde se zdržoval po svém návratu ze Spojených států amerických, zřejmě jen jediný, a to předválečný ústřední ředitel Dr. Ing. Zdenko Picha, který byl ze své funkce nacisty odvolán bezprostředně po zabavení schwarzenberského majetku, a který se za ním vypravil v létě 1945, aby jej spravil o poměrech na jeho majetku a celkové situaci v Čechách.⁷⁸ Jediným člověkem, který mohl hájit zájmy JUDr. Adolfa Schwarzenberga v Čechách, a také tak i činil, tak de facto byl pouze jeho právní zástupce, JUDr. František Bukovský.⁷⁹

3.2 Konfiskace podle dekretu č. 12/1945 Sb.

Dalším ze způsobů, kterým docházelo k postihování schwarzenberského majetku a který byl vedle zákona č. 143/1947 Sb., o převodu majetku hlubocké

⁷⁷ Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách, s. 176.

⁷⁸ Dopis JUDr. Adolfa Schwarzenberga národním správcům poté, co jej ve Švýcarsku navštívil Dr. Ing. Picha, tvoří přílohu č. 4 této práce.

⁷⁹ Jeden z přípisů JUDr. Bukovského jeho klientovi tvoří přílohu č. 5 této práce.

větvě Schwarzenbergů do vlastnictví země České, zřejmě nejproblematictějším ze všech zvolených metod, se stává v létě roku 1945 jednotlivými národními výbory, zpravidla z popudu krajní levice⁸⁰, vyhlášené konfiskace částí schwarzenberského majetku na základě dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., ze dne 21. června 1945, o konfiskaci a urychleném rozdělení majetku Němců, Maďarů, jakož i nepřátel českého a slovenského národa. „*Na prvních zjištěných konfiskačních vyhláškách podle dekretu č.12/1945 Sb. (ONV Tábor, ONV Žatec) není důvod konfiskace přesně specifikován, uvádí se pouze § 1 odst. 1 citovaného dekretu. Na všech dalších vyhláškách však byla jako jediný důvod pro vyhlášení konfiskace majetku Dr. Adolfa Schwarzenberga uvedena jeho německá národnost - § 1 odst. 1 písm. a).*“⁸¹

Právní zástupce JUDr. Schwarzenberga JUDr. František Bukovský proti všem těmto konfiskačním vyhláškám podával odvolání a protesty. V nich zpravidla žádal, aby nebylo přistupováno ke konfiskacím na majetku jeho klienta a tento mu byl zachován k volnému užívání a s ohledem na odůvodnění napadených aktů poukazoval zejména na fakt, že na JUDr. Adolfa Schwarzenberga je nutno nahlížet jako na Čecha, což dokazoval odkazem na jeho perfektní znalost češtiny, absolvování českých škol, službu v československé armádě, ve které dosáhl v roce 1932 hodnosti kapitána v záloze a v neposlední řadě také na jeho, již v této práci rozebíraný, veřejně vyjadřovaný antinacistický postoj, jež měl mj. za následek

⁸⁰ „*Stanovisko Komunistické strany Československa v tomto období bylo tlumočeno ve zprávě krajského tajemníka strany na druhé krajské konferenci, která se konala v březnu 1946 v Českých Budějovicích: „Dosud nebyla provedena konfiskace majetku latifundisty Schwarzenberga, který je v našem kraji rozložen na ploše 50 000 ha, z čehož velkou většinu tvoří lesní půda. Strana musí učinit vše, aby i tyto poslední latifundie přešly do rukou státu a pozemková reforma byla tak úplně ukončena ve prospěch národa a jižních Čech.*““ Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách, s. 176.

⁸¹ KALKUŠOVÁ, Slávka. Vzpomínka na padesáté výročí úmrtí JUDr. Adolfa Schwarzenberga: Kdo chce psa bít, hůl si vždycky najde. *Obnovená tradice*. 2000, roč. 11, č. 21, s. 45 (dále citováno jako Vzpomínka na padesáté výročí úmrtí JUDr. Adolfa Schwarzenberga).

uvalení nucené správy na schwarzenberský majetek ze strany gestapa a nutnost emigrace.⁸²

Na tomto místě je vhodné se podrobně věnovat problematice národnosti a státní příslušnosti JUDr. Adolfa Schwarzenberga. Jeho rodný list z roku 1890 žádný takový údaj neobsahuje.⁸³ Při sčítání obyvatel v roce 1930, jehož výsledky byly pro určení národnosti obyvatel Československa podle poválečných dekretů prezidenta republiky rozhodující, byl v archu označen jako Němec. Je ovšem pravdou, že v době sčítání nebyl JUDr. Adolf Schwarzenberg tomuto přítomen a arch za něj vyplnila jiná osoba. Otázka národnosti a státní příslušnosti se stala předmětem šetření stanice Sboru národní bezpečnosti v Hluboké nad Vltavou v září 1945. Prvotní podnět k tomuto šetření vzešel od Okresní rolnické komise při ONV v Českých Budějovicích, před níž bylo rozhodnutí o konfiskaci majetku hlubockých Schwarzenbergů. Okresní rolnická komise se obrátila na vyšetřovací komisi, která byla taktéž součástí ONV v Českých Budějovicích za účelem zjištění, zda je JUDr. Adolf Schwarzenberg osobou německé národnosti, jak je chápe shora uvedený dekret č. 12/1945 Sb.

Následně byla tato žádost postoupena k vyřízení právě stanici SNB v Hluboké nad Vltavou, jejíž příslušnost v této věci byla zdůvodněna tím, že Hluboká nad Vltavou byla posledním místem trvalého bydliště JUDr. Adolfa Schwarzenberga před tím, než v roce 1939 odešel z Československa do ciziny. I ve zprávě velitele stanice SNB v Hluboké nad Vltavou je zmíněno, že JUDr. Adolf Schwarzenberg byl při sčítání obyvatel v roce 1930 sčítán jako Němec a to ve své nepřítomnosti, kdy dále následuje konstatování, že před válkou měl tři státní příslušnosti: československou, švýcarskou a říšskoněmeckou. *„K vlastnímu předmětu šetření se ve zprávě říká: „[...] Podle rodičů a také podle šlechtických tradičních zvyklostí lze mít za to, že byl národnosti německé. Přesně ovšem se tato okolnost nedá prověřiti a také zejména ne, že by se byl kdy hlásil k národnosti jiné.*

⁸² Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách, s. 176, Vzpomínka na padesáté výročí úmrtí JUDr. Adolfa Schwarzenberga, s. 46, 49.

⁸³ Vzpomínka na padesáté výročí úmrtí JUDr. Adolfa Schwarzenberga, s. 45.

Přesto, že byl v poslední době svými úředníky nastrčen nebo připraven k tomu, aby pod jeho jménem se zřídil v Hluboké šermířský spolek nebo odbočka, jde o knížecí rod a kmen výlučně německý, ovšem že Dr. Schwarzenberg byl k české otázce velmi loyální a opatrný.“ ⁸⁴ ONV v Českých Budějovicích následně doporučilo s poukazem na jím tvrzenou neúplnost výsledků proběhlého šetření ze strany stanice SNB v Hluboké nad Vltavou, aby se Okresní rolnická komise v Českých Budějovicích obrátila s dotazem stran národnostní příslušnosti JUDr. Adolfa Schwarzenberga na Zemský národní výbor v Praze a též na ministerstvo vnitra.

Aniž by však Okresní rolnická komise vyčkala závěrů uvedených ústředních orgánů, obrací se dne 3. října 1945 na předsedu ONV Greinera s příkazem k vyhlášení konfiskace na majetek JUDr. Adolfa Schwarzenberga. „[...] 4. října 1945 vyhláškou ONV v Českých Budějovicích označen dr. Adolf Schwarzenberg za Němce a podle § 1 odst. 1 dekretu presidenta republiky ze dne 21. června 1945 č. 12 Sb. mu byl zkonfiskován veškerý zemědělský majetek v Čechách a na Moravě pro účely zemědělské reformy. V odůvodnění, proč byl dr. Schwarzenberg označen za Němce, se pravilo, že byl říšskoněmeckým státním příslušníkem a že pocházel z knížecího rodu, který byl výlučně německý.“⁸⁵ S přihlédnutím k dikci této konfiskační vyhlášky Okresního národního výboru v Českých Budějovicích, kdy zemědělským majetkem byly dle tehdejšího výkladu míněny vedle hospodářské půdy i historické památky a objekty, lze uzavřít, že jí vyhlášená konfiskace představovala konfiskaci úplnou, tj. konfiskaci všeho majetku JUDr. Adolfa Schwarzenberga, nacházejícího se v Československu.⁸⁶

Vzhledem k velkému počtu konfiskačních vyhlášek a z toho vyplývajícího značného počtu odvolání a protestů právního zástupce JUDr. Františka Bukovského, vyvstala následně na straně Ministerstva zemědělství potřeba na tyto jednotně reagovat. Jinými slovy zde byla nutnost přijmout rozhodnutí, které by následně mělo precedentní povahu pro rozhodování o osudu schwarzenberského

⁸⁴ Vzpomínka na padesáté výročí úmrtí JUDr. Adolfa Schwarzenberga, s. 45.

⁸⁵ Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách, s. 176.

⁸⁶ Vzpomínka na padesáté výročí úmrtí JUDr. Adolfa Schwarzenberga, s. 45.

majetku v dalších řízeních. Za tímto účelem se dne 29. srpna 1945 konalo na půdě Ministerstva zemědělství jednání za účasti JUDr. Františka Bukovského a dvou úředníků ústřední správy majetku z Českých Budějovic a podstatou celého jednání mělo být doložení dokladů stran národnostního postojů JUDr. Adolfa Schwarzenberga a jeho aktivit za druhé světové války. Formálním výsledkem celého jednání byl úřední záznam, v němž byla uvedena žádost jak představitelů správy majetku, tak také právního zástupce JUDr. Františka Bukovského, aby jim byla poskytnuta lhůta k doložení výše uvedených dokumentů a zároveň bylo rozhodnuto, aby k písemné výzvě Ministerstva zemědělství přiměla národní správa JUDr. Schwarzenberga ke spěšnému návratu do Československa k projednání konfiskace jeho majetku. Reálně však tímto jednáním nebylo dosaženo ničeho, neřku-li jeho původního záměru, neboť i po tomto jednání jednotlivé orgány i nadále pokračovaly ve vydávání konfiskačních vyhlášek.⁸⁷

Jak už bylo shora naznačeno, mezi všemi konfiskačními vyhláškami zaujímá přední místo konfiskační vyhláška Okresního národního výboru v Českých Budějovicích ze dne 4. října 1945, jež de facto znamenala konfiskaci veškerého majetku schwarzenberské primogenitury v Československu. I proti této vyhlášce podal JUDr. František Bukovský řádné a včasné odvolání. Následně byl celý případ konfiskace schwarzenberského majetku postoupen jednotlivými okresními národními výbory k rozhodnutí Zemskému národnímu výboru v Praze, jakožto orgánu druhé instance. „*Zemský národní výbor nespěchal.*“⁸⁸ Znovu se rozběhlo téměř dvouleté zkoumání státní příslušnosti a národnosti JUDr. Schwarzenberga, tentokrát již za účasti a přispění ministerstev zemědělství, vnitra a zahraničních věcí, československých konzulátů a velkého počtu okresních orgánů státní správy, kdy předmětem celého tohoto zkoumání byla také otázka postojů jmenovaného k Německu, nacismu, republice, či okolnosti jeho chování v průběhu druhé světové války. Z této doby pochází také například dopis Jana Masaryka adresovaný JUDr.

⁸⁷ Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách, s. 177.

⁸⁸ Otazníky kolem vyvlastnění hlubocké větve Schwarzenberků, s. 27.

Františkovi ze Schwarzenbergu.⁸⁹ Ze strany Zemského národního výboru v Praze nikdy nedošlo k vydání rozhodnutí ve smyslu ust. § 3 odst. 2 dekretu č. 12/1945 Sb., v němž by bylo s konečnou platností uvedeno, k jakým zjištěním a závěrům výše zmíněné zkoumání nakonec dospělo. Na základě uvedeného tak lze konstatovat, že podaná odvolání vlastně nebyla nikdy postupem de iure vyřízena.⁹⁰

3.3 Znárodnění podle dekretu č. 100/1945 Sb.

Vedle již v předchozích kapitolách uvedených způsobů přechodu částí majetkového souboru schwarzenberské primogenitury na jiné držitele, docházelo k tomuto i jinými postupy, kterými je nutno se podrobněji zabývat.

K jednomu z nich bylo přistoupeno na základě dekretů prezidenta republiky ze dne 24. října 1945. Z těchto dekretů měl pro schwarzenberský konglomerát zásadní význam dekret č. 100/1945 Sb., o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků. Schwarzenberský majetkový komplex měl skutečně široký záběr co se průmyslové výroby týče. Zahrnoval tak například produkci stavebních materiálů, těžbu hnědého a černého uhlí v severních Čechách, lignitu či tuhy a rašeliny v jižních Čechách, těžbu na ložiscích kaolinu a křemeliny a dokonce i stříbra v Ratibořských horách. V majetku Schwarzenbergů se nacházelo i několik hydroelektráren, jako kupříkladu vodní elektrárna v Kořensku u Týna nad Vltavou, postavená pro potřeby protivínského pivovaru či vodní elektrárna Nový Mlýn v obci Doubrava, s ročním výkonem kolem 2.500.000 kW/h.⁹¹

⁸⁹ „Milý příteli! Dostal jsem nejen od Vás, ale z několika stran dotazy na Dr. Adolfa Schwarzenberga. Viděl jsem ho za války v New Yorku několikrát. Není zdrav- vypadá to trochu na anginu pectoris. Udělal doktorát na Columbijské universitě, což mi hodně imponovalo. Národnostně se choval vzorně, hlásil se ihned, odboj podporoval a mohu jeho postoj jen pochválit. Byla a je vášnivým antinacistou. Podrobností víc neznám, ani nevím, jaké má plány, říkal mi jen, že by se rád vrátil. Fakta, která jsem zde napsal, můžete použít, jak za dobré uznáte. Váš Jan Masaryk.“ In NIKEDNEY, Antonín. Ke 100. narozeninám JUDr. Adolfa Schwarzenberga. *Obnovená Tradice*. 1990, roč. 1, č. 2, nestránkováno.

⁹⁰ S německým jménem a českým osudem, s. 37.

⁹¹ Otazníky kolem vyvlastnění hlubocké větve Schwarzenberků, s. 23.

Dle ustanovení § 1 odst. 1 dekretu č. 100/1945 Sb., tak dochází prostřednictvím vyhlášky ministra průmyslu č. 1139 ze dne 27. prosince 1945 k znárodnění právě zmíněné hydroelektrárny Nový Mlýn, jakožto podniku sloužící výrobě, opatřování, rozvodu a dodávce elektřiny a vyhláškou č. 1229 se tato následně s účinností od 1. ledna 1946 stává součástí národního podniku *Jihočeské elektrárny*, později národního podniku *Energetické rozvodné závody České Budějovice* a její osud je zpečetěn při výstavbě vodní nádrže Orlík, kdy dochází k demolici této elektrárny. Vyhláškou ministra průmyslu č. 825 ze dne 7. března 1946 byl zřízen národní podnik *Středočeské uhelné a železorné doly*, jehož součástí se stává ve smyslu ust. § 12 a § 13 dekretu č. 100/1945 Sb. podnik *JUDr. Adolf Schwarzenberg, Hluboká nad Vltavou*, včetně jeho majetku a též důlních práv, což v praxi znamenalo znárodnění všech kamenouhelných dolů a s nimi souvisejících důlních práv v severních Čechách. „Znárodněny byly, případně i jsou předmětem takové akce tyto pozemky včetně důlních, stavebních, strojních aj. zařízení a práv: Vodní elektrárna v Kořensku u Týna n. Vlt., postavená pro potřeby pivovaru v Protivíně, kamenouhelné doly v Nové Strašecí – Louny („Adolf Josef“, „Adolf“, „Kníže Schwarzenberg“), křemelinové doly v Růžově, ložiska kaolinu v Blanech u Hluboké nad Vltavou, exploitační právo dobývání písku a hlinek v revírech Rovina a Markvarec [...]“⁹²

Ve smyslu oddílu II. dekretu č. 100/1945, tj. ust. § 7 až § 11 platí, že za znárodněný majetek měla být původním vlastníkům zásadně poskytnuta náhrada, které se JUDr. Adolf Schwarzenberg také domáhal. Prověřením toho, zda původní majitelé znárodněného majetku splňují předpoklady pro poskytnutí náhrady ve smyslu ust. § 7 tohoto dekretu, byla pověřena Státní bezpečnost. Ta právě v tomto případě vynaložila značné úsilí ke shromáždění podkladů, umožňujících neposkytnutí jakékoliv náhrady. Celé prověřování skončilo až v období po únoru 1948, což se i projevilo na odůvodnění konečného odmítnutí poskytnutí této

⁹² Zpráva o výsledku revizní přehlídky Schwarzenberské ústřední správy – národní správy – v Českých Budějovicích za období od 8.9.1947 do 31.1.1948. In Otazníky kolem vyvlastnění hlubocké větve Schwarzenberků, s. 23.

náhrady, které než důvody právní obsahovalo spíše důvody třídní či politické.⁹³ Faktem zůstává, že zápisy v pozemkových knihách o převodech vlastnického práva k původně schwarzenberskému majetku na národní podniky či stát uvádějí odkaz právě na dekret č. 100/1945 Sb., a tudíž je patrné, že minimálně z tohoto hlediska byl nárok JUDr. Adolfa Schwarzenberga na náhradu za znárodněný majetek důvodný.⁹⁴

3.4 Pokračování pozemkové reformy

Další formou zcizování majetku schwarzenberské primogenitury bylo poválečné pokračování prvorepublikové pozemkové reformy, o jejímž právním základě a průběhu za první republiky již bylo v této práci pojednáno. „*Postupně byly dokončovány převody nemovitostí již dříve převzatých státem a byly registrovány před válkou uzavřené kupní smlouvy.*“⁹⁵ V této situaci následně přichází zákon č. 143/1947 Sb., o převodu veškerého majetku hlubocké větve Schwarzenbergů do vlastnictví samosprávného územního celku země České. S ohledem na znění ustanovení § 1 odst. 3 tohoto zákona⁹⁶ by bylo možno

⁹³ „[...] Adolf Schwarzenberg, JUDr., nar. 18.8.1900 v Hluboké nad Vltavou, [...] až do roku 1938 zdržoval se v ČSR, nevyvíjel žádnou činnost směřující proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti a demokraticko-republikánské formě našeho státu a od té doby uprchl do Itálie a t. č. se má údajně zdržovati na svém statku buďto v Itálii, nebo ve Švýcarsku. Až do svého útěku byl čl. státním příslušníkem a jakou má nyní státní příslušnost není známo. ČSR nezůstal věren vzhledem k tomu, že se do nové lidovědemokratické republiky po osvobození nevrátil. Dále nečinností v době nsvobody prokázal, že netrpěl pod nacistickým, resp. fašistickým terorem. Že nemá kladný postoj k naší lidovědemokratické republice a s naší státoprávní formou naprosto nesouhlasí jest patrné z toho, že v roce 1947 z důvodů vyvlastnění jeho majetku v ČSR poslal některým svým bývalým zaměstnancům dopisy s hanlivým a pobuřujícím obsahem proti republice [...]“ Dopis Krajského velitelství Státní bezpečnosti Praha ze dne 14.2.1949 Ústředně Státní bezpečnosti, likvidačnímu oddělení v Praze. Archiv Ministerstva vnitra ČR. In Otazníky kolem vyvlastnění hlubocké větve Schwarzenberků, s. 24-25.

⁹⁴ Tamtéž, s. 25.

⁹⁵ Tamtéž, s. 25.

⁹⁶ „Předmětem převodu nejsou nemovitosti nabyté osobami třetími podle zákona ze dne 16. dubna 1919, č. 215 Sb., o zabrání velkého majetku pozemkového a předpisů jej měnících. Zábor podle

předpokládat, že s účinností tohoto zákona došlo k ukončení pozemkové reformy na schwarzenberských majetcích s tím, že do této doby blokový majetek, u něhož do této doby nedošlo k zcizení na třetí osoby, zůstal nadále v dispozici země České. Nicméně je faktem, že se tak nestalo a i přes výše zmíněné ustanovení zákona č. 143/1947 Sb., bylo nadále pokračováno v převodech majetku dle zákonů o pozemkové reformě. Tím, kdo podával návrhy na vklad vlastnického práva státu, bylo Ministerstvo zemědělství, které tento zřejmý postup *contra lege* odůvodňovalo tak, „že poznámka záboru a zamýšleného převzetí předmětných nemovitostí podle zákonů o první pozemkové reformě předcházela poválečným majetkoprávním zásahům a má tudíž prioritu.“⁹⁷ Tímto postupem došlo k převodu vlastnického práva na stát např. u panství Prášily či Netolice, kdy k poslednímu převodu dle zákonů o první pozemkové reformě došlo dokonce až v roce 1949 u statku Třeboň.⁹⁸

3.5 Odnětí majetku pro vojenské účely

Nezanedbatelná část majetkového souboru schwarzenberské primogenitury byla po druhé světové válce využita pro potřeby armády, jako například pozemky pozdějšího lounského letiště či pražský Schwarzenberský palác na Hradčanském náměstí, kde byla umístěna expozice vojenského muzea. Nejvýznamnější část pozemků o rozloze cca 7.000 ha a další nemovitosti byly začleněny do dnešního vojenského prostoru Boletice v jižních Čechách, který byl zřízen na základě usnesení vlády ze dne 17. září 1946 s předpokládanou rozlohou zhruba 25.000 ha, tvořenou vedle schwarzenberských majetků převážně konfiskáty po Němcích. Odnětí schwarzenberských majetků jeho vlastníkově mělo proběhnout formou vyvlastnění za náhradu a to dle ust. § 1, § 2 zákona z období první republiky č. 63/1935 Sb., o vyvlastnění k účelům obrany státu, a vyhlášky vlády č. 11/1947 Sb. V průběhu přípravy a přijímání zákona č. 143/1947 Sb. byla ze strany Ministerstva

tohoto zákona k předmětům v odstavcích 1 a uvedeným, pokud nebyly dosud převedeny na osoby třetí, se ruší.“

⁹⁷ Otazníky kolem vyvlastnění hlubocké větve Schwarzenberků, s. 25.

⁹⁸ Tamtéž, s. 26.

národní obrany vyvíjena značná snaha v tom směru, aby tento zákon obsahoval i ustanovení o tom, že schwarzenberské nemovité majetky, které v té době již byly de facto součástí vojenského prostoru, přímo přecházejí na československý stát, nicméně zákonodárcem přijatého znění toto ustanovení neobsahovalo a Ministerstvo národní obrany tak bylo nuceno později přistoupit k jednání o převodu těchto nemovitostí s představitelem země České, tedy Zemským národním výborem v Praze. Ten ovšem takový převod podmiňoval úhradou plnohodnotné naturální náhrady, zahrnující i lesní porosty a pro případ, že tato náhrada nebude poskytnuta, byl ochoten tyto nemovitosti armádě toliko pronajmout na dobu devadesáti devíti let. V současné době není možné spolehlivě zjistit, na základě jakých právních norem či rozhodnutí a kdy přešly schwarzenberské majetky, určené pro využití armádou, do vlastnictví československého státu, neboť dle ust. § 17 zákona č. 169/1949 Sb. a na jeho základě vydaným nařízením ministra spravedlnosti ze dne 28. února 1950 č. 21/1950 Sb., bylo rozhodnuto o odepsání parcel na území vojenských újezdů z pozemkových knih, kdy knihovní soudy na základě návrhu vojenské správy, který v zásadě nemusel obsahovat žádné přílohy či odůvodnění, odepsaly tyto parcely z dosavadních vložek veřejných knih a zapsaly je do seznamu parcel. Tyto seznamy byly následně odevzdány vojenské správě a vedeny jako důvěrné pro potřeby pouze armády a okresních národních výborů.⁹⁹

Předtím, než bude možno přistoupit k pojednání o zřejmě nejkontroverznějším způsobu převodu schwarzenberského majetku do rukou státu, který je představován zákonem č. 143/1947 Sb., kdy i výše popsané majetkové procesy v sobě prvky spornosti bezpochyby obsahují, je nutno pro úplnost zmínit, že k převodu teď už pouze zanedbatelných částí schwarzenberského majetku, tj. jednotlivých menších pozemků, parcel či domů, docházelo také prostým prodejem fyzickým osobám ze strany národní správy. Všechny tyto kupní smlouvy musely být schváleny Zemským národním výborem v Praze, a proto také nebylo z jeho

⁹⁹ Otazníky kolem vyvlastnění hlubocké větve Schwarzenberků, s. 27.

strany nikdy přistoupeno k nárokování vrácení takto převedeného majetku zpět na zemi Českou ve smyslu ust. § 1 odst. 4 zák. č. 143/1947 Sb.¹⁰⁰

3.6 Lex Schwarzenberg

3.6.1 Jednání o dobrovolném převodu schwarzenberského majetku

I přes veškeré změny ve vlastnických právech k součástem majetku schwarzenberské primogenitury, ke kterým byl dán podklad výše popsány právními předpisy, bylo během poválečných let stále více patrné, že tyto nemohou vést k uspokojivému řešení záležitosti jako celku, kdy znárodnění pro stát nejdůležitějších průmyslových závodů, navíc za náhradu, vedlo k postižení pouze částí tohoto majetkového konglomerátu a i předpokládaný výsledek řízení o odvolání JUDr. Adolfa Schwarzenberga proti konfiskačním vyhláškám nasvědčoval spíše výsledku příznivému pro něj. Taktéž tvrzení o jeho údajném nezachování věrnosti republice a jeho německé národnosti zřejmě nemohlo v dalším období před řádným přezkumem obstát.¹⁰¹

Určitou představu o atmosféře v poválečném Československu, jehož misky politických vah se začínaly povážlivě přiklánět k levici, si lze utvořit na příkladu článků uveřejněných v Jihočeské pravdě v roce 1946. „Zaměstnanci Schwarzenberské správy prožívají vzrušené chvíle ne nepodobné květnové revoluci. Jedná se o zlikvidování mocenského postavení rodu Schwarzenberské šlechty... Je nutno ještě, aby vrstvy ředitelů a správců byly převychovány v duchu lidové demokracie a především – aby majetek Schwarzenberga byl zkonfiskován.“¹⁰² „Lid žádá zestátnění majetku latifundisty Schwarzenberga. V Horní Plané na Šumavě konala se v minulých dnech z popudu KSČ velká schůze všeho občanstva, které se

¹⁰⁰ „Změny, provedené v majetku nebo jeho částech po 9. květnu 1945 jsou neplatné, byly-li zemským národním výborem v Praze proti nim nejpozději do šesti měsíců ode dne účinnosti tohoto zákona vneseny námitky.“ § 1 odst. 4 zák. č. 143/1947 Sb.

¹⁰¹ S německým jménem a českým osudem, s. 37.

¹⁰² Jihočeská pravda. 1946, roč. 1, č. 15, s. 1.

*jednotně postavilo za zestátnění veškerého majetku latifundisty Schwarzenberga.*¹⁰³

Jak je patrné, zániku celého schwarzenberského majetku jeho rozdrobením se domáhali ze čtyř hlavních politických stran Národní fronty zejména komunisté, ať už tedy formou konfiskace, nebo pokračováním či revizí pozemkové reformy, hlavně však bez náhrady. Zbývající politické strany byly spíše pro zachování tohoto majetku jako celku.¹⁰⁴ Tento názor, tj. zachování majetku v zájmu národního hospodářství pohromadě, pak také převládal mezi schwarzenberskými zaměstnanci. Bez zajímavosti není ani fakt, že pro zachování majetku jako celku se vyjádřil i Zemský národní výbor v Praze, který jej zamýšlel pro užívání ze strany jemu fakticky podřízeného útvaru zemi Českou.¹⁰⁵

Po zdlouhavých politických jednáních došlo v létě roku 1946 k vypracování návrhu řešení, spočívajícího v dobrovolném převedení schwarzenberského majetku na zemi Českou ze strany JUDr. Adolfa Schwarzenberga, který s ohledem na svůj zdravotní stav, kdy trpěl zřejmě anginou pectoris, odkládal svůj návrat do Čech a tento návrh mu byl zaslán k jeho reakci. Odpověď majitele urguje dopisem z 10. srpna 1946 jeden z národních správců, který v něm rekapituluje celou situaci a vyzývá jej, aby nabízené řešení jako jediné možné přijal, neboť bylo národním správcům příslušnými orgány sděleno, že navrhované řešení představuje maximum možného a v případě nesouhlasu JUDr. Adolfa Schwarzenberga již s ním více nemělo být jednáno.¹⁰⁶

Na urgenci je záhy reagováno, a to dopisem ze dne 16. srpna 1946 z Vídně, jímž JUDr. Adolf Schwarzenberg Zemskému národnímu výboru v Praze sděluje své požadavky, za kterých je ochoten na tento návrh přistoupit. Podle těchto požadavků zamýšlel ze svých majetků vytvořit nadaci, konkrétně

¹⁰³ *Jihočeská pravda*. 1946, roč. 1, č. 15, s. 1.

¹⁰⁴ Lex Schwarzenberg: O slávě a rozpadu jednoho majetku v Čechách, s. 49.

¹⁰⁵ Vzpomínka na padesáté výročí úmrtí JUDr. Adolfa Schwarzenberga, s. 47.

¹⁰⁶ Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách, s. 178.

Schwarzenberskou základinu země České, „s nejistým slibem, že jim [Schwarzenbergům, pozn. aut.] budou zachována nějaká místa v kuratoriu nadace.“¹⁰⁷ Do této nově vzniklé nadace však neměl být zařazen dle návrhu jeho majitele veškerý majetek schwarzenberské primogenitury, mělo se tak stát s výjimkou činžovních domů a paláce v Praze. Dále měla být poskytnuta náhrada za sbírkové a umělecké předměty. JUDr. Adolfu Schwarzenbergovi mělo být umožněno bezplatné užívání některých z objektů, zařazených do nadace, včetně potřebného personálu, pro jeho vlastní obývací a pracovní účely a také požadoval, aby mu ze strany Zemského národního výboru v Praze bylo přiznáno dispoziční právo v maximální výši 1.200.000,- Kč ročně, daněmi nezatížené. Konečně celý majetek, který se měl stát základem budoucí nadace, do ní měl být zařazen včetně všech závazků a práv a i do budoucna měl být zachován ve své komplexnosti, kdy výnosy z jeho správy byly určeny k použití za účelem jeho dalšího rozvoje, tak také k finanční podpoře obecně prospěšných zařízení země České v kulturní, zdravotní a sociální oblasti.¹⁰⁸

Ze strany národních správců byly výše zmíněné podmínky postoupení celého majetku považovány vzhledem k jeho velikosti a očekávatelným ročním výnosům za marginální a navíc zde byl předpoklad, že JUDr. Adolf Schwarzenberg v průběhu dalších jednání bude ochoten slevit z těch, které byly především z politických či věcných důvodů pro Zemský národní výbor v Praze neakceptovatelné, jako např. dispoziční právo v jakékoliv výši, kompenzace za umělecké sbírky a označení nadace jakožto schwarzenberské. Bylo nutno také uvážit, jakým způsobem má být tento převod majetku řešen. Na jedné misce vah zde byl postup dle ohlášené revize první pozemkové reformy, podle kterého by ve vlastnictví původního majitele bylo nutno zanechat minimálně 250 ha půdy, průmyslové podniky a další aktiva, „jejichž cena se pohybovala kolem jedné miliardy Kč, nehledíc již k tomu, že by se byl musel dr. Schwarzenbergovi zabavený

¹⁰⁷ S německým jménem a českým osudem, s. 37.

¹⁰⁸ Lex Schwarzenberg: O slávě a rozpadu jednoho majetku v Čechách, s. 49.

*majetek zaplatit.*¹⁰⁹ Druhou miskou pomyslných vah představuje fakt, že formou darování mohl být celý majetek získán bez jakéhokoliv protiplnění jeho původnímu vlastníkovi, resp. i případná akceptace všech jím vznesených požadavků by přinesla náklady v poměru k hodnotě celého předmětu daru poměrně zanedbatelné.

Za neoptimálnější způsob převodu majetku schwarzenberské primogenitury do vlastnictví země České z hlediska nabyvatele, tak byla považována forma zvláštního zákona, jímž by bylo možno ve smyslu čl. 109 platné Ústavní listiny z roku 1920 rozhodnout o neposkytnutí náhrady za odňatý majetek a kterým by též došlo k ustavení zmíněné schwarzenberské nadace za současného osvobození celého majetkoprávního procesu od poplatkových či daňových povinností. „*Ministerstvo zemědělství nemělo stále žádný jiný názor než zabránit majetku revizí první pozemkové reformy.*“¹¹⁰ Vzhledem k odporu komunistů v Zemském národním výboru v Praze však již nikdy nedošlo ke konsensu obou zainteresovaných stran na tomto poměrně velkomyslném návrhu a JUDr. Adolf Schwarzenberg již do dalšího průběhu událostí a osudu svého majetku v pozdější době výrazněji nezasáhl.

3.6.2 Boj o čtyři miliardy

Pro události, jež přinesla poválečná léta ve věci majetku hlubocké větve Schwarzenbergů, se všeobecně vžilo také označení „*Boj o čtyři miliardy*“. Tento pojem, tehdy i v dnešní době poměrně hojně užívaný, poprvé použil Karel Taraba, a to přímo jako název svého článku uveřejněného v časopisu *Dnešek* v listopadu roku 1946.¹¹¹ Právě na tuto částku v tehdejší měně byla odborníky vyčíslena hodnota schwarzenberského majetku, o jehož ovládnutí bylo ze strany státních orgánů usilováno. V článku samotném pak jeho autor shrnuje dosavadní vývoj událostí kolem schwarzenberského majetku a v jeho závěru se vyslovuje pro převod celého majetku na zemi Českou, kterýžto proces označuje jako *pozemštění*, a který

¹⁰⁹ Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách, s. 179.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 179.

¹¹¹ TARABA, Karel. Boj o čtyři miliardy. *Dnešek*. Praha, 1946, č. 36, roč. 1, s. 567-570.

považuje s ohledem na zachování hospodářské funkčnosti majetkového souboru a z toho plynoucího všeobecného užitku za neoptimálnější řešení.

V reakci na tento článek byly na stránkách časopisu *Dnešek* až do května roku 1947 zveřejňovány dopisy čtenářů z řad široké i odborné veřejnosti, včetně schwarzenberských zaměstnanců, kteří vesměs zastávali stejné stanovisko. Zastáncem postoje ministerstva zemědělství, prosazujícího jako jediné řešení převodu formou revize první pozemkové reformy, se na stránkách tohoto časopisu stal zcela logicky sekční šéf tohoto úřadu Dr. inž. Jiří Koťátko. Několik jeho příspěvků je zajímavou sondou do způsobu uvažování člena komunistické strany, který se čím dál tím zřetelněji vyjadřuje z pozice síly než racionální argumentace.¹¹²

113

Stanovisko k průběhu „*Boje o čtyři miliardy*“ vyjádřilo také předsednictvo Krajské hospodářské rady svým usnesením ze zasedání dne 25. listopadu 1946, konaném za účasti mj. představitelů schwarzenberské ústřední správy, Zemského národního výboru a jihočeských poslanců všech čtyř stran Národní fronty, ve

¹¹² „*Jednání [...] se Schwarzenberkem mělo snad nějaký smysl před rokem – kdy se ukázaly obtíže při zamýšlené konfiskaci tohoto majetku, kdy ještě nebylo ani řeči o revisi první pozemkové reformy a kdy se podle okamžitého stavu zdálo, že by schwarzenberský majetek mohl uniknouti akcím nové pozemkové reformy. Dnes však, kdy osnova zákona o revisi první pozemkové reformy je hotova a kdy majetek Adolfa Schwarzenberka, bude touto revisí postižen se stoprocentní jistotou, nemá vůbec žádný smysl jednati se Schwarzenberkem, tvořiti „schwarzenberskou základinu země České“, [...] vyplácti mu miliónovou roční apanáž atd. [...] Tato bude provedena a schwarzenberská latifundie zmizí!*“ KOŤÁTKO, Jiří. Rubrika *Dopisy - Boj o čtyři miliardy*. *Dnešek*. 1946, roč. 1, č. 44, s. 607.

¹¹³ „*Říkám jen jasně a stručně. Z plánu na tzv. pozemštění schwarzenberského majetku nebude nic! Nebude žádné „schwarzenberské základiny země České“, Schwarzenberg nebude doživotním čestným předsedou žádné podobné instituce a nebude od ní dostávat žádnou milionovou apanáž! Ministerstvo zemědělství [...] staví se rozhodně proti podobnému řešení [...] V několika týdnech nebo měsících stane se osnova zákona o revisi první pozemkové reformy zákonem, Schwarzenbergův pozemkový majetek bude převzat k účelům pozemkové reformy a jeho majiteli zůstane z výměry 50.000 ha nejvýše 250 ha. [...] Ještě před koncem prvního roku zemědělské dvouletky bude takto a ne jinak se schwarzenberským majetkem naloženo a každý jistě uzná, že se tak stalo správně.*“ KOŤÁTKO, Jiří. Rubrika *Dopisy - Boj o čtyři miliardy*. *Dnešek*. 1947, roč. 2, č. 22, s. 670.

kterém všichni jmenovaní žádali zachování majetku jako celku a jeho využití k obecně prospěšným účelům.¹¹⁴ Krajský výbor KSČ v Českých Budějovicích následně na svém zasedání dne 26. ledna 1947 setrval na celostraničné shodě o tom, že jedinou cestou k likvidaci schwarzenberského majetkového souboru je formou revize první pozemkové reformy. „*Touto cestou také neunikne Schwarzenberg nikdy a nikoho pomocí osudu, který se měl naplnit již v dobách první pozemkové reformy.*“¹¹⁵

3.6.3 Poslanecký návrh poslance Vilíma

V počátku roku 1947 nakonec komunisté od prosazování parcelace schwarzenberského majetku formou revize pozemkové reformy ustoupili, zřejmě proto, že takový záměr neumožňoval vyvlastnění hradů a zámků, průmyslových podniků a dalších objektů nezemědělského využití a také proto, že vyvlastnění v rámci pozemkové reformy se předpokládalo za náhradu.¹¹⁶ Nakonec tak jediným vhodným řešením, které by umožňovalo postižení i těchto částí majetkového souboru schwarzenberské primogenitury, bez nutnosti vyřešení otázky národnosti JUDr. Adolfa Schwarzenberga, tak jak tato otázka vyvstala při konfiskacích podle dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., zůstala forma zvláštního zákona, kterým by byl majetek jako celek převeden na zemi Českou se Zemským národním výborem v Praze v čele. S návrhem tohoto zákona nakonec přichází poslanec Ústavodárného Národního shromáždění a předseda parlamentního klubu sociálně demokratických poslanců Blažej Vilím dne 22. února 1947.¹¹⁷ Jím předložený návrh sestával pouze ze sedmi paragrafů a zároveň v něm byla upravena i otázka náhrady, o jejíž výši a způsobu mělo být rozhodnuto vládním nařízením a ve smyslu

¹¹⁴ Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách, s. 180.

¹¹⁵ *Jihočeská pravda*. 1947, roč. 2, č. 6, s. 5.

¹¹⁶ KALKUŠOVÁ, Slávka; NIKEDNEY, Antonín. Lex Schwarzenberg a co mu předcházelo. *Obnovená Tradice*. 1994, roč. 5, č. 10, s. 6.

¹¹⁷ Návrh poslance Vilíma i s důvodovou zprávou tvoří přílohu č. 6 této práce (*Parlament České republiky. Digitální repozitář: Ústavodárné NS RČS 1946-1948, tisk 433* [online]. 2001 [cit. 7. dubna 2016]. Dostupný z WWW: http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/T0433_00.htm).

ust. § 5 tohoto návrhu zákona mohly být k získání finančních prostředků, potřebných k její úhradě, vydány zemí Českou, prostřednictvím Zemské banky v Praze, dluhopisy.

O tom, z jakých příčin a s jakými zamýšlenými důsledky je návrh zákona předkládán, jakož i o atmosféře a charakteristice politické situace poválečného československého státu, dobře vypovídá i příslušná důvodová zpráva. V její všeobecné části je nejdříve pochopitelně argumentováno rozsahem celého předmětného majetku a osobou jeho jediného majitele. *„Nelze proto připustiti, aby vlastnictví tak nesmírného nemovitého majetku zůstalo i nadále soustředěno v rukách jednotlivce, a to tím spíše, že postup správy tohoto panství v minulosti není právě nejlepší zárukou, že by majetek byl v budoucnu veden výlučně a jednoznačně v duchu českém, když ani v osobách vlastníků není beze všech pochyb prokázána naprostá a ryzí česká jejich národnost.“*¹¹⁸

Dále je v této důvodové zprávě konstatováno těsné a účelné propojení jednotlivých průmyslových odvětví, která ve svém souhrnu představují soběstačný celek a tím je tak dána nutnost zachování tohoto majetku v jeho celistvosti, aby tento mohl být použit pro potřeby lidu. *„V tomto případě [v případě parcelace, pozn. aut.] by celý rozsáhlý průmyslový sektor Schwarzenberského panství-znárodnění jednotlivě nepodléhající- hospodářsky odumřel a zůstal spolu se všemi zámky a historickými stavbami, o sobě přirozeně neproduktivními, trvalým balastem státu.“*¹¹⁹ Prosazovaný způsob převodu, tj. schwarzenberského majetku jako celku, by tak rozšířil majetkovou základnu země České a představoval by též nezanedbatelný příjem do její pokladny, do té doby značně závislé na finančních prostředcích ze státního rozpočtu, který by byl dále použitelný na dosahování obecného blaha. K tomuto účelu mělo být ostatně použito i nemovitostí, které byly součástí převedeného majetku a to konkrétně jejich využitím jakožto ozdravoven a ústavů pro choré, zařízení pro péči o mládež a jiných zemských ústavů. Ve zvláštní části důvodové zprávy je povšechně vyjmenován majetek, který je předmětem

¹¹⁸ Příloha č. 6.

¹¹⁹ Příloha č. 6.

převodu s tím, že po provedené první pozemkové reformě činí jeho výměra cca 55.000 ha. Vzhledem k ust. zák. č. 128/1946 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzcházejících, pak s přihlédnutím k již popsané uvalené nucené správě za druhé světové války šlo o majetek, který mohl být při splnění zákonných podmínek vrácen svému vlastníku a právě nutností zamezení vrácení majetku a jeho eventuálního tříštění je odůvodňován předkládaný návrh zvláštního zákona. K ust. § 5, který upravoval poskytnutí náhrady na základě nařízení vlády, důvodová zpráva poukazuje na znění odstavce 3, na základě kterého byla vláda též oprávněna určit ty objekty, za jejichž převzetí pro zvláštní důvody náhrada nepřísluší.

Definitivní podobu zákon získal po projednání na schůzích zemědělského výboru dne 22. dubna 1947, právního výboru dne 1. července 1947 a průmyslového a rozpočtového výboru dne 2. července 1947. Následně byl dne 10. července 1947 předložen i se společnou zprávou jmenovaných výborů na 65. schůzi Ústavodárného Národního shromáždění k projednání a schválení plénem.¹²⁰ Oproti původní osnově poslance Vilíma doznal návrh zákona na zasedáních výborů jistých změn.¹²¹

Definitivní znění předloženého návrhu zákona tak v ust. § 1 vymezuje majetek, který přechází na zemi Českou. Jedná se o ty majetky zemědělské, lesní, rybníční, průmyslové, obchodní, živnostenské, jakož i budovy, zámky a další, které byly k rozhodnému dni 9. května 1945 knihovně zapsány na JUDr. Adolfa Schwarzenberga a jeho otce Jana ze Schwarzenbergu, který zemřel 1. října 1938, a na jeho děda Josefa Adolfa ze Schwarzenbergu, který zemřel 5. října 1914.

¹²⁰ Úplné znění předloženého návrhu včetně společné zprávy výboru tvoří přílohu č. 7 této práce. (*Parlament České republiky. Digitální repozitář: Ústavodárné NS RČS 1946-1948, tisk 723* [online]. 2001 [cit. 7. dubna 2016]. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/T0723_00.htm>).

¹²¹ Srov. přílohu č. 6 a č. 7.

Znění § 2 tohoto zákona obsahuje významná ustanovení, podle nichž má být majetek spravován jako celek na základě směrnic Zemského národního výboru v Praze, který byl také oprávněn ve shodě s ministerstvem zemědělství stanovit, jaká zemědělská půda a v jaké výměře má být podle zásad uvedených v dekretch prezidenta republiky č. 12 a č. 28 z roku 1945 přidělena oprávněným uchazečům.

Na základě § 3 zůstalo zachováno postavení schwarzenberských zaměstnanců a na zemi Českou přešla povinnost poskytovat starobní, nemocenský, sirotčí či jiný důchod osobám tyto požívající, tedy plnění poskytovaná jim dosavadním schwarzenberským sociálním podpůrným systémem. Znění pátého paragrafu se v porovnání s původním návrhem změnilo zcela od základu. Nová podoba tohoto ustanovení tak nyní naopak přímo vylučuje náhradu dosavadnímu vlastníkovi za jeho majetek, který přechází na zemi Českou a měl mu do budoucna náležet pouze zaopatřovací důchod, kdy určením jeho výše byla pověřena vláda. Tato změna, reflektující striktní stanovisko KSČ, tak naprosto mění základní rys tohoto zákona, kdy nadále dosavadním vlastníkům podle ní náleží pouze paušální důchod, který nemá charakter kompenzace za převedený majetek, jak tomu bylo u původně upravené náhrady. Nutno dodat, že k naplnění tohoto ustanovení nikdy nedošlo.

Předložený návrh také obsahoval zcela nové znění § 6, který zakotvil právní postavení původně schwarzenberského majetku, jenž byl nadále upraven co se právního, hospodářského a účetního postavení týče jako fiktivní osoba *sui generis*. Nově tak šlo v tomto směru o samostatnou jednotku, k jejíž správě bylo povoláno šestnáctičlenné představenstvo s tříletým funkčním obdobím. Členy tohoto představenstva jmenovali po jednom ministři vnitra, zemědělství a průmyslu, osm členů jmenoval Zemský národní výbor s tím, že čtyři z nich měli být z jižních Čech a konečně jedna čtvrtina byla volena zaměstnanci převedených statků a podniků. V čele představenstva měl být zemědělský referent Zemského národního výboru se dvěma náměstkami, volenými představenstvem.

Původní znění § 6 bylo v tomto předloženém návrhu přesunuto do § 7, kterým byla všechna jednání směřující k provedení zákona osvobozena od daní a

poplatků. Konečně ve smyslu ust. § 8 bylo stanoveno, že zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení a jeho provedením byli pověřeni všichni členové vlády.

3.6.4 Poslanecká rozprava na půdě Ústavodárného Národního shromáždění

Jak společná zpráva výborů, tak také jimi předložený návrh zákona, byly ještě před jejich předložením Ústavodárnému Národnímu shromáždění předem konzultovány nejen na půdě parlamentních výborů, ale také mezi stranami Národní fronty. Proto bylo patrné, že zákon bude beze změny přijat, nicméně samotná rozprava¹²², která hlasování o zákonu předcházela, je také zajímavá pro svou výpovědní hodnotu jakožto názorná ukázka fungování poválečné lidové demokracie, u které je nutno hovořit již o omezené pluralitě politických stran a názorů vůbec.

Jako první na půdě Ústavodárného Národního shromáždění vystoupili zpravodajové ze všech čtyř shora uvedených výborů, za výbor zemědělský Miroslav Sedlák, člen Československé sociální demokracie, za výbor právní dr. Jan Bartuška, člen Komunistické strany Československa, za výbor průmyslový Josef Plojhar, člen Československé strany lidové a za výbor rozpočtový dr. Alois Neumann, člen Československé strany národně socialistické.

Zpravodaj poslanec Sedlák konstatoval změny, které výbor provedl u návrhu zákona, kdy tomuto předchází z jeho strany exkurz do historie schwarzenberského rodu, vyznačující se do značné míry zkratkovitostí a záměrnou dezinterpretací. „*Výnosnost panství je taková, že ji posléze pociťuje i Napoleon, kterému Schwarzenberg, o toto opřen, r. 1813 úspěšně čelí.*“¹²³ Tohoto se mírou vrchovatou, věren své stranické příslušnosti, dopouštěl ve svém příspěvku také poslanec dr. Bartuška. „*Po celé desítky let zadržela schwarzenberská doména*

¹²² Stenoprotokol rozpravy je dostupný na webové stránce Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna: Ústavodárné NS RČS 1946-1948, stenoprotokoly, 65. schůze [online]. 2001 [cit. 7. ledna 2016]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/065schuz/s065001.htm>>). Dále citován jako Stenoprotokol 65. schůze ÚNS RČS 10.7.1947.

¹²³ Stenoprotokol 65. schůze ÚNS RČS 10.7.1947.

hospodářský vývoj jižních Čech a je ještě dodnes jednou z příčin chudoby a hospodářské zaostalosti těchto oblastí. Celé generace českých lidí v řadě jihočeských okresů dřely se od zrození až do smrti pro lesk a slávu tohoto německého knížecího rodu pro růst jeho moci a síly, pro aristokratickou byrokracii, z níž pramenila síla germanizačního úsilí v jižních Čechách.¹²⁴ Z jeho vyjádření se také hlavně podává, jaký cíl celou dobu komunisté sledovali. „Jde nám o něco jiného a sice o to, aby schwarzenberská doména zmizela, aby majetek byl zabrán bez náhrady.“¹²⁵ Hlavními motivy tohoto projevu, jakož i projevů dalších poslanců, je tak většinou vykořisťování jihočeského lidu v průběhu staletí ze strany Schwarzenbergů, budoucí prospěch země České či také německý původ schwarzenberského rodu a s tím spojené vypořádání se s německou šlechtou, která zde nabyla veškeré své majetky po bitvě na Bílé hoře na úkor šlechty domácí. I následující řečník, poslanec za lidovce Plojhar, ve svém projevu akcentoval hledisko národnostní a nacionalistické, ale přidal též odkaz na nutnost náhrady za převedený majetek.

Pozoruhodná je argumentace poslance dr. Neumanna, který se ve svém projevu mimo jiné vypořádával s námitkou, že zamýšlený zákon je namířen toliko proti jednotlivci. „Ve své podstatě zakládá každý zákon podle povahy věci právo nebo povinnost jednotlivce nebo obiji. Za předpokladu mnohosti stejných případů, které má dotčené opatření řešiti, používá se neosobní vyjadřovací formy a obratů. Při tom však není vyloučeno, že v každém oboru by se mohla předpokládaná mnohost případů zmenšiti. Dokonce nelze vyloučiti možnost, že by se kterýkoliv zákon, bez zřetele na obor, mohl při svém provádění omeziti pouze na jediný případ. O takovou skutečnost jde v našem případě a podle mého soudu není navržené opatření nijak v rozporu s platnými a uznávanými právními zásadami a právním řádem vůbec.“¹²⁶

¹²⁴ Stenoprotokol 65. schůze ÚNS RČS 10.7.1947.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž.

Po vystoupení zpravodajů jednotlivých výborů následovala rozprava, v níž vystoupili poslanci dr. Horáková, Vilím, Soukup a Janouš. Ze jmenovaných stojí za bližší pohled projev posledního z uvedených, tedy komunistického poslance Josefa Janouše. Ten nejdříve označil Schwarzenbergy za polyp a chobotnici, která svými chapadly obepínala celé jižní Čechy a vykořisťovala je, kdy následně tuto myšlenku rozvedl dále a hovořil již o upírem vysávaných jižních Čechách a uváděl také zcela zavádějící skutečnosti, jako brzdění vývoje celé oblasti či bránění ve výstavbě nových škol v jednotlivých jihočeských obcích. Předkládaný návrh zákona tak považoval za nápravu jím zmiňovaných staletých křivd a za navrácení majetku, který byl českému národu uloupen, avšak současně uvedl, že tento zákon nevnímá jako definitivní řešení celé otázky dalšího směřování majetku schwarzenberské primogenitury.

Lze uzavřít, že v průběhu parlamentní rozpravy je možno najít jak poměrně věcné poslanecké projevy, reprezentované např. dr. Horákovou, která dávala důraz na řádnou správu celého majetku, zohledňující jeho sociální, kulturní a také hospodářský význam, či poslancem Vilímem, který jako předkladatel původního návrhu vyzval ostatní poslance, aby také předkládali návrhy zákonů a využívali tak svých pravomocí, tak také se v rozpravě objevily projevy, vyznačující se značně emotivními výpady vůči původnímu vlastníkovi celého majetku, dezinterpretací historického vývoje a též podsouvání nepravdivých fakt. Mezi zástupce druhého z uvedených typů projevů patřil zejména poslanec Janouš a lze tak vysledovat jistou korelaci mezi stranickou příslušností a obsahem projevu každého z na schůzi vystoupivších poslanců.

Po ukončení rozpravy bylo následně přistoupeno k hlasování o návrhu zákona a tento byl vzhledem k tomu, že všechny politické strany Národní fronty postupovaly v průběhu jeho přípravy v zásadě ve shodě, přijat jako zákon č. 143/1947 Sb., který nabyl účinnosti dnem vyhlášení, tj. 13. srpna 1947 a vzhledem k obsahu jeho úpravy a jeho účelu se pro něj vžilo označení *Lex Schwarzenberg*.

3.6.5 Druhé šetření státní příslušnosti JUDr. Adolfa Schwarzenberga

JUDr. Adolf Schwarzenberg již v průběhu projednávání návrhu zákona č. 143/1947 Sb. (dále též jen jako zákon), kdy bylo zřejmé, že nemá jakoukoliv možnost aktivně do tohoto projednávání zasáhnout a ovlivnit tak celý jeho výsledek, využil jiného institutu, kterým bylo možno domáhat se ochrany jeho vlastnického práva a tím bylo jeho dědičné švýcarské občanství. V dubnu roku 1947, tedy ještě před přijetím zákona, na něj upozornil jak Ministerstvo vnitra, tak také Zemský národní výbor v Praze. V téže době ve prospěch JUDr. Adolfa Schwarzenberga a ochrany jeho vlastnického práva intervenovala u Ministerstva zahraničních věcí prostřednictvím svého velvyslanectví v Praze také švýcarská vláda. V červenci téhož roku se rozběhlo další, tedy v pořadí již druhé, prošetřování státní příslušnosti JUDr. Adolfa Schwarzenberga. „*Jestliže se v případě konfiskace snažil československý stát prokázat, že je Dr. Adolf Schwarzenberg Němec, nyní to byl tentýž československý stát, který naopak prokazoval, že česká národnost a československé státní občanství Dr. Adolfa Schwarzenberga jsou zcela nesporné. Důkazy pro toto tvrzení, které v předchozím konfiskačním řízení nebyly k dosažení ani po dvou letech, byly tentokrát ku podivu k dispozici.*“¹²⁷

K další diplomatické nótě švýcarského velvyslanectví v Praze ze dne 18. srpna 1947, ve které švýcarská vláda vyjádřila své znepokojení nad tím, že na její předchozí intervenci nebylo nikterak reagováno a naopak v mezidobí došlo k přijetí zákona, odpovědělo v říjnu 1947 Ministerstvo zemědělství, to samé ministerstvo, které v říjnu 1945 bylo iniciátorem konfiskace majetku JUDr. Adolfa Schwarzenberga jakožto Němce, tak, že JUDr. Adolfa Schwarzenberga je třeba pokládat i nadále za československého státního příslušníka, kterýžto závěr odůvodňuje jeho vlastní prohlášení a argumentace, obsažená v podaných odvoláních proti konfiskačním vyhláškám. V tom samém duchu byly následně Ministerstvem zahraničních věcí a Ministerstvem vnitra vydány na přelomu měsíců září-říjen 1947 výnosy, v nichž bylo československé státní občanství JUDr. Adolfa Schwarzenberga konstatováno jakožto nepochybně prokázané. Proti těmto

¹²⁷ Vzpomínka na padesáté výročí úmrtí JUDr. Adolfa Schwarzenberga, s. 49.

výnosům byly prostřednictvím právního zástupce JUDr. Bukovského podány stížnosti k Nejvyššímu správnímu soudu. Ten je však dne 8. dubna 1948 odmítl s tím, že v této věci nebylo autoritativně rozhodováno o státní příslušnosti, ale jednalo se toliko o sdělení cizímu státu prostřednictvím jeho zastupitelského úřadu o stavu věci z pohledu skutkového a právního.

I přes výše uvedené soudní rozhodnutí podal JUDr. Adolf Schwarzenberg v říjnu 1948 na Ministerstvo financí žádost, kterou se domáhal úhrady částky ve výši 400 milionů švýcarských franků jakožto náhrady za jeho majetek. Nicméně i tato jeho snaha byla později zmařena uzavřením Dohody mezi republikou Československou a konfederací Švýcarskou o uspokojení švýcarských zájmů v Československu¹²⁸, uzavřenou dne 22. prosince 1949, kdy ve smyslu důvěrného protokolu k této dohodě se její úprava nevztahovala na zájmy a majetek JUDr. Adolfa Schwarzenberga a jeho rodiny.

Zemský národní výbor v Praze i poté, co zákon nabyt účinnosti dnem svého vyhlášení, se neměl k vydání výnosu dle ust. § 3 odst. 2 dekretu č. 12/1945 Sb., kterým by závazně uvedl výsledek šetření národnostní příslušnosti JUDr. Adolfa Schwarzenberga, trvajících již takřka dvě léta. Až dne 19. srpna 1947 rozeslal všem okresním národním výborům v Čechách svůj přípis, kterým jim byl dán s poukazem na platnost a účinnost zákona pokyn, podle kterého majetkový soubor schwarzenberské primogenitury konfiskačnímu řízení nepodléhal a proto bylo všem okresním národním výborům uloženo, aby byla veškerá vyhlášená konfiskační řízení zastavena a byl obnoven stav předcházející konfiskaci.¹²⁹ Je třeba znovu zdůraznit obsah tohoto úředního přípisu, neboť je z něj patrné, že v tomto okamžiku již Zemský národní výbor v Praze náhle dospěl k jednoznačnému negativnímu závěru stran přípustnosti vedení konfiskačních řízení ve smyslu

¹²⁸ *Dohoda mezi republikou Československou a konfederací Švýcarskou o uspokojení švýcarských zájmů v Československu, Ministerstvo zahraničních věcí České republiky- vyhledávání mezinárodních smluv* [online]. [cit. 7. dubna 2016]. Dostupný z WWW: <[http://www.mzv.cz/jnp/cz/vyhledavani_smluv/index\\$45924.html](http://www.mzv.cz/jnp/cz/vyhledavani_smluv/index$45924.html)>.

¹²⁹ Otazníky kolem vyvlastnění hlubocké větve Schwarzenberků, s. 28.

dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. proti majetku schwarzenberské primogenitury, ke kterémužto závěru nebyl schopen dospět prakticky po dobu jednoho roku, co se touto otázkou zabýval. Vnucuje se myšlenka, že poté, co vstoupil zákon o převodu majetku schwarzenberské primogenitury na zemi Českou se svým vlastním zdůvodněním a posvěcením zákonodárce v účinnost, nebyla již otázka národnostní příslušnosti JUDr. Adolfa Schwarzenberga na pořadu dne. Navíc Zemský národní výbor tímto přípisem univerzálně vnesl námitky proti všem změnám v majetku, provedených po 9. květnu 1945, čímž tyto změny ve smyslu ust. § 1 odst. 4 zák. č. 143/1947 Sb. zneplatnil. Pro úplnost je třeba uvést, že okresní národní výbory se zrušením vydaných konfiskačních vyhlášek i přes četné urgency nikterak nespíchaly a v případech, kde k tomuto přece jen přistoupeno bylo, nedošlo ve většině případů pro rozpor se správním řádem k nabytí právní moci příslušných zrušovacích výměrů.¹³⁰

3.7 Další osud nyní již zemského majetku po účinnosti zák. č. 143/1947 Sb.

K samotnému přechodu správy v této době už zemského majetku z národní správy vedené JUDr. Adamcem, Ing. Zumrem a JUDr. Hájkem, došlo až dnem 1. června 1948, kdy se správy majetku s oficiálním názvem *zemský, dříve schwarzenberský majetek* ujalo představenstvo vzniklé dle ust. § 6 zákona, které se řídilo jednacím řádem ze dne 11. května 1948, schváleným radou Zemského národního výboru v Praze¹³¹, a výkonné řízení tohoto majetku bylo zajišťováno ze strany *Podnikového ředitelství zemského, dříve schwarzenberského majetku*, jehož ředitelem byl jmenován JUDr. Adamec. Tomuto přechodu předcházela slavnostní akce, konaná dne 23. května 1948 na zámku v Hluboké nad Vltavou. Zde se za účasti zástupců vlády, ministerstev, zaměstnanců a dalších představitelů, ujal správy Zemský národní výbor v Praze a členové představenstva složili svůj slib.

¹³⁰ Otazníky kolem vyvlastnění hlubocké větve Schwarzenberků, s. 28.

¹³¹ První strana jednacního řádu tvoří přílohu č. 8 této práce.

Je namístě konstatovat, že ani tento stav věcí, který byl výsledkem více než dvouletých jednání, nebyl definitivní. Došlo k dalším úpravám, které ve svém důsledku přinesly skutečný konec majetku jako celku a jeho konečné převedení do vlastnictví státu.

Konečný příděl z někdejšího schwarzenberského majetku, jakož i zájem o něj, nakonec nebyl tak veliký, jak se původně při zpracování návrhu zákona očekávalo, a jak i bylo v průběhu poslanecké rozpravy na půdě Ústavodárného Národního shromáždění emotivně zdůrazňováno. „*Drobným zájemcům, případně veřejným organizacím, byly přiděleny tyto plochy (v ha): v kraji České Budějovice 348,46 v 92 obcích, v kraji Jihlava 1,02 v 1 obci, v kraji Praha 13,46 v 6 obcích, v kraji Ústí nad Labem 902,40 v 20 obcích, v kraji Plzeň 3,53 v 1 obci. Celkem bylo v Čechách z majetku přiděleno cca 1269 ha půdy ve 120 obcích.*“¹³² Další převod, tentokrát již do majetku státu, byl ve srovnání s převodem do majetku země České bezproblémový a rychlý, neboť zákonem č. 280/1948 Sb. došlo dnem 1. ledna 1949 k ustavení krajského zřízení a *zemský, dříve schwarzenberský majetek* se tímto stal majetkem státu za současného převedení do správy Ministerstva zemědělství a přejmenování ústředního úřadu na *Podnikové ředitelství státního, dříve schwarzenberského majetku*, kdy dále došlo také k rozpuštění představenstva. Po pouhém půlroce, tj. v červnu 1949, bylo definitivně vypuštěno označení „schwarzenberský“ a podnikové ředitelství neslo nadále nový název, tentokrát *Podnikové ředitelství státních lesů, statků a průmyslu, se sídlem v Českých Budějovicích*. Uplynul další půlrok a dnem 1. ledna 1950 došlo k rozdělení majetku mezi *Československé státní lesy* a *Československé státní statky*. Jednotlivé složky pracovní náplně podnikového ředitelství byly převzaty dle jejich charakteristik příslušnými inspektoráty těchto národních podniků. Specifické části majetku byly převzaty příslušnými národními podniky či státními úřady, takto došlo k převzetí zámků ministerstvem školství, začlenění pivovarů do složek národního podniku

¹³² Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách, s. 181.

Československé pivovary dle krajové příslušnosti a ponechání archivů při nejbližších lesních závodech.¹³³

Tak byla historie majetku hlubocké větve Schwarzenbergů zpečetěna s konečnou platností.

¹³³ Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách, s. 181-182.

Závěr

Jak je patrné, správa schwarzenberského majetku se během zájmového období této práce ocitla v rukou poměrně různorodého okruhu subjektů. Právoplatného vlastníka z řad příslušníků rodu Schwarzenbergů vystřídala v začátku druhé světové války na základě rozhodnutí gestapa v Linci nacistická nucená správa, kterou po skončení války nahradila národní správa, jež ve funkci setrvala až do přijetí zákona č. 143/1947 Sb., po jehož vyhlášení se správcem pro vlastníka zemi Českou stalo Představenstvo zemského, dříve schwarzenberského majetku. V závěru došlo k zrušení zemského uspořádání a z majetku zemského se stal majetek státní, jehož části byly v roce 1950 zařazeny do příslušných národních podniků.

V událostech provázejících tyto majetkové přesuny je možno najít mnoho z právního hlediska sporných aspektů a skutečností. Tímto rysem se vyznačovalo zejména období po druhé světové válce, v jehož úvodu bylo vynaloženo značné úsilí k prokázání německé státní příslušnosti JUDr. Adolfa Schwarzenberga, aby následně byla postavena najisto naopak příslušnost československá. Po této anabázi přichází zákon č. 143/1947 Sb., jehož znění a proces přijímání je zrcadlem společenského vývoje poválečného Československa a pro jehož aplikaci již otázka státní příslušnosti nebyla rozhodná, neboť převáděný majetek i dotčená osoba jsou v něm v rozporu se zásadou obecnosti právních předpisů zcela jednoznačně určeni. Tento převod byl v zásadě také majetkovým trestem, uloženým bez specifikace protiprávního jednání, za které byl trest uložen. Pro úplnost je třeba dodat, že tento zákon je stále platnou součástí právního řádu České republiky.

Snaha o restituci celého původně schwarzenberského se táhne od 90. let 20. století až do dnešní doby a tato práce tak může posloužit jako základní faktografický zdroj při eventuálním budoucím mapování právě tohoto úsilí.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

- Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond *Rodinný archiv Schwarzenberků, Hluboká nad Vltavou*.
- Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond *Schwarzenberské ústřední ředitelství Hluboká nad Vltavou*.
- Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond *Schwarzenberská ústřední správa České Budějovice*.
- Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond *Vnucená správa schwarzenberského majetku 1940-1945*.

Knižní publikace

- *Karel VI. Schwarzenberg: torzo díla*. Martin C. Putna. Praha: Torst, 2007. 1216 s. ISBN 978-80-7215-316-9.
- *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*. Martin Gaží. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v Českých Budějovicích, 2013. 735 s. ISBN 978-80-85033-41-0.
- *Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989*. Karel Malý, Ladislav Soukup. Praha: Karolinum, 2004. 914 s. ISBN 80-246-0863-4.
- BEZECNÝ, Zdeněk. *Příliš uzavřená společnost: orliční Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*. České Budějovice: Historický ústav Jihočeské univerzity, 2005. 155 s. ISBN 80-7040-698-4.
- GRUBHOFFER, Václav. *Pod závojem smrti: poslední věci Schwarzenbergů v letech 1732-1914*. České Budějovice: Společnost pro kulturní dějiny ve spolupráci s Novou tiskárnou Pelhřimov, 2013. 441 s. ISBN 978-80-905264-2-6.
- HAVLÍČEK, F. X. *Poslední na Hluboké: kníže Adolf II. ze Schwarzenbergu 1890-1950*. Vimperk: Papyrus, 1994. 227 s. ISBN 80-85776-17-0.

- KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945-1948*. 1. část. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 153 s. ISBN 80-04-25699-6.
- KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti (1948-1960), část druhá, Venkov*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2012. 467 s. ISBN 978-80-7285-155-3.
- KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: dekrety prezidenta republiky 1940-1945*. Praha: Linde, 2002. 511 s. ISBN 80-7201-352-1.
- KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo*. Praha: Auditorium, 2010. 444 s. ISBN 978-80-87284-12-4.
- KUKLÍK, Jan, a kol. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Praha: Auditorium, 2011. 426 s. ISBN 978-80-8728-17-9.
- KUKLÍK, Jan; NĚMEČEK, Jan; ŠEBEK, Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova*. Praha: Auditorium, 2011. 390 s. ISBN 978-80-87284-18-6.
- LENDEROVÁ, Milena. *Tragický bál: život a smrt Pavlína ze Schwarzenbergu*. Praha: Paseka, 2004. 375 s. ISBN 80-7185-657-6.
- MALÝ, Karel, a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde, 2003. 673 s. ISBN 80-7201-433-1.
- MARKUS, Antonín. *Rod knížat ze Schwarzenberku*. Třeboň: Svaz českých úředníků a zřízenců knížete ze Schwarzenberku, 1936. 92 s.
- OURODOVÁ, Ludmila. *Schwarzenbergové 1615-1789*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2009. 8 s. ISBN 978-80-85033-15-1.
- PEKAŘ, Josef. *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*. Praha: Vesmír, 1923. 79 s.
- zu SCHWARZENBERG, Karl. *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg*. Neustadt an der Aisch: Verlag Degener & Co., 1963. 393 s.
- ŠKUTINA, Vladimír. *Český šlechtic František Schwarzenberg*. Praha: Garamond, 2011. 282 s. ISBN 978-80-7407-093-8.
- ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku*. Hluboká nad Vltavou: Historický spolek Schwarzenberg, 1991. Neustránkováno.

Články

- FIEREDER, Helmut. Schwarzenbergische Güter in der Zeit der NS-Gewaltherrschaft. In *Jihočeský sborník historický* 71. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 2002. s. 269-271. (orig. in *Oberösterreichische Heimatblätter*. 54.2000)
- HULÍK, Martin. S německým jménem a českým osudem. *Obnovená Tradice*. 2003, roč. 14, č. 28, s. 32-40. (orig. in *Český zahraniční časopis POLYGON*. 2002. č. 5, s. 46-53)
- JUŘÍK, Pavel. Kníže Jan Adolf II. ze Schwarzenbergu. *Obnovená Tradice*. 2008, roč. 19, č. 37, s. 47-55.
- KALKUŠOVÁ, Slávka. Vzpomínka na padesáté výročí úmrtí JUDr. Adolfa Schwarzenberga: Kdo chce psa bít, hůl si vždycky najde. *Obnovená Tradice*. 2000, roč. 11, č. 21, s. 44-51.
- KALKUŠOVÁ, Slávka. Historie jedné státní návštěvy na panství hlubockých Schwarzenbergů v předvečer II. světové války. *Obnovená Tradice*. 2001, roč. 12, č. 23. s. 43-47.
- KALKUŠOVÁ, Slávka. Otazníky kolem vyvlastnění hlubocké větve Schwarzenberků v letech 1945 - 1950. *Obnovená Tradice*. 2001, roč. 12, č. 24. s. 21-29.
- KALKUŠOVÁ, Slávka; NIKEDNEY, Antonín. Lex Schwarzenberg a co mu předcházelo. *Obnovená Tradice*. 1994, roč. 5, č. 10, s. 5-9.
- KOBLASA, Pavel. Glosa k pozemkové reformě na majetku primogenitury. *Obnovená Tradice*. 2000, roč. 11, č. 22, s. 64.
- KOBLASA, Pavel. Projednání pozůstalosti Jana knížete ze Schwarzenbergu. *Obnovená Tradice*. 2000, roč. 11, č. 22, s. 49.
- KUBÍKOVÁ, Anna. Marie Eleonora Windischgrätzová, rozená Schwarzenbergová. *Obnovená Tradice*. 2012, roč. 23, č. 46, s. 1-6.
- KUBÍKOVÁ, Anna. Stopy Schwarzenbergů v Českém Krumlově. *Obnovená Tradice*. 2009, roč. 20, č. 40, s. 24-28.
- NIKEDNEY, Antonín. JUDr. Jindřich Schwarzenberg (1903-1965). *Obnovená Tradice*. 1994, roč. 4, č. 9, s. 1-4.
- NIKEDNEY, Antonín. Lex Schwarzenberg a co mu předcházelo. *Obnovená Tradice*. 1994, roč. 4, č. 10, s. 5-30.
- NIKEDNEY, Antonín. Ke 100. narozeninám JUDr. Adolfa Schwarzenberga. *Obnovená Tradice*. 1990, roč. 1, č. 2, nestránkováno.
- PALECZEK, Raimund. 350 let Schwarzenbergů v Čechách. *Obnovená Tradice*. 2005, roč. 16, č. 31, s. 23-27.
- SOUKUP, Ladislav. "Lex Schwarzenberg": mimořádný případ vyvlastnění nemovitého majetku v roce 1947. In KLÍMA, Karel, et al. *Pocta Jánů Gronskeému*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 79-85.

- TARABA, Karel. Boj o čtyři miliardy. *Dnešek*. 2006, č. 36, roč. 1, s. 567-570.
- VOVESNÝ, Josef. Vliv hospodaření majetků rodu Schwarzenbergů na hospodaření na Šumavě, *Obnovená Tradice*. 2008, roč. 19, č. 38, s. 36-46.
- ZÁLOHA Jiří, Co neodvál čas: Osudy schwarzenberského majetku (primogenitury) po r. 1945. *Obnovená tradice*. 1990, roč. 1, č. 2, nestránkováno.
- ZÁLOHA Jiří, Co zavál čas: Zabavení schwarzenberského majetku gestapem, *Obnovená tradice*. 1990, roč. 1, č. 2, nestránkováno.
- ZÁLOHA, Jiří. Hospodaření na někdejším schwarzenberském majetku v Čechách v letech 1938 až 1945. In *Jihočeský sborník historický 35*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1966. s. 58-70.
- ZÁLOHA, Jiří. Hrabata ze Seinsheimu. *Obnovená Tradice*. 1999, roč. 10, č. 20, s. 48-50.
- ZÁLOHA, Jiří. Hrabata ze Schwarzenberku. 1599. *Obnovená Tradice*. 1999, roč. 10, č. 19, s. 34-37.
- ZÁLOHA, Jiří. Lex Schwarzenberg: Ještě jednou k zákonu č. 143/1947 Sb. *Obnovená Tradice*. 1993, roč. 3, č. 7, s. 22.
- ZÁLOHA, Jiří. Lex Schwarzenberg: O slávě a rozpadu jednoho majetku v Čechách. *Dějiny a současnost*. 1994, roč. 16, č. 2, s. 46-50.
- ZÁLOHA, Jiří. Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách. In *Jihočeský sborník historický 35*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1966. s. 174-182.
- ZÁLOHA, Jiří. Vztahy Schwarzenbergů k panovnickému rodu v 18. století. *Obnovená Tradice*. 1999, roč. 10, č. 20, s. 30-32.
- ZIEGLER, Jan. Majetek proti duchu doby: před šedesáti lety vstoupil v platnost zákon, který hlubocké větvi Schwarzenbergů odebral rozsáhlé vlastnictví. *Obnovená tradice*. 2008, roč. 18, č. 36, s. 33-36.

Tisk

- *Dnešek*. Praha: Sdružení kulturních organizací, roč. 1946-1948.
- *Haló noviny*. Praha: Futura, roč. 2003.
- *Jihočeská Pravda*. České Budějovice: Komunistická strana Československa, roč. 1945-1947.

Internetové zdroje

- *Historický spolek Schwarzenberg* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.historickyspolek.wbs.cz/>>.
- *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.mzv.cz>>.

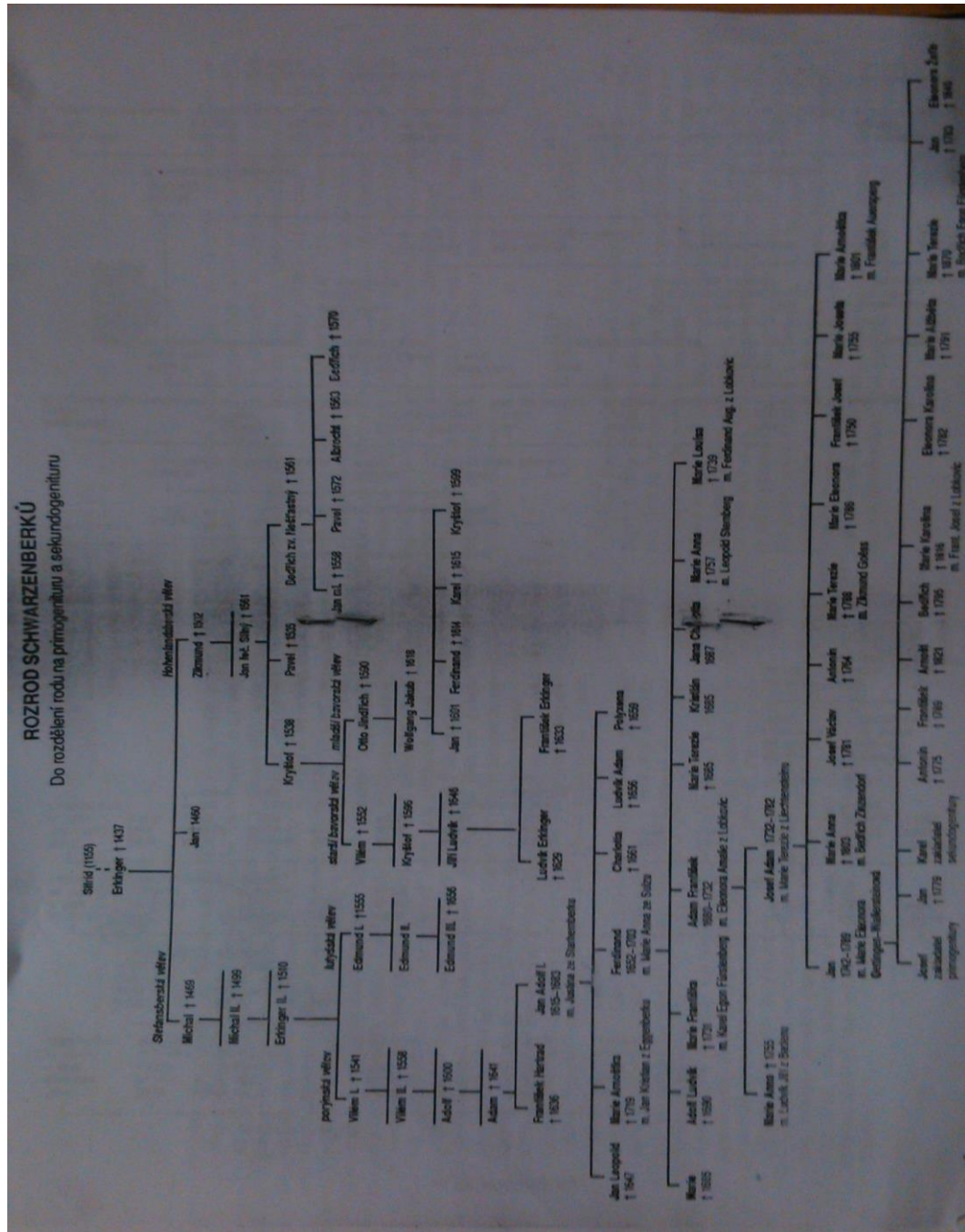
- *Obnovená Tradice. Časopis Historického spolku Schwarzenberg* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.hss.barok.org/>>.
- *Parlament České republiky. Digitální repozitář* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=82>>.
- *Zamítnutá restituce: Případ Adolfa Schwarzenberga* [online]. Dostupný z WWW: <<http://restitution.cz/>>.

Seznam příloh

- Příloha č. 1:** Rodokmen rodu Schwarzenbergů do rozdělení rodu v r. 1802
- Příloha č. 2:** Rodokmen hlubocké větve rodu Schwarzenbergů
- Příloha č. 3:** Generální plná moc, udělená dne 21. října 1932 Janem Schwarzenbergem jeho synovi JUDr. Adolfu Schwarzenbergovi
- Příloha č. 4:** Dopis JUDr. Adolfa Schwarzenberga národním správcům ze dne 25. listopadu 1945
- Příloha č. 5:** Dopis JUDr. Bukovského ze dne 26. září 1945, adresovaný JUDr. Adolfu Schwarzenbergovi
- Příloha č. 6:** Úplné znění původního návrhu poslance Vilíma z února 1947 včetně důvodové zprávy
- Příloha č. 7:** Společná zpráva výborů zemědělského, právního, průmyslového a rozpočtového o návrhu poslance Vilíma, tak jak byla předložena na schůzi Ústavodárného shromáždění dne 10. července 1947, kdy došlo ke schválení pozměněného návrh poslance Vilíma v přiloženém znění
- Příloha č. 8:** První strana Jednacího řádu Představenstva zemského, dříve schwarzenberského majetku

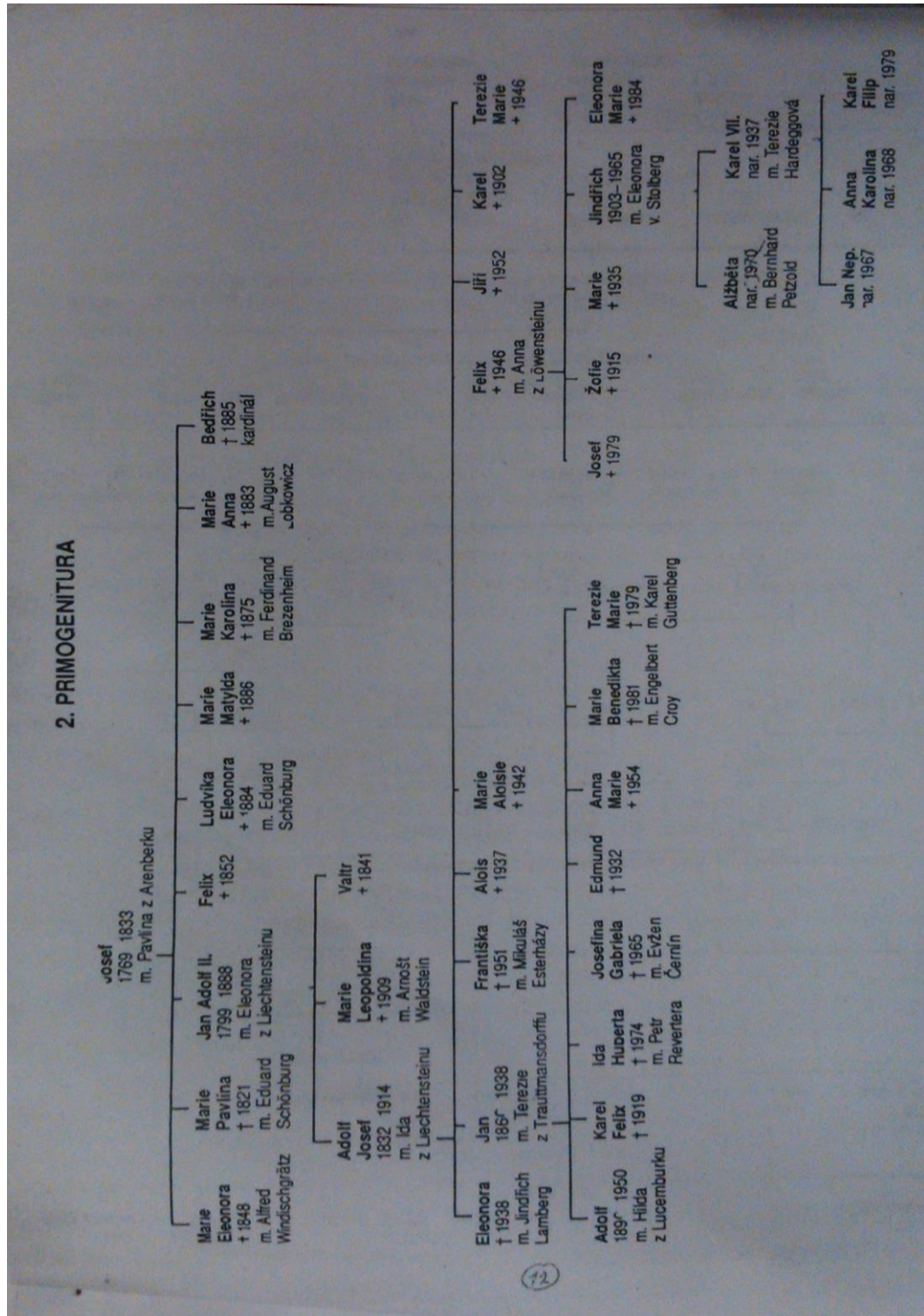
Přílohy

Příloha č. 1: Rodokmen rodu Schwarzenbergů do rozdělení rodu v r. 1802

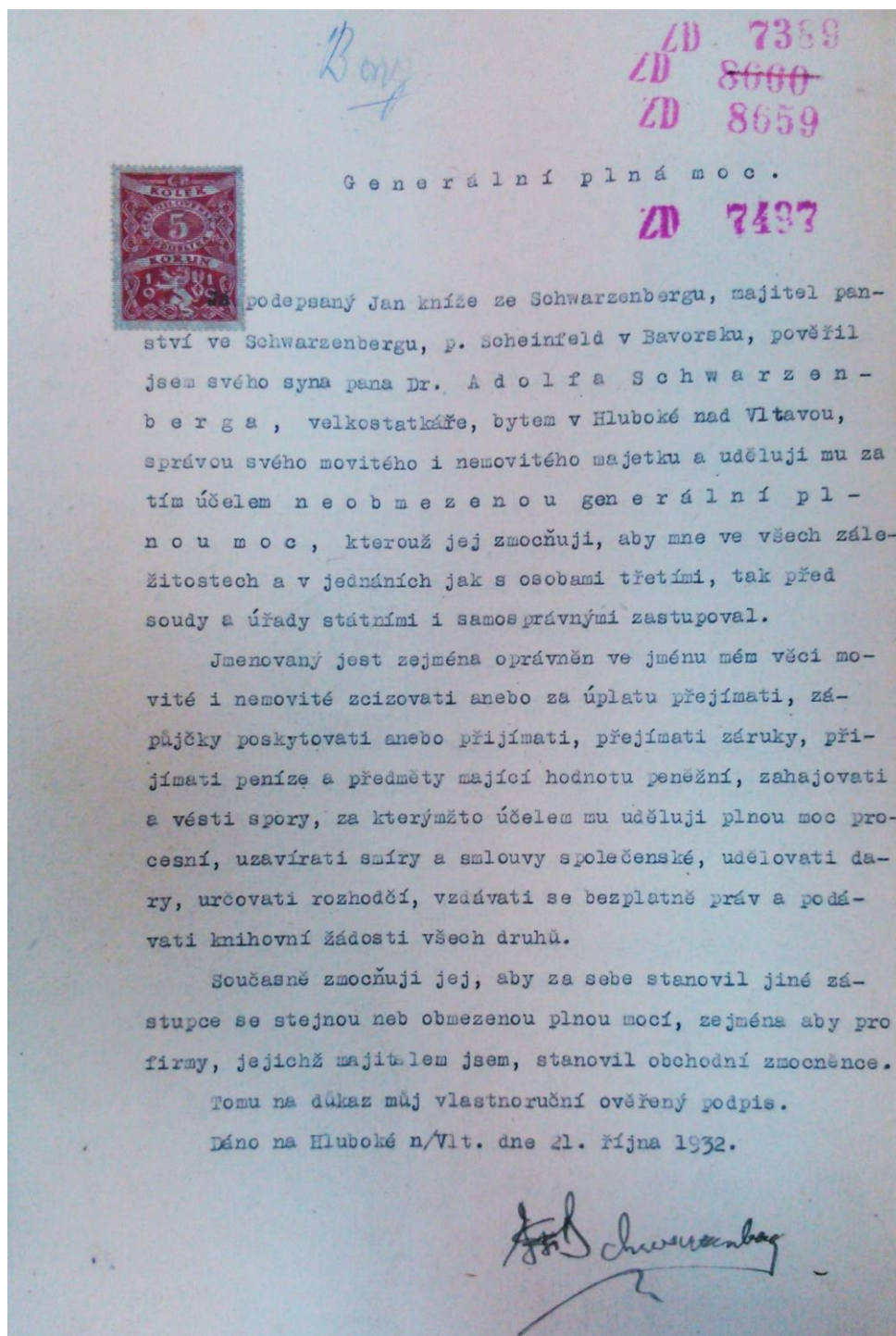
(zdroj: ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku*. Hluboká nad Vltavou: Historický spolek Schwarzenberg, 1991, nestránkováno)

Příloha č. 2: Rodokmen hlubocké větve rodu Schwarzenbergů

(zdroj: ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku*. Hluboká nad Vltavou: Historický spolek Schwarzenberg, 1991, nestránkováno)

Příloha č. 3: Generální plná moc, udělená dne 21. října 1932 Janem Schwarzenbergem jeho synovi JUDr. Adolfu Schwarzenbergovi

(zdroj: Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond *Rodinný archiv Schwarzenberků, Hluboká nad Vltavou*)

Příloha č. 4: Dopis JUDr. Adolfa Schwarzenberga národním správcům ze dne 25. listopadu 1945

3

V Curychu dne 25.XI. 1945.

Milý doktore Adamče a inženýre Zumře,

teprve nyní zde v Curychu mám po rušné cestě z Ameriky trochu klidu, abych Vám mohl psát, když již jsem si mohl učiniti třeba ještě neuplný obraz o tom, jak se poměry v Cechách utvářejí.

Od 5. května t.r. dostal jsem od Vás jen jeden telegram a také od dra Bukovského jen jednu zprávu o svém majetku a ani dr. Picha, jehož jsem již dříve zval k návštěvě u mne do Londýna nebo do Lucemburku a jemuž se konečně podařilo mne zde v Curychu vyhledati, nemohl mi o všem referovati tak podrobně, jak bych si byl přál, poněvadž, stoje zcela stranou, nezná všechna ta opatření, jichž bylo třeba pro hájení mého majetku a která jste, jak mne ujistil, vždy včas učinili, začež Vám děkuji.

Váš mandát jako národních správců zahrnuje řádné hospodaření a jistě, že mu věnujete všechny svoje síly. Dovedu si představit, jak obtížné jest plnění tohoto ukolu za nynějších poměrů a jen důvěra ve spolupráci ostatních mých osvědčených zaměstnanců s Vámi mé obavy rozptyluje. Vyřídte jim ode mne pozdrav a dík.

Byl bych se rád dověděl podrobnosti o celém chodu hospodářství, ale také otázka výnosů mne velice zajímá, neboť po dlouhá léta nedostalo se mi ničeho z výnosu mých statků v Cechách a dnes jest to pro mne velice důležité, aby konečně v tom směru nastala změna.

Nejedná se jen o to, krýti běžné výdaje, nýbrž jsou zde závazky z dřívější doby, zejména z posledních let, které musí býti splněny. Jaké byly bankovní přebytky v době, když zabavení mého majetku okupanty bylo dle dekretu presidenta republiky z 19. května t.r. zrušeno a jaké změny v bankovních účtech od té doby nastaly? Jakých částek by bylo možno použiti pro mne k účelům shora naznačeným?

O těchto otázkách přál bych si dostati od Vás brzy podrobné zprávy, neboť, jak se zdá a jak dle svého zdravotního stavu soudím, nebudu moci v nejbližší době ještě vydati se na cestu do Čech. Z toho důvodu také musím pomýšleti na to, aby moje zájmy, pokud je jakožto národní správcové v mezích správy majetku a řádného hospodaření nezastupujete, byly náležitě opatřeny nejen co do právní stránky, kterou jste svěřili dru Bukovskému, nýbrž i po stránce věcné, čímž jsem nyní pověřil dra Pichu na základě jeho dřívější dlouholeté aktivní činnosti v ústředním ředitelství.

Bude tedy nutno, abyste mu poskytli příležitost použití této plné moci, kdyby v některých případech a záležitostech mého rozhodnutí bylo třeba a já bych nebyl v Čechách přítomen.

Dověděl jsem se od dra Pichy, co jste v koncentračních táborech vytrpěli a blahopřeji Vám, že jste to vše šťastně přečkali. Nyní se můžete svému ukolu plně věnovati a doufám, že úspěšně jej splníte.

Bylo-li by Vám možno sem přijeti, mohl bych od Vás dostat zprávy podrobnější, což by mi bylo velice vítané. Předpokládám ovšem, že by výlohy cesty té mohly býti hrazeny naší režii, neboť zde hotových prostředků mám pomalu.

Budu čekati nyní na Vaše zprávy a srdečně Vás zdravím.

Adolf Schwarzenberg

(zdroj: Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond Schwarzenberská ústřední správa České Budějovice.)

Příloha č. 5: Dopis JUDr. Bukovského ze dne 26. září 1945, adresovaný JUDr. Adolfu Schwarzenbergovi

Advokát a obhájce
JUDr. FRANTIŠEK BUKOVSKÝ
KALÁŠKÁ II, čp. 1612, Tvořelova č.p. I p.
TELEFON 534-66.
Ústředna 16. září, v Praze 1945.

V Praze dne 26. září 1945.

Vaši nešťastnou, kteří se nepříjemně postavili ve váš zájmu, uznávají odpovědnost za Vaši Jasnosti jako členů
Lidového kněžstva a jejich ústřední příslušenství a všude podrobně
informovat a zprostředkovat odpovědi a jiné situace.

Byly by tedy jako se ministerstva vnitra a justice přibližně
přibližně od Vás k Vaší Jasnosti, že práva osob Vaší Jasnosti
níže uvedl, takže Vaše Jasnosti by se bez obav vrátili.

Vaše Jasnosti,

Pro případ, že by snad nedošla Vaší Jasnosti moje zpráva
ze dne 7. září 1945, přikládám její průklep bez příloh a dovoluji si
dále uvést :

Zamýšlená konfiskace zemědělského majetku Vaší Jasnosti by-
la nově vyhlášena též v okrese Zateckém, dále v některých obcích u
Lovosic a na Lounsku.

Všude tam ihned na místě zjišťují příslušné vynálezky a po-
dává jména Vaší Jasnosti v předepsané 15ti denní lhůtě písemné ná-
mitky, aby práva Vaše byla zachována ; že to vše za nynějších doprav-
ních poměrů jest spojeno se značnou ztrátou času a námahou, jest za-
možné.

Kromě toho musím častěji intervenovat na různých úřadech
a ministerstvech, abych uchránil majetek kněžecí Schwarzenbergské re-
žie škod, vzniklých zejména z neznalosti osobnosti a demokratického
smýšlení Vaší Jasnosti.

Mojí snahou, podporovanou Vám věrnými úředníky, jest zacho-
vat majetek kněžecí Schwarzenbergské režie neporušený do návratu Va-
ší Jasnosti.

Nyní dochází k nové akci o znárodnění celého majetku, čímž
má se zabránit jeho rozdělení. Stanovisko Vaší podnikové rady a pře-
vážné většiny zaměstnaneckva jest toto :

- 1./ Bude-li možno zachovati celý majetek v rukou Vaší Jasnosti, pak
s tím plně souhlasí.
- 2./ Nebude-li to za daného stavu možné, pak přeji si, aby celý maje-
tek zůstal v celistvosti /v jiné právní formě na př. akciové společ-
nosti, družstva a pod./.

Vyskytují se i různé akce separátní na př. p. ústředního
reditele Ing. Dra. Pichy, který však není bohužel informován o celé
situaci a nemá potřebné důvěry v zaměstnaneckvu, bez níž nelze nyní
ničeho podnikati.

Z toho všeho račte zeznati, že jde o neskutečně důležité otáz-
ky a jest záhodno, aby přerod do nových poměrů dál se za součinnosti
Vaší Jasnosti.

Vaši zaměstnanci, kteří za nynějších poměrů mají ve všem značné slovo, uznávají všeobecně autoritu Vaší Jasnosti jako demokratického knížete a jejich zástupci přejí si Vás o všem podrobně informovati a otevřeně si pohovořiti o celé situaci.

Dnes byl jsem na Ministerstvu vnitra a šefem příslušného policejního odboru bylo mně sděleno, že proti osobě Vaší Jasnosti ničeho nemají, takže podle toho mohli byste se bez obav vrátit.

V první řadě však naléhavě potřebujeme důkazy o češství Vaší Jasnosti a zejména o Vaší protinacistické činnosti, o nichž podrobně jest uvedeno v mém dopise ze dne 7. září t. r. Myslím, že nebude za těžko sehnati rovnou v cizině potvrzení významnějších osob o protinacistické propagaci Vaší Jasnosti. Jest to velmi důležité, aby se zarazily snahy parcelacní.

Podáváje tyto zprávy, znamenám

Vaší Jasnosti vždy upřímně oddaný

1 příloha.

Jeho Jasnost

JUDr Adolf Kníže ze Schwarzenbergu,
velkostatkář,

Brownsville Vermont

U.S.A.

(zdroj: Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond
Schwarzenberská ústřední správa České Budějovice.)

**Příloha č. 6: Úplné znění původního návrhu poslance Vilíma z února 1947
včetně důvodové zprávy**

**Ústavodárné Národní shromáždění republiky Československé 1947.
2. zasedání
433.
Návrh
poslance Vilíma a druhů
na vydání zákona
o převodu vlastnictví majetku hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi
Českou.**

Podepsaní navrhuji: Ústavodárné Národní shromáždění rač se usnísti na tomto zákoně:

**Zákon
ze dne..... 1947
o převodu vlastnictví majetku hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi
Českou.**

Ústavodárné Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto zákoně:

§ 1.

(1) Vlastnictví majetku rodu Schwarzenbergů, větve t. zv. primogenitury na Hluboké n. Vlt., pokud se tento nachází v zemi České, přechází v rozsahu stanoveném v odst. 2 ze zákona na zemi Českou.

(2) Majetkem podle odst. 1 rozumí se nemovitý majetek zemědělský, lesní, rybniční, průmyslový, obchodní a živnostenský, zapsaný knihovně na Josefa Adolfa knížete ze Schwarzenbergů, Jana knížete ze Schwarzenbergů a dr. Adolfa Schwarzenberga, v to počítaje všechny budovy a zámky s jejich zařízením, se všemi právy a závazky, dále živý i mrtvý inventář se zásobami a konečně veškeren provozní kapitál.

(3) Pro posouzení, které majetkové části přecházejí podle odst. 1 a 2 na zemi Českou, jest rozhodným stav ke dni 9. května 1945. Předmětem převodu nejsou nemovitosti nabyté osobami třetími podle zák. č. 215/19 Sb. z. a n. a zákonů jej doplňujících. Zábor podle tohoto zákona k předmětům v odst. 1 a 2 uvedeným, pokud nebyly dosud převedeny na osoby třetí, se ruší.

(4) Změny, provedené v majetku nebo jeho částech po 9. květnu 1945 jsou neplatné, byly-li zemským národním výborem v Praze proti nim nejpozději do šesti měsíců ode dne účinnosti tohoto zákona vzneseny námitky.

§ 2.

(1) Majetek v § 1 uvedený bude spravován jako celek podle směrnic zemského národního výboru v Praze.

(2) Části nemovitého majetku v § 1 uvedeného, o nichž zemský národní výbor v Praze uzná, že jich není pro celek zapotřebí, mohou býti zemí Českou zcizeny nebo v dohodě s ministerstvem zemědělství přiděleny uchazečům podle platných přidělových předpisů.

(3) Země Česká jest povinna pečovati o historické památky, jichž vlastnictví nabyta na základě tohoto zákona.

§ 3.

(1) Zaměstnancům na majetku v § 1 jmenovaném, zůstávají zachovány jejich služební a pracovní smlouvy se všemi nároky nabytými podle dosavadních, pro ně platných služebních předpisů.

(2) Veškerá zařízení ve prospěch zaměstnanců, jako nadace, fondy a pod., přebírá země Česká a spravuje a dotuje je dosavadním způsobem z dosavadních zdrojů ve prospěch převzatých zaměstnanců, jakož i osob, požívajících starobní, nemocenské, sirotčí nebo jiné důchody.

(3) Povinnost poskytovat z prostředků, plynoucích z hospodaření na majetku v § 1 jmenovaném starobní, nemocenské, vdovské, sirotčí a jiné důchody, přechází dnem účinnosti tohoto zákona na zemi Českou.

§ 4.

Vklad vlastnického práva, jakož i veškerých jiných práv, podle ustanovení § 1 ve prospěch země České provedou soudy nebo úřady, u nichž se vedou veřejné zápisy o nemovitém majetku nebo jiných právech na žádost zemského národního výboru v Praze.

§ 5.

(1) O výši a způsobu náhrady bude rozhodnuto vládním nařízením.

(2) K úhradě této náhrady, po případě k úhradě nákladů investičních a provozních, může země Česká vydati prostřednictvím Zemské banky v Praze 3% dluhopisy, umořitelné slosováním nejdéle v 50 letech. K úmoru a zúčtování této půjčky může býti použito prostředků zemského rozpočtu, pokud nedostačí výnos převedeného majetku.

(3) Náhrada nebude poskytnuta v případech v nařízení uvedených.

§ 6.

Veškerá jednání a úkony k provedení tohoto zákona jsou osvobozeny od daní, dávek a poplatků.

§ 7.

Tento zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provedou jej všichni členové vlády.

Důvodová zpráva.

Část všeobecná.

Převodu podrobený majetek jihočeských Schwarzenbergů představuje svojí rozlohou tak ohromný komplex nemovitostí, že se všeobecně cítí uje potřeba vyřešití vlastnické poměry k této majetkové podstatě způsobem, který by odpovídal novému duchu hospodářské a sociální struktury Československé republiky. Nelze proto připustiti, aby vlastnictví tak nesmírného nemovitého majetku zůstalo i nadále soustředěno v rukách jednotlivce, a to tím spíše, že postup správy tohoto panství v minulosti není právě nejlepší zárukou, že by majetek byl v budoucnosti veden výlučně a jednoznačně v duchu českém, když ani v osobách vlastníků není beze všech pochyb prokázána naprostá a ryzí česká jejich národnost. Dr. Adolf Schwarzenberg byl při sčítání lidu v r. 1930 - patrně svým zaměstnancem - hlášen jako osoba nepřítomná, národnosti německé. Ve sboru vedoucích úředníků jeho panství byli po celou dobu první republiky vynikající měrou zastoupeni vždy také úředníci národnosti německé, naposled mimo jiné na př. dva u pěti ústředních ředitelů.

Jest tudíž pravděpodobné, že i při jakékoli nové pozemkové reformě by muselo dojít k zásahu do Schwarzenbergského vlastnictví, což by bylo nezbytně spojeno s roztržením a dalším dělením tohoto majetku.

Vážné důvody veřejného zájmu však mluví pro jeho zachování jakožto nedílného celku, vzájemně se doplňujících hospodářských odvětví v průběhu staletí harmonicky narostlých a pro udržení všech českých zaměstnanců jako celku na tomto majetku, aby jich mohlo býti použito při zachování všech jejich nabytých práv jako odborného a vyškoleného aparátu k dalšímu zdárnému provozu všech odvětví tohoto majetku.

Tento majetek, vytvořený dlouholetým vývojem, byl svým tvůrcem účelně stmelěn v organický celek, v němž prvovýroba jest doplňována výrobou odvozenou a kde všechna výrobní odvětví se vzájemně doplňují a jsou skloubena v harmonický a tím soběstačný celek, jehož produktivita jest podložena a podmíněna onou důmyslnou, po staletí budovanou skladbou jednotlivých součástí v dnešní majestátní celek.

Vyžaduje-li nyní duch doby, aby správa tohoto majetku byla řízena jedině a výhradně s hlediska potřeb našeho lidu, bude nutno učiniti opatření, která by především umožnila jednak zachování jeho produktivity a jednak zachování dosavadní sociální úrovně všech českých zaměstnanců tohoto panství.

Splnění obou těchto základních předpokladů, které jsou veřejným zájmem, jest možné jedině tehdy, bude-li majetek, jak osnovou navrhováno, převeden jako **celek** na zemi Českou. Jakékoli dělení a parcelování tohoto přirozeného a vzájemně hospodářskými vztahy skloubeného celku by přivedlo nezbytně jeho

hospodářské rozrušení a zapříčinilo neproduktivitu a nerentabilitu rozdělených částí. Jmenovitě by tyto důsledky nastaly, kdyby snad u příležitosti chystané pozemkové reformy mělo dojít k rozparcelování zemědělského majetku tohoto panství a k pohlčení jeho lesního majetku státní lesní správou. V tomto případě by celý rozsáhlý průmyslový sektor Schwarzenberského panství - znárodnění jednotlivě nepodléhající - hospodářsky odumřel a zůstal spolu se všemi zámky a historickými stavbami, o sobě přirozeně neproduktivními, trvalým balastem státu.

Naproti tomu bude-li majetek ten převeden jako celek do správy země české, jest splnění sledovaného cíle v každém směru zaručeno. Produktivita je tímto způsobem zabezpečena a sociální vymoženosti zaměstnanců nebudou při tom dotčeny. Navrhované řešení skýtá ještě další výhodu, že pokládá solidní základ k vybudování majetkového substrátu země České, která bude také nejlepším strážcem tohoto majetku a garantem jeho národního i sociálního poslání.

Zvláštní a neméně důležitý význam tohoto převodu nutno však spatřovati v tom, že by se tak zvětšil zdroj vlastních příjmů země České a základ pro její případné úvěrové operace. Země Česká vlastní už dnes na 3.000 ha zemědělského a lesního majetku, účelně zapojeného do sociálních, kulturních i hospodářských úkolů, které jí jsou dány. Takto je zemi České umožněno vydržování ústavů pro choromyslné, polepšoven, donucovacích pracoven, ústavů pro hluchoněmé, pomologického ústavu a celé řady zemědělských škol. Země Česká vydrží dále zemskou porodnici a nemocnici a hradí nedobytné léčebné v nemocnicích Čech. Těchto úkolů v zemi stále přibývá a v budoucnosti ještě značně přibude, proto je nezbytné, aby její pozemkový majetek, z jehož výnosu se tyto výdaje do značné míry hradí, byl podstatně zvětšen. Už v nejbližší době bude země Česká nucena rozšířit stav svých ústavů pro plicně choré, dále ozdravoven a ústavů pro péči o mládež. K tomuto účelu musí nezbytně získat vhodné budovy, parky a dvory. Na přiděl takových objektů s příslušnou hospodářskou základnou lesní nebo zemědělskou nebylo pamatováno při prvé pozemkové reformě a není naň pamatováno ani v zákoně o konfiskaci a rozdělení majetku Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů. Proto převedení majetku Schwarzenberského do vlastnictví země nutno posuzovat současně jako nejvhodnější východisko ze situace, která zemi staví do naprosté závislosti na prostředcích ze státní pokladny.

Zámky a paláce Schwarzenbergova panství, pokud nejsou výlučně historickými památkami, jsou vhodnými objekty pro výše zmíněné zemské ústavy. Zatím co dosud byly s hlediska hospodářských a sociálních zájmů státu zcela nevyužity a tak majetek lesní a zemědělský jen zatěžovaly, budou v rukách země plně využity ku prospěchu státu a výtěžku půdy, jež s nimi souvisí, bude moci býti ve zvýšené míře použito ke krytí provozu v těchto ústavech.

Má-li býti majetek zachován a provozován jako celek a splněny i ostatní, osnovou sledované cíle, není na druhé straně možné kromě země České nalézt k tomu účelu způsobilějšího provozovatele. Tímto by se zejména nemohl stát ani stát, ježto jde o činnost mnohostrannou, kterou by bylo dlužno podřídit různým

hospodářským střediskům. Také nelze s ohledem na rozsáhlost majetku svěřiti jeho správu jednotkám neb korporacím nižšího druhu.

Část zvláštní.

K § 1.

Předmětem převodu jest veškerý nemovitý majetek hlubocké větve rodiny Schwarzenbergů v Čechách, který tvoří nemovitosti zapsané částečně ještě na Adolfa Josefa Schwarberga, dále na Jana Schwarzenberga a dr. Adolfa Schwarzenberga, a to majetek nalézající se v zemi České a sloužící hospodářství zemědělskému, lesnímu, rybníčnímu, průmyslovému, obchodnímu a živnostenskému (tedy i firmy, pokud vlastníkem nebo spoluvlastníkem jest některý zpredu jmenovaných), se vším příslušenstvím, t. j. s veškerými stavbami, budovami a zámky na něm postavenými a jejich zařízeními, se živým a mrtvým inventářem, se všemi právy a závazky. Jde o nemovitý majetek v celkové výměře cca 55.000 ha.

Majetek tento byl podroben již prvé pozemkové reformě a podle jejích výsledků byla část jeho, zejména průmyslové závody nesouvisející s hospodařením na zabrané zemědělské a lesní půdě, vyloučena ze záboru podle § 3 záborového zákona, část byla propuštěna ze záboru podle § 11 záborového zákona, další nemovitosti pak byly ponechány majiteli podle § 20 přidělového zákona a část podléhá dosud záboru. Za okupace byl majetek schwarzenberský zabrán německou správou a nyní je spravován národní správou podle dekretu presidenta republiky ze dne 19. května 1945, č. 5 Sb. Jde tudíž o majetek, který by mohl býti vrácen vlastníku podle ustanovení zákona ze dne 16. května 1946, č. 128 za předpokladu, že jsou tu věcné i osobní podmínky a za dalšího předpokladu, že tím nebudou ohroženy důležité zájmy veřejné (§ 6 cit. zák.). Restituci by bylo lze zabrániti sice pouhým správním aktem, ježto však nutno učiniti opatření, aby se předešlo tříštění majetku a porušení nabytých práv zaměstnanců, byla k tomu účelu volena forma zákona.

Pro posouzení, které majetkové části a která příslušenství jsou zde zahrnuta, jest rozhodným stav ke dni 9. května 1945.

Z převodu jsou vyňaty nemovitosti, jichž dříve nabyly osoby třetí podle zákona záborového nebo zákonů jej doplňujících, u nichž však není dosud proveden knihovní pořádek. Tam, kde zábor byl sice již vysloven, avšak nemovitost nebyla dosud převedena na nového nabyvatele, prohlašuje osnova zábor ve prospěch státu za zrušený.

Movité majetek dosavadních vlastníků, který netvoří příslušenství nemovitostí nahoře uvedených, jako na př. osobní věci majitele, osobní konta, osobní cenné papíry, vklady a pod., zůstává tímto zákonem nedotčen.

Převod se netýká nemovitého majetku, který se nachází na Moravě nebo jinde než v Čechách.

K § 2.

Veškerý jmenovaný majetek tvoří nedílný celek a pro jeho správu vydá zemský národní výbor v Praze podrobné směrnice. Části nemovitého majetku, o nichž zemský národní výbor v Praze uzná, že jich není pro celek zapotřebí, mohou být buď zemi Českou přímo zcizeny, nebo v dohodě s ministerstvem zemědělství použity k provedení drobného přidělu uchazečům kvalifikovaným podle dekretu presidenta republiky ze dne 21. VI. 1945, č. 12 Sb. a ze dne 20. července 1945, č. 28 Sb.

Odpadá nutnost ponechávati zemi České jako veřejnoprávnímu činiteli v platnosti podmínky, plynoucí z prvé pozemkové reformy a uložené soukromoprávnímu držiteli k hájení veřejných zájmů. Naproti tomu jest žádoucí, aby pozemky, jichž je nezbytně třeba k podpoře stavebního ruchu a provedení komunikací a jiných veřejných staveb, jakož i části majetku, které jsou postradatelné pro nedílné hospodaření na celku, byly použity ať již cestou přidělu či přímým prodejem k uspokojení uchazečů z řad činitelů veřejnoprávních i kvalifikovaných osob fyzických.

K ochraně historických památek, jimiž majetek Schwarzenbergů oplývá, jest do osnovy vloženo ustanovení odst. 3.

K § 3.

Osoby na převedeném nemovitém majetku zaměstnané, budou převzaty zemi Českou do služeb za stejných služebních a pracovních podmínek, jako dosud měly, právě tak i osoby požívající starobní, nemocenské, sirotčí, vdovské nebo jiné důchody. Veškerá zařízení ve prospěch převzatých zaměstnanců, jako nadace, fondy a pod. přebírá země Česká a spravuje a dotuje je podle dosavadního způsobu z vlastních prostředků. Právě tak je země Česká zavázána k poskytování všech důchodů uvedených shora.

K § 4.

Zápis přechodu vlastnického práva na zemi Českou provedou soudy, u nichž se vedou veřejné knihy o majetku nahoře uvedeném, a to na žádost zemského národního výboru v Praze. Totéž platí o změnách, které bude nutno provést v rejstříku firemním, patentním, v rejstříku ochranných vzorků a jiných veřejných zápisech.

K § 5.

Za nemovitý majetek v § 1 uvedený bude zemi Českou poskytnuta náhrada. K jejímu přesnému vyčíslení, ježto toto si vyžádá určitých příprav a určité doby, je volena forma vládního nařízení. Bylo by však na škodu věci, aby tím bylo zdržováno převedení majetku na zemi Českou, čímž by vznikla i nejistota v řadách zaměstnanců a ve vedení provozu, což by jistě nebylo na prospěch řádnému hospodaření. Tam, kde by snad bylo nutno, aby některý objekt byl převzat ze zvláštních důvodů bez náhrady, jest zapotřebí již v zákoně samotném pamatovat, ježto vyvlastnění bez náhrady jest přípustné pouze zákonem. Tomuto

účelu slouží odst. 3. Určení takových výjimečných objektů jest ponecháno vládnímu nařízení.

V Praze dne 22. února 1947.

Vilím,

**Sedlák, Beneš, Cígler, Kubát, Holub, Kaplan, Kovář, Smejkal, dr. Erban,
Bezděk, Hatina, dr. Bláha, dr. John, Görner, Frlička, inž. Jankovcová,
Hladký, Sajal, E. Erban, Sluka, dr. Jelínek, Pažoutová, Doležel, Skaunic,
Pavlán.**

(zdroj: *Parlament České republiky. Digitální repozitář: Ústavodárné NS RČS 1946-1948, tisk 433* [online]. 2001 [cit. 7. dubna 2016]. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/T0433_00.htm>)

Příloha č. 7: Společná zpráva výborů zemědělského, právního, průmyslového a rozpočtového o návrhu poslance Vilíma, tak jak byla předložena na schůzi Ústavodárného shromáždění dne 10. července 1947, kdy došlo ke schválení pozměněného návrh poslance Vilíma v příloženém znění

Ústavodárné Národní shromáždění republiky Československé 1947.

3. zasedání.

723.

Společná zpráva

výborů zemědělského, právního, průmyslového a rozpočtového

o návrhu poslance Vilíma a druhů (tisk 433)

na vydání zákona

**o převodu vlastnictví majetku hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi
Českou.**

Zemědělský výbor projednal osnovu návrhu zákona (tisk 433) ve své schůzi dne 22. dubna 1947, právní výbor ve schůzi dne 1. července 1947, průmyslový a rozpočtový výbor projednaly zmíněný návrh ve svých schůzích dne 2. července 1947.

V návrhu učinil zemědělský výbor změny a doplňky, kterých se právní výbor co do obsahu přidržel a přičinil změny rázu právního. Průmyslový výbor schválil osnovu ve znění dohodnutém ve výboru zemědělském a právním a výbor rozpočtový, zplnomocněn jednáním předchozích výborů, upravil ve dvou paragrafech otázku náhradovou a daňovou.

Všechny čtyři jmenované výbory doporučují ústavodárnému Národnímu shromáždění ke schválení upravený návrh zákona (tisk 433) tak, jak je zřejmý z připojeného celkového znění, které je nerozlučnou součástí této zprávy.

K § 6 nynějšího znění připojil právní výbor výklad, že zemědělský referent zemského národního výboru v Praze nevčítá se do šestnáctičlenného představenstva. Současně bylo zdůrazněno ve smyslu usnesení zemědělského výboru, že do směrnic zemského národního výboru v Praze má být pojmato ustanovení, že obvody lesní služby dohledací v oblasti tohoto majetku upraví ministerstvo zemědělství v dohodě se zemským národním výborem tak, aby byl zajištěn bezprostřední dohled lesodohledacích orgánů ministerstva zemědělství.

Pokud jde o funkce členů představenstva, bylo zdůrazněno, že jsou to funkce čestné.

V § 1, odst. 2 návrhu připojují výbory výklad, že jde o majetek, který zní v pozemkových knihách na jméno Dr. Adolf Schwarzenberg. Tento zápis z první republiky byl v okupaci změněn na Dr. Adolf Fürst zum Schwarzenberg. Jde o tutéž osobu. Vložka 218 Kunžvart je Schwarzenberský pivovar ve Vimperku, který zní na jméno Jan Schwarzenberg (otec zemřel 1. října 1938) a rovněž Jan kníže ze Schwarzenbergu. Další vložky znějí na jména Adolf Josef

Schwarzenberg (děd - zemřel 5. října 1914) - Jan Schwarzenberg, Jan kníže ze Schwarzenbergu a Adolf Josef kníže ze Schwarzenbergu. Majetek Jana Adolfa Josefa je již odpadlý a částečně odprodán v první pozemkové reformě.

Konečně výbory zjistily, že k návrhu poslance Vilíma a druhů (tisk 433) připojila se celá česká Národní fronta.

V Praze dne 2. července 1947.

Za zemědělský výbor:	
Smejkal v. r.,	Sedlák v. r.,
předseda.	zpravodaj.
Za právní výbor:	
Dr. Gregor v. r.,	Dr. Bartuška v. r.,
předseda.	zpravodaj.
Za průmyslový výbor:	
Ing. Janáček v. r.,	Plojhar v. r.,
předseda.	zpravodaj.
Za rozpočtový výbor:	
Komzala v. r.,	Dr. Neumann v. r.,
místopředseda	zpravodaj.

Zákon

ze dne.....1947

o převodu vlastnictví majetku hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Českou.

Ústavodárné Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto zákoně:

§ 1.

(1) Vlastnictví majetku rodu Schwarzenbergů, větve t. zv. primogenitury na Hluboké n. Vlt., pokud se tento nachází v Československé republice, přechází v rozsahu stanoveném v odstavce 2 ze zákona na zemi Českou.

(2) Majetkem podle odstavce 1 rozumí se nemovitý majetek zemědělský, lesní, rybníční, průmyslový, obchodní a živnostenský, zapsaný knihovně na Josefa Adolfa knížete ze Schwarzenbergů, Jana knížete ze Schwarzenberga, v to počítaje všechny budovy a zámky s jejich zařízením se všemi právy a závazky, dále živý i mrtvý inventář se zásobami a konečně veškeren provozní kapitál.

(3) Pro posouzení, které majetkové části přecházejí podle odstavců 1 a 2 na zemi Českou, jest rozhodným stav ke dni 9. května 1945. Předmětem převodu nejsou nemovitosti nabyté osobami třetími podle zákona ze dne 16. dubna 1919, č. 215 Sb. z. a n. o zabránění velkého majetku pozemkového a předpisů jej měnících nebo doplňujících. Zábor podle tohoto zákona k předmětům v odstavcích 1 a 2 uvedeným, pokud nebyly dosud převedeny na osoby třetí, se ruší.

(4) Změny, provedené v majetku nebo jeho částech po 9. květnu 1945 jsou neplatné, byla-li zemským národním výborem v Praze proti nim nejpozději do šesti měsíců ode dne účinnosti tohoto zákona vzneseny námitky.

§ 2.

(1) Majetek v § 1 uvedený bude spravován jako celek podle směrnic zemského národního výboru v Praze.

(2) Ve lhůtě 3 měsíců ode dne počátku účinnosti tohoto zákona určí ministerstvo zemědělství a zemský národní výbor v Praze dohodu, které části zemědělské půdy jichž není k hospodářskému celku zapotřebí a v jaké výměře budou přiděleny oprávněným uchazečům podle zásad dekretu presidenta republiky ze dne 21. června 1945, č. 12 Sb. z. a n. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci. Podle zásady těchto dekretů bude naloženo s lesní plochou, pokud tvoří osamělé lesní celky menší než 100 ha. Ve sporných případech rozhoduje vláda.

(3) Země Česká jest povinna pečovati o historické památky, jichž vlastnictví nabyta na základě tohoto zákona.

§ 3.

(1) Zaměstnancům na majetku v § 1 jmenovaném, zůstávají zachovány jejich služební a pracovní smlouvy se všemi nároky nabytými podle dosavadních, pro ně platných služebních předpisů.

(2) Veškerá zařízení v prospěch zaměstnanců, jako nadace, fondy a pod, přebírá země Česká a spravuje a dotuje je dosavadním způsobem z dosavadních zdrojů ve prospěch převzatých zaměstnanců, jakož i osob, požívajících starobní, nemocenské, sirotčí nebo jiné důchody.

(3) Povinnost poskytovat z prostředků, plynoucích z hospodaření na majetku v § 1 jmenovaném starobní, nemocenské, vdovské, sirotčí a jiné důchody, přechází dnem účinnosti tohoto zákona na zemi Českou.

(4) Reálné patronáty, jak jsou spojeny s nemovitostmi, jakož i dobrovolná plnění, zůstávají ve svém obsahu a rozsahu nedotčena.

§ 4.

Vklad vlastnického práva, jakož i veškerých jiných práv, podle ustanovení § 1 ve prospěch země České provedou soudy nebo úřady, u nichž se vedou veřejné zápisy o nemovitém majetku nebo jiných právech na žádost zemského národního výboru v Praze.

§ 5.

(1) Majetek přechází do vlastnictví země České bez náhrady dosavadním vlastníkům.

(2) Dosavadním vlastníkům jmenovaným v § 1, odst. 2 poskytne země Česká zaopatřovací důchod ve výši, kterou určí vláda.

§ 6.

(1) Majetek tvoří samostatnou jednotku po stránce právní, hospodářské a účetní, spravovanou představenstvem.

(2) Představenstvo se skládá ze 16 členů, z nichž jmenuje jednu čtvrtinu ministr vnitra, zemědělství a průmyslu, dvě čtvrtiny zemský národní výbor v Praze, a to čtyři z jihočeské oblasti; jednu čtvrtinu volí zaměstnanci na převedených statcích a podnicích. Za každého člena je jmenován nebo bolen náhradník. Funkční období je tříleté.

(3) V čele představenstva je zemědělský referent zemského národního výboru v Praze. Představenstvo volí ze svého středu dva náměstky na funkční období tří let. Jeden z náměstků je vždy z řad zaměstnanců. Představenstvo je způsobilé se usnášeti za přítomnosti aspoň poloviny svých členů a usnáší se prostou většinou hlasů.

(4) Směrnice o pravomoci a odpovědnosti jednotlivých orgánů vydá zemský národní výbor v Praze.

§ 7.

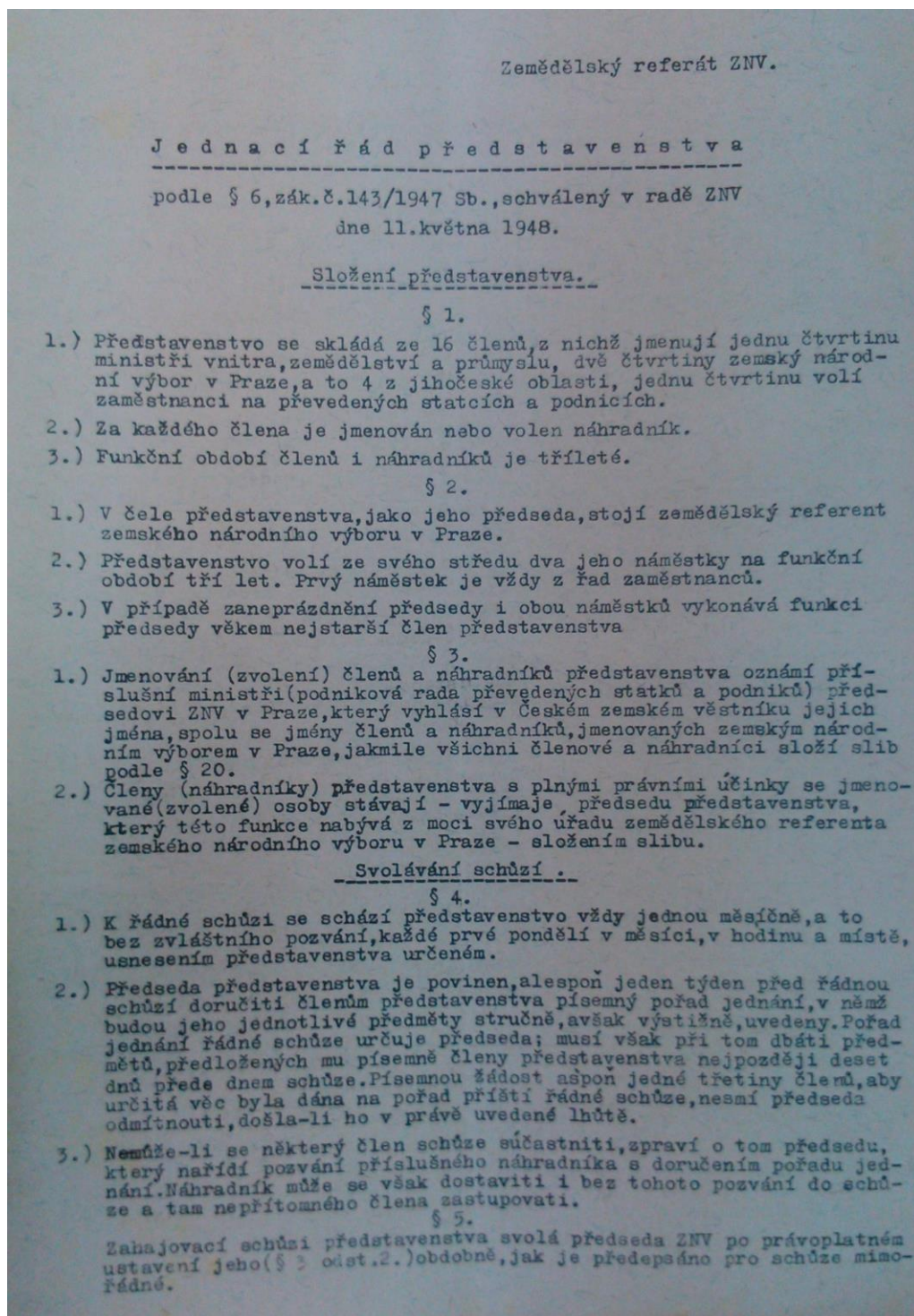
Veškerá jednání a úkony k provedení tohoto zákona jsou osvobozeny od daní, dávek a poplatků. Převedené vlastnictví se zprošťuje daně z vystěhování.

§ 8.

Tento zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provedou jej všichni členové vlády.

(zdroj: *Parlament České republiky. Digitální repozitář: Ústavodárné NS RČS 1946-1948, tisk 723* [online]. 2001 [cit. 7. dubna 2016]. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/T0723_00.htm>)

Příloha č. 8: První strana Jednacího řádu Představenstva zemského, dříve schwarzenberského majetku

(zdroj: Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond Schwarzenberská ústřední správa České Budějovice)

Klíčová slova

Schwarzenbergové, pozemková reforma, konfiskace, znárodnění, Lex Schwarzenberg

Keywords

Schwarzenbergs, land reform, confiscation, nationalization, Lex Schwarzenberg

Název práce v anglickém jazyce

History of property of the Hluboka branch of Schwarzenberg Family between 1938-1950.

Abstrakt

Tato diplomová práce je věnována rozboru historie majetkového souboru hlubocké větve rodu Schwarzenbergů v období předcházejícím 2. světovou válku, v průběhu tohoto válečného konfliktu a v letech bezprostředně navazujících. Z těchto tří period je zájem soustředěn především na události poválečného období, jejichž hlubší rozbor může také více napovědět o tehdejší politické a společenské situaci, zejména pak na zákon č. 143/1947 Sb., o převodu vlastnictví majetku krumlovsko-hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Českou, včetně procesu jeho tvorby a přijímání, jakož i důsledkům, které aplikace tohoto zákona vůči majetku hlubocké větve Schwarzenbergů přinesla. Další historie zájmového majetkového souboru je pak sledována až do okamžiku jeho definitivního začlenění do systému socialistického hospodářství, které znamenalo jeho konečnou likvidaci.

Abstract

This thesis analyses the history of the property fund of the Hluboka Schwarzenberg family branch throughout the period of World War 2 up to the consequent years, focused especially on the post-war development. Careful analyses of this question is also about to bring a deeper view of the society's political and sociological setting in the focused period, especially from the point of the view of the consequences accompanying the passing of statute No. 143/1947 Sb., including the proces of its origin itself. A part of the theses also examines the direct impact of the statute to the Schwarzenberg family itself. In my work, the history of the property of the Hluboka branch of the Schwarzenberg family is folowed, up to the moment of the definite integration of the property fund into the socialistic economical system, bringing the destruction of its unity.